

Дана БАЛА

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-АҚПАРАТТЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

№3 (43)
2025

Дана **БАЛА**

**РЕСПУБЛИКАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-АҚПАРАТТЫҚ
ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ**

№ 3 (43), 2025

Құрметті оқырман!

Елімізде бүгінгі күні мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды дамытуда кешенді шаралар іске асырылып, басты басымдықтар: мектепке дейінгі ұйымдарды ваучерлік қаржыландыру, мектепке дейінгі ұйымдардың бағыттары бойынша қызметі, балаларға ерте кәсіптік бағдар беру, балаларға қазақ тілін үйрету, отбасында балаларды тәрбиелеу мен дамыту мәселелері бойынша ата-аналарды қолдау, дамытушы ойындар мен ойыншықтарды әзірлеу, балабақша мен мектептің сабақтастығын қамтамасыз ету, тәрбиелеу-білім беру процесіне инновациялық технологияларды енгізу қажеттілігімен де айқындалады.

Осы орайда, Астана қаласында 14 тамызда меншік нысанына және ведомстволық бағыныстылығына қарамастан өткен «Мектепке дейінгі білім беру: басымдықтан-сапаға» атты мектепке дейінгі білім беру саласы педагогтерінің тамыз конференциясының панельдік секциясы мектепке дейінгі білім берудегі сапаны қамтамасыз етуге бағытталды.

Панельдік секция жұмысы аясында «Мектепке дейінгі ұйымдар қызметінің басым бағыттары», «Шеберханадан-балабақшаға: дамытушы ойыншықтардың жолы», «Тілге бойлау – ойын арқылы балаларға қазақ тілін үйрету», «Балабақшадан- мектепке сәтті өту жолы» бағыттары бойынша тәжірибелер ұсынылып, секция жұмыстарының барысында мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың өзекті мәселелері талқыланды.

Мақсаты айқын, мүддесі ортақ мектепке дейінгі тәрбиелеу білім беру саласы педагогтерінің қызметі жаңа оқу жылында сыңғырлаған балалардың бал күлкісімен қыза түспек. Мектепке дейінгі кезең әрбір бала үшін, әсері мен толғанысын айғақтайтын ұмытылмас сәттерімен есте қалатын уақыт. Осындай керемет уақытта Мектепке дейінгі ұйымдар педагогтері үшін жаңа идеялардың, жетістіктер мен жеңістердің бастауы ал кішкентай тәрбиеленушілер үшін қызығы мол балалық шақ әлеміне саяхаттың басталу кезеңі болмақ.

Жаңа оқу жылындағы басым бағыттар 2025-2026 оқу жылында Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі ұйымдары мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптарында тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастыру туралы әдістемелік нұсқау хатта айқындалған, олар:

- мектепке дейінгі ұйымдар мен мектепалды сыныптарда балалардың қауіпсіз болуын қамтамасыз ету;
- оқыту басқа тілде жүргізілетін мектепке дейінгі ұйымдарда «Тілге бойлау» бағдарламасын жаппай іске асыру;
- «Жасыл балабақша» желісін кеңейту – экологиялық білім беру және экологиялық мәдениетті қалыптастыру;
- Ата-аналарға арналған консультациялық пункттердің жұмысын жетілдіру;
- Мобильді консультациялық пункттер бойынша «Тәрбие бесігі» жобасын іске асыру;
- «Беске дейін үлгер» ата-аналарға арналған мобильді қосымшасын қолдану арқылы балаларды тәрбиелеу мен дамыту мәселелері бойынша ата-аналарды ағарту;
- ауылдық жерлерде Құзыреттілік орталықтары желісін кеңейту және Құзыреттілік орталықтары - жеке мектепке дейінгі ұйымдар санын ұлғайту;
- әдістемелік орталықтар (кабинеттер) жанында мобильді топтардың қызметін жетілдіру;
- «Балақайлар мектебі» бағдарламасы бойынша жазғы кезеңде мектепалды даярлықты ұйымдастыру.

Мектепке дейінгі білім беру мамандарының жас ұрпақтың санасына енгізетін тәлім-тәрбие, үлгі-өнегелері өлшеусіз. Баршаңызды Білім күнімен және жаңа оқу жылының басталуымен, алдағы төл мерекелеріңізбен шын жүректен құттықтаймын! Жаңа оқу жылында сіздерге сапалы қызметті ұсытудағы үздіксіз ізденістеріңіз жемісті болсын, ауқымды бастамаларда тек қана сәттіліктер, өскелең ұрпақ тәрбиелеудегі ерен еңбектеріңіз табысты болсын және мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесін жетілдіру жолындағы абыройлы, істеріңіз берекелі болсын деген ізгі тілегімді білдіргім келеді!

Құрметпен,
«Балаларды ерте дамыту институты» директоры
Ерманова Мария Наятовна

Республикалық ғылыми-ақпараттық, әдістемелік журнал құрылтайшысы:
Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
«Балаларды ерте дамыту институты» республикалық мемлекеттік мекемесі, Астана қаласы

Бас редактор *Ерманова Мария Наятовна*

ҚР Оқу-ағарту министрлігі «Балаларды ерте дамыту институты» РММ директоры

Редакция алқасы *Мукушева Гульнара Омарбековна*
Хаменова Мария Олжабаевна
Абдульдинова Айзель Алибековна
Рамазанова Дариға Шамилевна
Копбаева Нурсая Бакытовна

Мектепке дейінгі білім беру мазмұны департаментінің мамандары

Техникалық редакторлар *Полатов Берик Байдуллаевич,*
Кенжеахметов Олжас Сеитович

«Мониторинг және талдау» департаментінің мамандары

ДАНА БАЛА

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-АҚПАРАТТЫҚ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

Қазақстан Республикасы
Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігі
Ақпарат комитетінің мерзімді баспасөз басылымын,
ақпарат агенттігін және желілік басылымды қайта есепке қою туралы куәлігі.
Алғашқы есепке алу кезіндегі нөмірі мен мерзімі: 21.07.2014, 14471-Ж

МАЗМҰНЫ

Содержание

ҒЫЛЫМИ ІЗДЕНІС НАУЧНЫЙ ПОИСК

Абайдың «Толық адам» ілімін мектепке дейінгі жаста пайдаланудың әдістемелік тәсілдері Жумабекова Ф.Н.	7

ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ОРТАЛЫҚТАРЫ ТӘЖІРИБЕСІ ПРАКТИКА ЦЕНТРОВ КОМПЕТЕНЦИЙ

Қазақ тілінен ұйымдастырылған іс-әрекетте мнемотехника технологиясын қолдану арқылы мектепке дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту Жукенова А.А.	13
Оспанова Г.С.	17
Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуға ертегінің әсері Курманова С.Т.	17

МАМАНДАР КЕҢЕС БЕРЕДІ СПЕЦИАЛИСТЫ СОВЕТУЮТ

Ойын технологиясы арқылы мектепке дейінгі жастағы балалардың шығармашылық дағдыларын дамыту Жумабекова М.Е.	20
Сен де бір-кірпіш дүниеге кетігін тап та, бар қалан Абдикаримов Ш.М.	25
Мектеп жасына дейінгі балалардың балабақшаға бейімделу үрдісіне психологиялық сүйемелдеу жасау Дуганова З.Х.	29
Сюжетно-ролевая игра в детском саду как средство развития диалогической речи у неслышащего дошкольника Умарова Ж.К.	33
Специальная коррекционная учебная деятельность для детей ООП от 2 до 5 лет Баядилова В.В.	37

ИННОВАЦИЯ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ ИННОВАЦИЯ И ОПЫТ

Мектеп жасына дейінгі балалардың байланыстырып сөйлеуін дамытуда «Балалар журналистикасы» әдісін пайдалану Жолаева К.М.	40
Мектеп жасына дейінгі балалардың қазақ тіліне қызығушылығын интерактивті ойындар арқылы арттыру Саутбекова Ә.А.	43

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда Пропи карталарының тиімділігі Кожанова Б.М.	46
Авторские интерпретации казахских национальных игр: «Играем вместе с друзьями» Сысоева А.С.	49

БІЗДІҢ БАЛАБАҚША: БІЗ ҰСЫНАМЫЗ НАШ ДЕТСКИЙ САД: МЫ ПРЕДЛАГАЕМ

Біртұтас құндылыққа бағытталған мектепке дейінгі ұйымдағы білім беру жүйесі Токтамысова А.О.	52
Мектепке дейінгі тәрбие мен білім – адал ұрпақ тәрбиесі мен тұрақты дамудың бастауы Нукисбекова А.Е.	57
Жаңашыл жобалар – табысты нәтижелер Карагулова К.К.	60

ПЕДАГОГТЕР СІЗДЕР ҮШІН ДЛЯ ВАС ПЕДАГОГИ

Балабақша – мамандықтар туралы қарапайым түсініктерді қалыптастырудың алғашқы сатысы Абдульдинова А.А.	63
Цифрландыру жағдайында балалардың түрлі әрекетін кіріктіру арқылы балалардың тілін дамыту Умиралиева М.Б.	67
Асық ойынының – танымдық және шығармашылық дағдылардың дамуына әсері Тулкина Г.Е.	70
Музыка және шығармашылық: балабақшада баланың өнерге деген қызығушылығын арттыру Узакова Г.А.	74
Тәрбиелеу - білім беру процесін ойын арқылы ұйымдастыруда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі Сариева Г.Ж.	77
Мектеп жасына дейінгі баланың байланыстырып сөйлеу қабілетін мнемокесте арқылы арттыру Қалкөзова Г.Р.	81
Мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру жолдары Касенова А.З.	84
Мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуда сюжетті-рөлдік ойындардың пайдасы Молжанова А.С.	87
Мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеу әрекетін ұйымдастыру Туржупарова Б.	90
Мектеп жасына дейінгі балалардың әрекетін ұйымдастыруда ойынның пайдасы Жанаева А.Т.	93

ДАНА БАЛА

Негізгі тақырыптық бағыты

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту саласы бойынша озық идеялар мен тәжірибелерді тарату, педагогтер мен ата-ана қауымына ақпарат түрінде әдістемелік көмек көрсету

Основная тематическая направленность

Распространение передовых идей и опыта в области дошкольного воспитания и обучения, оказание методической помощи педагогической и родительской обществу в виде информационного материала

Балабақша тәрбиешісі – бала жүрегінің бағбаны <i>Кеңесова А.К.</i>	96
Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы тәрбиелеу <i>Кузубергенова А.Т.</i>	99
Обучение детей старшего дошкольного возраста основам финансовой грамотности в условиях дошкольных организаций <i>Коротких Н.Г.</i>	101
Формирование у дошкольников бережного отношения к природе через опытно-экспериментальную деятельность <i>Орумбаева А.К.</i>	104
Роль педагога в развитии экологической культуры детей дошкольного возраста <i>Шваб Е.В.</i>	108
С мячиком играем – мозг развиваем <i>Исмагулова Э.Б.</i>	112

АТА-АНАЛАРМЕН СЕРІКТЕСТІК СОТРУДНИЧЕСТВО С РОДИТЕЛЯМИ

Мектеп жасына дейінгі балаларды дамытуда ата-аналармен бірлескен тиімді жұмыс түрлері <i>Өржан Н.М.</i>	115
Отбасымен ынтымақтастық арқылы мектепке дейінгі жастағы балаларға ұлттық тәрбие беру жұмыстарын дамыту <i>Кенжегарина А.С.</i>	119
Утегалиева Ж.К.	119
Экообразование в семье и детском саду - шаг к осознанному будущему <i>Абуова Д.С.</i>	122

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ

Ұлттық тәрбие құндылықтары - ұрпақ сабақтастығының негізі <i>Нурмағанбетова Г.Ш.</i>	130
Балаларға ұлттық құндылықты ойын арқылы дәріптеу <i>Ельжанова Ү.Қ.</i>	134
Ұлттық тәрбие – бала болмысының бастауы <i>Молдабаева Б.Н.</i>	137
Приобщение детей к культурным ценностям через совместные этнокультурные инициативы родителей и старшего поколения <i>Байбатшаева З.К.</i>	140

ОЗЫҚ ТӘЖІРИБЕ ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ

«Мектепке дейінгі ұйымның үздік педагогы» республикалық байқауының қорытындысы	144

АБАЙДЫҢ «ТОЛЫҚ АДАМ» ІЛІМІН МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖАСТА ПАЙДАЛАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРІ

Жумабекова Ф. Н.

Л.Н.Гумилев атындағы

Еуразия ұлттық университетінің профессоры,
педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент

Аңдатпа. Бұл мақалада ұлы ойшыл Абай Құнанбайұлының «Толық адам» ілімінің мәні мен оны мектепке дейінгі тәрбиелеу-білім беру үдерісінде қолданудың мүмкіндіктері қарастырылған. «Толық адам» тұжырымдамасының рухани-адамгершілік тәрбиедегі орны мен оның баланың мінез-құлқы мен ішкі жан дүниесін қалыптастырудағы маңызы әдістемелік тұрғыда талданды. Ұйымдастырылған іс-әрекеттерінде кіріктіру жолдары, Абайдың ілімін қолдану формалары берілген.

«Тәрбие шуағы» авторлық бағдарламасы аясындағы тәрбие жүйесін жүзеге асырудың әдістемелік ерекшеліктері көрсетілген. Мектепке дейінгі жастағы балалармен жұмыс жүргізуде Абай ілімінің элементтерін енгізудің тиімді жолдары ұсынылған.

Түйін сөздер: Абай Құнанбайұлы, толық адам ілімі, мектепке дейінгі тәрбие шуағы, рухани-адамгершілік тәрбие, әдістемелік ерекшелік.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев 2020 жылы жарық көрген «Абай және ХХІ ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласында Абай Құнанбайұлының «Толық адам» ілімін қазіргі білім беру мен тәрбие жүйесінің стратегиялық іргетасына айналдырудың өзектілігін атап өтті.

Президенттің пікірінше, ұлы ойшылдың ме-

рейтойы тек салтанатты жиындармен шектелмей, ұлттық ой-сана мен рухани дамуға серпін беретін нақты әрекеттерге ұласуы тиіс. Абай - тек ақын емес, сонымен қатар ойшыл, ағартушы, ұлттық әдебиеттің негізін қалаушы, аудармашы және композитор ретінде қазақ руханиятында ерекше орын алады. Оның шығармаларынан халқымыздың болмысы, дүниетанымы, ділі мен рухы көрініс

табады. Осы мұраны терең түсіну арқылы «Абай әлемі» ұлттық сананы жаңғыртудың тұғырлы негізі ретінде танылып отыр [1].

Бүгінгі таңда Абайдың 180 жылдық мерейтойы қарсаңында жаңаша мазмұнда, жаңаша бағыттағы тәрбиенің мазмұнын ұсынамыз. Елдегі білім беру жүйесі тек біліммен шектелмей, тәрбиенің мазмұны мен сапасына да ерекше көңіл бөлуді талап етеді.

Тәрбиенің тереңдігі - ұрпаққа ұлттық құндылықтарды тек таныту емес, оны баланың санасына орнықтырып, жүрегіне жеткізе білуде. Бұл ретте тәрбиелік ықпал сөз жүзінде емес, нақты әрекет, үлгі және нәтижелі әдістемелер арқылы жүзеге асуы тиіс. Осы мақсатта еліміздің барлық білім беру ұйымдарында «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасын енгізу қолға алынуда. Аталған бағдарлама ұлттық құндылықтарды тәрбиелеу-білім беру үдерісіне жүйелі түрде кіріктіруге бағытталған. Әсіресе, мектепке дейінгі ұйымдарда бұл бағдарлама жеке іс-шаралармен шектелмей, бүкіл педагогикалық үдерістің мазмұны мен әдістеріне ықпалдастырылады. Мұндай тәсіл мектепке дейінгі ұйымдарды білім беретін орта емес, сонымен қатар құндылыққа негізделген тұлғаны қалыптастыру кеңістігі ретінде дамытудың тиімді жолын ұсынады [2].

Қазақстанның жаңа дәуірге аяқ басуымен қатар, ұлттық білім беру сапасын арттыру өзекті мәселеге айналды. Бұл үдеріс жас ұрпақтың қоғамдық санасын жаңғыртумен, олардың рухани-адамгершілік және патриоттық тәрбие алуымен тікелей байланысты. Осы бағытта мәдениет құрушы және біріктіруші рөл атқаратын мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды ізгілендіру өз маңызын арттыруда.

Осыған орай, мектеп жасына дейінгі балаларға арналған «Тәрбие шуағы» атты авторлық бағдарлама әзірленіп, іске асырылуда. Бағдарлама ұлттық құндылықтарға негізделі отырып, тәрбиелеу мен оқытудың жаңашыл әдістерін қолдану арқылы қоғам талабына сай жаңа ұрпақ қалыптастыруға бағытталған. Сонымен қатар, біртұтас тәрбиенің сапасын арттыру, жас буынды жаңарған қоғам талаптарына бейімдеу, отандық жетістіктерді жаһандық деңгейде таныта алатын тұлға тәрбиелеу мақсаты көзделеді.

Бағдарламада ұлттық сана мен күнделікті өмірлік ұстанымдарды жаңаша бағытта қалыптастыруға ерекше назар аударылады [3].

«Тәрбие шуағы» бағдарламасының негізгі философиялық ұстанымы - ғұламалар мұрасына сүйене отырып, текті ұрпақ тәрбиелеу идеясына негізделген. Бұл тұжырым тәрбие мен білімді сөз жүзінде ғана емес, нақты әрекет, іс-тәжірибе арқылы іске асыруды талап етеді. Бағдарлама баланың ана тілі арқылы ізгі қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыруды, отбасымен ынтымақтастық негізінде ұлттық құндылықтарды меңгеруді көздейді. Сонымен қатар, білім беруді дамытудың заманауи әдістемелік жүйесін құру, тәрбиеде ұлттық мазмұнды сақтай отырып, білім беру технологияларын жаһандық деңгейге сай үйлестіру маңызды деп есептеледі.

Тәрбие мазмұны ғұламалар іліміне сүйеніп құрылған жағдайда ғана рухани-адамгершілік бағыттағы және тұлғалық дамуға ықпал ететін орта қалыптастырылады. Ұлттық тәрбие - баланың жан-жақты дамуына негіз болатын басты құндылық. Осыған байланысты әл-Фарабидің: «Тәлім сөз арқылы беріледі, ал тәрбие сөзбен қатар әрекет арқылы жүзеге асады» деген тұжырымы мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқыту жүйесінде іс-әрекетке басымдық берудің маңыздылығын дәлелдейді. Бұл қағида - тәрбиесіз білім тамырсыз ағашпен тең деген ұстанымды нақтылай түседі.

Ұсынылған бағдарлама мазмұнында отандық ғұламалардың идеялары мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту мазмұнын интеграциялау арқылы енгізіледі. Атап айтқанда, «Ізгілік ілімі», «Хал ілімі», «Жан қуаты ілімі», «Толық адам ілімі» және «Ар ілімі» сынды тұжырымдамалар балалардың рухани-адамгершілік әлеуетін дамытуда қолданудың әдістемелік жолдары айқындалған [4].

Абайдың «Толық адам» ілімін мектепке дейінгі кезеңге бейімдеу- ұлттық тәрбие мен заманауи педагогикалық көзқарастардың өзара үндесуінің тиімді үлгісі. Бұл ілім баланың ішкі рухани әлемін байытып, өзіндік санасының, мәдениетінің қалыптасуына негіз болады. Абай тұжырымдаған «ақыл, жүрек, қайрат» үштігін үйлестіре дамыту - болашақта тұлғаның жан-жақты жетілуінің іргетасы. «Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста, Сонда то-

лық боласың елден бөлек» деген қағидатты педагогикалық тұрғыдан қарастыра отырып, бала тәрбиесінде келесі бағыттарды іске асыру ұсынылады. Ақылды дамыту - баланың танымдық қабілеттерін жетілдіру, логикалық ойлауын қалыптастыру, көркем мәтіндегі кейіпкерлер әрекетін саралай отырып, дұрыс пен бұрысты ажыратуға үйрету.

Жүректі тәрбиелеу - эмоционалдық сезімдерін ояту, жанашырлық пен мейірімділікке баулу, достық пен қарым-қатынаста мәдениеттілікке дағдыландыру.

Қайратты қалыптастыру - ерік-жігерін дамыту, еңбекке ынталандыру, бастаған ісін соңына дейін жеткізуге машықтандыру.

Абай көрсеткен бұл үштік - тұлғаның моральдық-психологиялық негізі ретінде баланың мінезін тәрбиелеуге, рухани болмысын оятуға қызмет етеді.

Мектепке дейінгі жастағы балалармен жүргізілетін жұмыс аясында «Толық адам» ілімін іске асырудың бірқатар әдістемелік тәсілдері ұсынылады:

1. Ақылды дамыту бағытында - танымдық қабілетті жетілдіруге арналған көркем әдеби шығармаларды оқу ұсынылады. Ертегілер мен әңгімелер арқылы себеп-салдарлық байланыстарды ұғындыру, сұрақ-жауап әдісін пайдалану, мысалы: «Егер сен осы кейіпкердің орнында болсаң, не істер едің?» деген рефлексивті сұрақтар арқылы баланың ойлау қабілетін тереңдетуге болады.
2. Жүректі тәрбиелеу бағытында - эмоционалдық интеллектті дамытатын әдістер ұсынылады. «Мейірімділік сағаты» арқылы үлкендерге құрмет, достық қарым-қатынас,

көмек көрсету үлгілері рөлдік ойын түрінде беріледі. «Жақсы сөз – жарым ырыс» жаттығуы аясында балалар жылы сөздер айтып, бір-біріне тілек білдіру арқылы сезім мен қарым-қатынасты мәдениеттендіреді.

3. Қайратты қалыптастыру бағытында - табандылық пен еңбекке деген ынтаны дамытуға бағытталған тапсырмалар ұсынылады. Мысалы, жеңіл еңбек әрекеттері: гүлге су құю, ойыншықтарды жинау және «Міндетті орында» әдісі арқылы шыдамдылық пен табандылыққа тәрбиелеуге мүмкіндік жасалады [5].

Ойында озған өмірде де озады: тәрбиелей отырып, қарапайым дағдыларын қалыптастыруға іс-әрекетті ілімдерге негізделген ойындар арқылы ұйымдастыруда бес бағыт бойынша педагогтер өздері ойындарды балалармен бірге таңдап ойнауға ұсынылады.

Жақсы көру, шығармашылық әрекет: ойлану, іздену, өз әрекетінің нәтижесіне жету, өз ойын шығармашылықпен дәлелдеу т.б. Заманауи әдіс-тәсілдер: бақылау, зерттеу, тәжірибе жасау, жобалау, анықтау, мәліметтермен бөлісу, өзара пікір алысу, шағын топтармен жұмыс жасау арқылы өзара түсіністік таныту және келісу, музыка әуендерін пайдалану, психологиялық жағымды көңіл-күй орнату, ойын-жаттығулар, ойлану, іздену, қызықты тапсырмалар, ғажайып сәттер, байқалмайтын қателік, бірлесіп оқу, шығармашылық бірлестік, балалардың ынтасын дамыту, баланың дауысын есту, диалогты дамыту т.б әдіс-тәсілдері қолданылады.

Бұл тәсілдер күнделікті іс-әрекет барысында тәрбиелеу мен білім мазмұнын интеграциялау арқылы жүргізіледі, оны төмендегі кестеден көруге болады.

Кесте-1. Ұйымдастырылатын оқу іс-әрекеттерінде интеграциялау жолдары

№	Іс әрекет бағыты	«Толық адам» ілімін енгізу мысалы
1	Танымдық	Ақылды кейіпкерлермен танысу, логикалық тапсырмалар
2	Әлеуметтік, коммуникативтік	Мейірімділік, достық туралы диалог, мінез-құлықты талдау
3	Шығармашылық	«Менің жақсылық істерім» сурет салу, сахналық қойылым
4	Тіл дамыту	Абайдың қысқа нақыл сөздерін жаттау, әңгімелеу, пікір білдіру

5	Қимылды ойындар	Жауапкершілік пен тәртіпке бағытталған топтық ойындар
6	Еңбек әрекетіне бейімдеу	Отбасындағы қарапайым тұрмыстық еңбек түрлері, тапсырмаларды орындау, топ бөлмесінде ойыншықтарын жинау, тазалық сақтау т.б.
7	«Адалдық бұрышы», Адалдық - адамдықтың белгісі», «Адал бала – жарқын болашақ» т.б. топ бөлмесінде ұйымдастыру	Тақырыптық баннер немесе стенд - адалдық туралы қанатты сөздер, мақал-мәтелдер. «Адалдық жәшігі» - жоғалған немесе иесі табылмаған заттар салынады (балалар өз еркімен затты тапсырады). Кітаптар мен суреттер - адалдық жайлы ертегілер, әңгімелер, суретті кітаптар. Балалардың шығармалары-суреттер, қолөнер бұйымдары, өлеңдер, эсселер (егер мектеп жасындағылар болса). «Аптаның адал тәрбиеленушісі» жақсы әрекетімен көзге түскен бала суреті мен марапаты ілінеді.
8	Ата-аналармен жұмыс	Дәрістер мен семинарлар, тренингтер мен шеберлік сағаттары, сауалнама мен диагностика, Ата-аналар клубы (университеті, мектебі), жеке кеңестер, бірлескен жобалар, Отбасылық іс-шаралар, кештер, педагогикалық рингтер т.б
9	«Даналыққа жол»	Хрестоматиялық жинақтағы ойындарды жүйелі, тұрақты өткізіп отыру.

1. Дәрістер мен семинарлар. Тақырыбы: Абайдың «Толық адам» тұжырымдамасы және отбасылық тәрбие». Мақсаты: Ата-аналарды Абай шығармаларындағы рухани-адамгершілік құндылықтармен – мейірім, әділет, ынсап, ар-ождан және махаббат ұғымдарымен таныстыру. Форматы: Интерактивті пікір алмасу, сұрақ-жауап, өмірден алынған мысалдар арқылы баланың тәрбиесіне осы ілімдерді енгізу жолдарын бірлесе талдау.

2. Тренингтер мен шеберлік сабақтары. Тақырыптар: «Ата-ана – баланың алғашқы ұстазы», «Адамгершілік тәрбиесінде үлгі болу». Жаттығулар: «Махаббат шеңбері», «Менің бала кезімде...», рөлдік ойындар: «Ар мен ұят» тақырыбында. Бұл әрекеттер ата-аналардың өз тәжірибесін саралап, бала тәрбиесіндегі өзіндік үлгі болу рөлін саналы түрде түсінуіне бағытталады.

3. Сауалнамалар мен диагностикалық әдістер. Мақсаты: Ата-аналардың бала тәрбиесіндегі құндылықтар жүйесін қалай қалыптастыратынын анықтау. Мысалы: «Мен балама қандай қасиетті бірінші үйретемін?», «Абай айтқан “Толық адам” болуға қандай жолмен жетелей аламын?» сияқты сұрақтар арқылы ішкі ұстанымдарды

зерделеу жүзеге асырылады.

4. Ата-аналар клубы /мектебі/ университеті. Атауы: «Толық адамға - толық тәрбие». Мазмұны: Ай сайын рухани-адамгершілік тақырыптарда кездесулер өткізіліп, адалдық, сабыр, еңбекқорлық, әділеттілік сияқты құндылықтар талданады. Қоғамдық өмірдегі дербестік пен жауапкершілік теңгерімін түсіндіру, жас ата-аналарға баланы бос еркіндікке жіберудің салдарын түсіндіру ұсынылады. Форматы: сахналық көріністер, 3D мэппинг, бейнежобалар, цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект элементтерін қолдану. Қонақ ретінде философ, этнограф, қолөнер шеберлері, ұстаздар, ақындар, балалар әдебиетімен айналысушы мамандар шақырылады.

5. Жеке кеңестер. Мақсаты: Ата-аналарға баланың жеке рухани және адамгершілік дамуына қатысты жеке сұрақтар бойынша бағыт-бағдар беру.

6. Бірлескен шығармашылық жобалар. Мысалы: «Нақыл сөздердің мәні», «Менің отбасымдағы адамгершілік дәстүрлер» (фотоальбом немесе бейнеролик түрінде), «Бірге оқимыз» – Абайдың қара сөздерін бірге оқу және талдау, буккроссинг ұйымдастыру,

кітап оқу күндерін өткізу.

7. Отбасылық іс-шаралар. Тақырыптар: «Абай және отбасы құндылықтары», «Толық адам болуға бірге ұмтылайық!». Формат: Ата-аналар мен балалардың қатысуымен өтетін қойылымдар, көрмелер, концерттер. Бұл үлгілерді әрбір балабақша ұжымы өзінің кәсіби мүмкіндіктері мен шығармашылық әлеуетіне қарай толықтырып, жетілдіре алады.

Тәрбиеші бұл бағыттағы жұмыстарды өзінің кәсіби тәжірибесіне сай жетілдіріп, баланың жас ерекшелігіне сәйкес бейімдеп жүзеге асыруы қажет. Абайдың ілімін терең түсінген тәрбиеші баланың ішкі дүниесін дамытуға бағытталған әрекеттер ұйымдастыруы тиіс. Ол тек білім беруші емес, сонымен қатар рухани көшбасшы рөлін атқарады.

Сондай-ақ, ситуациялық әңгімені қолдануға болады: мысалы, «Бала біреуге көмектесті, бірақ оны ешкім байқамады. Ол қандай сезімде болды?» – бұл тәсіл баланың ішкі рефлексиясын оятуға мүмкіндік береді. «Жақсы мен жаман» ойыны: Абайдың шығармаларынан алынған мысалдар арқылы әрекеттерді бағалауға үйрету. Эмоциялық театр: Балалар Абайдың «Адам болам десеңіз...» сынды нақылдарын мимика, қимыл-қозғалыс арқылы сахналап көрсетеді.

Мектепке дейінгі жастағы баланың таным ерекшеліктеріне сай, Абайдың идеяларын тікелей оқытып түсіндіру емес, оларды практикалық әрекеттер, ойын элементтері, көркем әдебиет пен әңгімелеу арқылы алуан түрлі формада меңгерту әлдеқайда тиімді болмақ.

Кесте – 2. Абайдың ілімін қолдану төмендегідей формаларда жүзеге асады:

№	Формасы	Мазмұны және мақсаты
1	Көркем әдебиет, сөйлеуді дамыту	Абай өлеңдерінің (жеңілдетілген) нұсқасы, өсиет сөздер, әңгімелеу
2	Рөлдік ойындар, ұлттық ойындар т.б.	Жақсылық пен жамандықты айыру, кейіпкер мінезін бейнелеу
3	Сұрақ-жауап әдісі, сахналық қойылымдар	«Бұл кейіпкер не үшін бұлай істеді?» деген сұрақтар арқылы ой қозғау
4	Шығармашылық тапсырма, мультимедия т.б	Баланың өз пікірін айту, сурет салу, мейірімділік көріністерін сипаттау
5	Музыка және қимыл қозғалыс	Абайдың қара сөздері мен әндерін фон ретінде қолдану арқылы сезімге әсер ету

Тәрбиеші - баланың ішкі әлеміне жол таба алатын жетекші тұлға. Оның міндеті - Абай мұрасындағы рухани құндылықтарды күнделікті өмірмен байланыстыра отырып, бала бойына жүйелі түрде сіңіру. Бұл міндетті тиімді атқару үшін тәрбиеші алдымен Абай философиясының мәнін терең түсініп, оны заманауи педагогикалық тәсілдермен ұштастыра білуі қажет.

Абайдың «Толық адам» тұжырымдамасын мектепке дейінгі тәрбие жүйесіне кіріктіру - болашақ тұлғаның негізін қалауға бағытталған маңызды қадам. «Ақыл, жүрек, қайрат» бірлігін үйлестіре дамыту - баланың

жан-жақты жетілуінің тірегі болып саналады. Тәрбиешілер бұл ұстанымды балалардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне бейімдей отырып, ұлттық құндылықтарды заманауи әдістермен жеткізе алады [5].

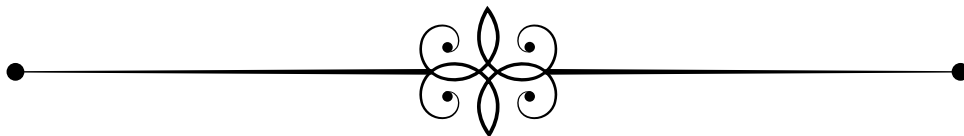
Қорытындылай келе, Абай Құнанбайұлының «Толық адам» ілімі - қазақ халқының ұлттық дүниетанымындағы биік рухани жүйе әрі терең тәрбиелік-философиялық негіз. Бұл ілімнің басты мақсаты – жас ұрпақтың бойында рухани, моральдық, зияткерлік және ерік-жігерлік сапаларды үйлесімді қалыптастыру. Абайдың бұл концепциясы қазіргі білім беру мен тәрбиелеу жүйесін-

де, әсіресе мектепке дейінгі кезеңде, бала тұлғасының іргетасы қаланатын шақта, аса маңызды рухани бағдар ретінде қарастырылуы тиіс. Бұл идея заманауи тәрбие жүйелерімен өзара үндесіп, баланың ішкі жандүниесін, адами және кісілік қасиеттерін қалыптастыруға негіз болады. Аталған ілімнің тәрбиелік әлеуеті - баланың жүрегін жылулыққа, жанын ізгілікке бағыттауға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі жас - тұлғаның бастау алатын кезеңі болғандықтан, «Толық адам» ұғымын осы жастағы балаларға түсінікті әрі жеңіл, ойын, көркем әдебиет, жағдаяттық тапсырмалар және шығармашылық әрекеттер арқылы жеткізу - тәрбиешінің басты міндеттерінің бірі болып саналады.

Әдебиеттер:

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Абай және XXI ғасырдағы Қазақстан» атты мақаласы. 2020 жылғы 08 қаңтар
2. «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы. Астана, 2025.
3. Абай Құнанбайұлы. Қара сөздер. – Астана: Ел-шежіре, 2018.
4. Мырзахметұлы М. – Абай: Толық адам ілімі», Таңдамалы еңбектер. XL том. (Алматы, Қазақ университеті, 2020 жылы). Бұл 238 бет
5. 5.Жумабекова Ф.Н. «Тәрбие шуағы» - төл туынды және инновация. Отбасы және балабақша журналы. №3 (227) мамыр-маусым, 2025. – 2-5 б.

ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ОРТАЛЫҚТАРЫ ТӘЖІРИБЕСІ ПРАКТИКА ЦЕНТРОВ КОМПЕТЕНЦИЙ

ҚАЗАҚ ТІЛІНЕН ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ІС- ӘРЕКЕТТЕ МНЕМОТЕХНИКА ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМУ

Жукенова Айжан Акыжановна,
Қарағанды облысы, Абай ауданы, Абай қаласы,
«Таңшолпан» бөбекжайы» КМҚК
қазақ тілі педагогі

Оспанова Гульзат Сагынтаевна,
Қарағанды облысы, Абай ауданы, Абай қаласы,
«Таңшолпан» бөбекжайы» КМҚК
қазақ тілі педагогі

Аңдатпа. Осы мақалада мнемотехника технологиясын қолдану арқылы мектепке дейінгі балалардың қазақ тілін үйренуін біршама жеңілдету және байланыстырып сөйлеуді дамыту барысын жеделдету бойынша әдістер қарастырылған.

Түйін сөздер: Мнемотехника технологиясы, тәсілдер мен әдістер жүйесі, көпфункционалы, сөздік минимум мен жеңіл грамматикалық формалар.

Тіл үйрену мектеп жасына дейінгі кезеңнен басталады. Мектепке дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту - оларды жан-жақты дамытудағы маңызды кезеңдердің бірі [1]. Бүгінде қазақ тілінен ұйымдастырылған іс-әрекетінде балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер мен технологиялар қолданылуда. Солардың бірі

- мнемотехника технологиясы. Мнемотехника - есте сақтау техникасы. Шын мәнінде, бұл мидағы ақпаратты сақтауды жеңілдетуге, жасанды ассоциациялар құру арқылы адам қабылдайтын деректер көлемін арттыруға арналған әдістер мен әдістердің белгілі бір жиынтығы.

Мнемотехника технологиясын мектепке дейінгі тәрбиелеу-білім беру процесіне енгізу - баланың дамуына оң әсерін тигізетін тиімді әдіс болып табылады. Мнемотехника - адамның есте сақтау қабілетін арттыруға арналған түрлі тәсілдер мен әдістер жүйесі. Бұл әдіс сөйлеу дағдыларын дамытуға, ойды дұрыс жеткізуге, сөздік қорды кеңейтуге, сөйлеу мәдениетін арттыруға және логикалық ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі. Мнемотехника балалардың сөздерді есте сақтап, оларды ретімен айту дағдыларын жетілдіреді [5].

Қазақ тілінен ұйымдастырылған іс-әрекетте мнемотехника технологиясын қолдану арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамытуда қазақ тілі педагогтері әр тақырыпқа байланысты тірек сызбалар мен суреттер дайындап, суретті жапсырмалар және видеоролик көрсету арқылы жаттау әдістерін пайдаланады. Әр тақырыпқа байланысты тірек сызбалар көпфункционалы. Суреттер магнит арқылы жабыстырылады. Шағын тақпақтар мен өлең жолдары ұйқас екі тілдегі тақпақтарды әр ұйымдастырылған іс-әрекеттерде, балалармен жеке жұмыс жасағанда қолданылады. Тақпақтар бейнеролик түрінде жасалады. Бейнероликтер Power Point, FlifaClip және Inshot бағдарламалары арқылы жасалынады. Бұл бағдарламалар смартфондарға арналған ең үздік операциялық жүйелерде пайдаланылады. Сондықтан тәрбиеленушілер мен ата-аналары бейнероликтерді еш қиындықсыз қарастыруларына болады. Power Point бағдарламасында жасалған жұмысты сақтау кезінде файл түрі-көрсетілімді басып сақтаған жөн. Сонда барлық құрылғыларда еш қиындықсыз ашылатын болады. FlifaClip және Inshot бағдарламаларында жасалған бейнероликтер Ютуб каналға орналастырылады. Бұл жұмыс түрі ата-аналар мен педагогтердің арасындағы байланысты нығайтуға және балаларды жан-жақты дамыту жағдайын жақсартуға үлкен үлес қосады.

Негізгі мақсаты - мектепке дейінгі балалардың мнемотехника технологиясын қолдану арқылы жаңа сөздерді есте сақтауына жағдай жасау, сөздік қорын толықтыру, ауызекі сөйлеу тілін дамыту болып табылады.

Міндеттері:

- коммуникативтік дағдыларын дамыту;
- танымдық қызығушылықты арттыру;
- грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолдануын қалыптастыру;
- әңгімелесу дағдыларын жетілдіру;
- жаңа сөздерді меңгеруді жеңілдету;
- қызықты тапсырмалар ұйымдастыру;
- назарын, зейінін дамыту;
- тілдік дағдыларды дамыту;
- тілдік шығармашылықты ынталандыру.

Мнемотехника технологиясын қолдану бойынша педагогикалық қағидалар келесі элементтерден тұрады:

- баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес келу қағидасы (мнемотехника технологиясын қолданған кезде баланың жас ерекшеліктері мен қабілеттері ескеріледі, баланың сөйлеу қабілетінің дамуы әр кезеңде әр түрлі болады, сондықтан мнемотехнологиялық әдістер де баланың жасына сай өзгеріп отыруы тиіс. Мысалы, алғашқы кезеңінде қарапайым сөздер мен суреттер қолданылып, кейінірек біртіндеп күрделірек ұсынылады);
- белсенділікті арттыру қағидасы (балаларды белсенді қатысушы ретінде тәрбиелеу, мнемотехнологиялық тапсырмалар баланың сөйлеу үдерісіне толық қатысуына мүмкіндік береді. Мысалы, өлеңдер мен тақпақтарды айту, жаттау, түрлі ойындар арқылы есте сақтау қабілетін дамыту);
- қолданбалы және тәжірибелік бағыттылық қағидасы (балалар сөйлеу барысында есінде сақтайтын ақпаратты практикалық тұрғыда пайдалана білуі қажет, ойларын жинақтап, түсінікті жеткізуіне көмектеседі);
- қызығушылық пен шығармашылықты дамыту қағидасы (әртүрлі бейнелі суреттер

мен сызбаларды қолдану арқылы баланың тілдік шығармашылығын дамытып, қызығушылығын арттыруға болады);

- есте сақтау мен сөйлеу қабілетін кезек-кезеңмен дамыту қағидасы (балалар алдымен белгілі бір сөздер мен ұғымдарды, кейін оларды байланыстырып сөйлемдер құруды үйренеді);
- жеке және топтық жұмыс қағидасы (әр баланың жеке ерекшеліктері мен қабілеттерін ескере отырып, жеке жұмыс та жүргізіледі, топтық жұмыстар арқылы балалар өзара байланыс жасап, бір-бірінен үйрене отырып, әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіреді, топтық жұмыс балаға сөздерді және сөйлемдерді басқа балалармен бірге қайталауға, жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйренуге мүмкіндік береді);
- жүйелілік пен даралық қағидасы (мнемотехнологияны қолдануда жүйелілік маңызды, әр баланың жеке ерекшеліктері мен дамуына қарай тапсырмаларды даралап қолдану қажет) [4].

Балабақшада қазақ тілін меңгерту жұмысы педагогтің ерекше дайындығын қажет етеді. Сондықтан ұйымдастырылған іс-әрекетте мүмкіндігімізше жаңа педагогикалық әдістерді қолдану керек. Балабақшада қазақ тілін үйретуді алдымен сөздік жұмысынан бастағанымен, түпкілікті мақсат - қатынас

тіліне үйрету, балаларға қазақ тілінде ауызекі сөйлеудің қарапайым түрлерін меңгерту жұмысы арқылы жүзеге асырылады. Балалар өздері үйренген сөздік минимум мен жеңіл грамматикалық формаларды арнайы тудырылған ситуативті жағдайлар үстінде дұрыс қолдануға біртіндеп үйренеді, қазақ тілінде ауызекі сөйлеудің қарапайым түрлерін меңгереді. Тірек сызбаларды енгізу арқылы балалар типтік құрылымдар негізінде сөйлем, шағын әңгіме құрастыруға үйренеді. Жаңа тақырыпты өту барысында жаңа сөздерге көп көңіл бөлінеді. Кейбір балалар қазақ тілінде берілген сөздерді, өлеңнің мәтінін жаттауға қиналады. Сондықтан тірек сызбалар мен суреттерді пайдаланып, әртүрлі ойын жағдайларында балалардың өз бетінше ойларын жеткізе алуын қалыптастыру қажет. Тірек сызбалар дегеніміз тәрбиелеу-білім беру процесінде тілдік материалды балаларға әсерлі және ұтымды меңгерту мақсатында қолданылатын сызба, пиктограмма, алгоритм, графиктер немесе графикалық түрде бейнеленген ойын-тапсырмалар, жаттығулар. Тірек сызбалар балалардың тілін дамыту, өткен материалдарды бекіту үшін және де байланыстырып сөйлеу тілінің бастапқы формаларын қалыптастыру үшін қолданылатын өте ұтымды әдістердің бірі. Сызбалар, алгоритмдер тәрбиеленушілердің тілдік материалды тез және саналы түрде меңгеруін ұйымдастырумен бірге, балалардың ойлау және есте сақтау қабілеттерін дамытуға әсер етеді.

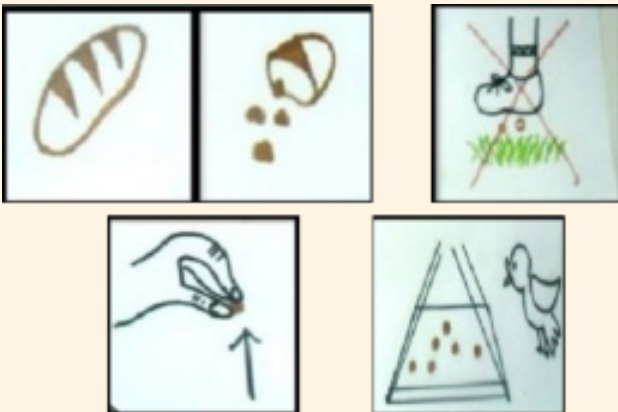

Тақпақайтқан кезде барлығы мұқияттыңдайды, бірақ кейбір балалар ғана естерінде сақтайды, ал кейбір балалар ұмытып кетеді. Осы балалардың есте сақтау қабілеттерін жақсарту үшін, есте сақтау процесін қарапайым және жеңіл ету үшін сюжеттік

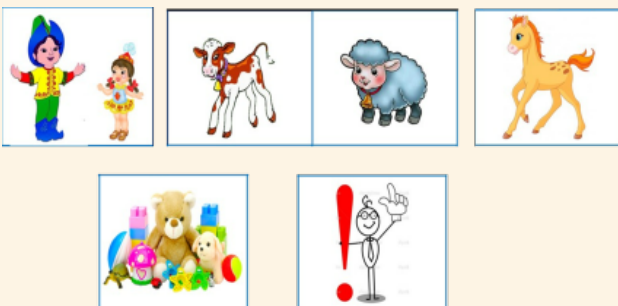
суреттерді қолдану қажет. Мнемокестелер тақпақтарды жаттаған кезде ерекше тиімді. Оның мазмұны мынада - әр сөзге немесе сөз тіркесіне сурет (бейне) ойдан шығарылады. Осылайша барлық тақпақтар сызба түрінде бейнеленеді. Бұдан кейін бала тірек сурет-

терді қолдана отырып, есте сақтау арқылы тақпақты бүтіндей дыбыстайды. Тақпақты жаттауға үйрету үшін керек суреттерді қолдану балаларды қызықтырады, ұйымдастырылған іс-әрекетін ойынға айналдырады. Суреттермен ілесе жүретін тақпақты тыңдағаннан кейін бала оны біршама тезірек есте сақтайды. Алдымен таңдалған тақпаққа тірек суреттерін іріктеп алу керек. Суреттер айқын, анық көрінетіндей болуы қажет. Балаларға тақпақтарды оқып бергеннен кейін, олар оны тірек суреттері бойынша айтып береді. Ең бастысы - суретіміз балаға түсінікті болуы шарт. Мнемотехника қолданылған ұйымдастырылған іс-әрекеттің нәтижесінде балалар тақпақтарды оңай жаттап алады.

1. Нан қоқымын шашпаңдар.
Жерде жатса баспаңдар.
Теріп алып қастерлеп.
Торғайларға тастаңдар. [2]

2. Біздерде бар қуыршақ,
Бұзау, қозы, құлыншақ.
Ойыншықтар тыңдайды,
Әмір беріп бұйырсақ. [3]

Алдын ала жүргізілетін жұмыстар мнемотехнологияны тиімді қолданылуын қамтамыз ету үшін маңызды. Тапсырманың түріне, мақсатқа және мектепке дейінгі балалар-

дың деңгейіне байланысты тірек сызбалар, тірек суреттер әзірленеді. Мнемотехника технологиясын дайындау барысында бірнеше маңызды қадамдар мен алдын ала жүргізілетін жұмыстар бар. Олар:

- Мақсатты анықтау (мнемотехника технологиясы қолданылатын мақсатты нақты анықтап алу қажет. Мысалы, бұл балалар үшін оқу материалын тез, әрі тиімді меңгеруге және есте сақтауға көмектесуі керек);
- Тапсырманың түрін талдау (есте сақталатын материалдың құрылымы мен түрін сараптау керек. Мысалы, жаңа сөздерді, сөз тіркестерін, сөйлемдерді есте сақтау үшін әртүрлі мнемотехнологиялық әдістер іріктелуі керек);
- Құрал-жабдықтар мен ресурстарды дайындау (мнемотехника технологиясын қолдану үшін қажетті материалдар мен құрал-жабдықтарды, ойын түрлерін, тақырыпқа байланысты мнемосызбалар, мнемосызбалар, мнемосызбалар алдын ала дайындау керек).

Мектепке дейінгі балалардың сөйлеуін дамытуда ата - аналармен тығыз қарым-қатынас жасау негізгі жағдай болып табылады. Өйткені, отбасы-қоғамның негізі. Балабақша мен отбасының өзара ықпалдастығы балалардың қазақ тілін толық меңгеруінің қажетті шарты болып табылады, педагогтер мен ата - аналардың өзара ықпалдастығы арқылы оң нәтижелерге қол жеткізуге болады. Балабақшада мемлекеттік тілдің дамуына барлық жағдай жасалған. Күнделікті режимдік сәттерде сөйлеуді дамыту үшін мнемотехника технологиясын қолданамыз. Әр топтың қабылдау бөлмесіндегі шкафтарда әр жыл мезгіліне байланысты тірек сызбалар ілінген. Таңертең және кешке ата-аналар да балаларымен сөйлемдерді тірек сызбалар арқылы қайталайды. Бейнеролик арқылы тақпақ жаттауда ата-аналардың көмегі орасан зор. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші, ата-аналармен бірлесе жүргізілген жұмыстың арқасында көптеген нәтижеге жетуге болатыны сөзсіз. Мұндай жұмыс түрлері ата-аналарға әр баланың жетістіктерін көруге мүмкіндік береді. Кері байланыстың болу қағидатын сақтау - тәрбиеленушілерге мемлекеттік тілді үйретудегі аса маңызды

шарттардың бірі болып табылады. Әр тақырыпқа сай тірек суреттер арқылы жасалған тақпақтар видеосымен әр аптада ата-аналар тобына WhatsApp желісі арқылы жіберіледі, ата-аналардан кері байланыс алынады.

Мнемотехника технологиясы арқылы сөйлеуді дамыту баланың тілге деген қызығушылығын арттырады және тілді үйрену-

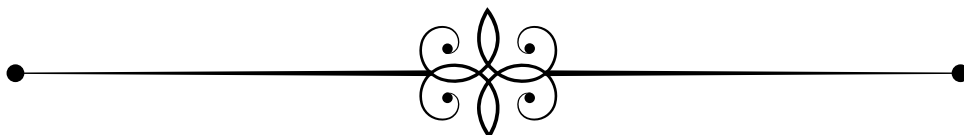
де жақсы жетістіктерге жеткізеді, сонымен қатар ұйымдастырылған іс-әрекетті қызықты, әрі тиімді өткізуге көмектеседі. Қолданылған әдістер оң нәтижесін береді деген сенімдеміз. Егер біз балаларға қазақ тілін дұрыс және тиімді, ұтымды ұйымдастырып үйретсек, тәуелсіз егемен еліміздің болашағының жарқын, әрі жарық болғаны.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі жастағы балаларға қазақ тілін үйрету бойынша әдістемелік ұсынымдар, Нұр-Сұлтан, 2021ж.
2. Жаттамақ: тақпақтар, өлеңдер. Құраст.Е.Өтетілеуов. – Алматы, Балауса
3. «Ана тілі айбыным» Хрестоматия. Балабақша тәрбиешілерімен әдіскерлерге арналған көмекші құрал. – Алматы, 2000ж.
4. Большева Т. В. «Развитие речи дошкольников с помощью мнемотехники», 2001ж.

Қолданылған ғаламтор ресурстары:

- https://ust.kz/powerpoint/mnemotehnika_soileydi_damyty-289581.html
- https://ust.kz/powerpoint/mnemotehnika_soileydi_damyty-289581.html

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУЫҒА ЕРТЕГІНІҢ ӘСЕРІ

Курманова Сауле Талгатбековна

Жетісу облысы, Сарқан қаласы
санаторлы тобымен «Балдырған»
бөбекжай бақшасының
тәрбиешісі

Аңдатпа. Автор мақаласында мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуға ертегінің әсері туралы тәжірибесімен ой бөлісіп отыр. Ертегіні тіл дамыту құралы ретінде пайдалануда қолданатын түрлі әдіс-тәсілдерімен ой бөліспекші.

Түйін сөздер: ертегілер, коммуникативтік дағдыларесте сақтау, қиялын дамыту, байланыстырып сөйлеу, театр.

Мектеп жасына дейінгі кезең – баланың тұлғалық, танымдық және тілдік дамуының іргетасы қаланатын ең маңызды шақ. Бұл жаста бала тіл арқылы қоршаған ортамен байланыс жасап, өз ойын білдіреді, жаңа ұғымдарды меңгереді, қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырады.

Баланың тілін дамыту жұмысының табысты болуы – болашақтағы оқу үлгеріміне, ойлау қабілетінің дамуына, сөйлеу мәдениетіне тікелей ықпал етеді. Осы орайда, халық ауыз әдебиетінің бай қазынасы – ертегілер ерекше, әрі тиімді құрал десем артық болмас.

Ертегілер – халық даналығының, ұлттық мәдениеттің, тарихи тәжірибенің көрінісі. Олар баланың ой-өрісін кеңейтіп қана қоймай, тіл байлығын дамытады, сөздік қорын молайтады, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

Сондықтан да мектепке дейінгі ұйымдарда ертегілерді педагогтер өз тәжірибелерінде жүйелі қолдану – тіл дамыту жұмысының негізгі бағыттарының бірі деп білемін.

Ертегінің тәрбиелік және тілдік маңызы тоқталайын. Ертегілер – баланың жан дүниесіне жақын, қиялға бай, тартымды көркем туындылар. Ертегіні көруге, тыңдауға, сахналауға қызықпайтын бала жоқ. Өз кезегінде

оның тәрбиелік мәні де зор:

- ізгілікке, адалдыққа, батылдыққа баулиды;
- жақсылық пен жамандықты ажырата білуге үйретеді;
- әдет-ғұрып, салт-дәстүрді тануға көмектеседі.

Сонымен қатар, Үлгілік бағдарламадағы коммуникативтік дағдылардың мазмұнын іске асыруға ертегілердің маңызы мынада:

1. Сөздік қорды молайтады – ертегілерде балалар күнделікті өмірде кездестірмейтін сөздер мен тұрақты тіркестер мөлінен кездеседі.
2. Сөйлем құрауға үйретеді – оқиға желісі арқылы бала сөйлемді байланыстыра, жүйелі құруға машықтанады.
3. Байланыстырып сөйлеу қабілетін жетілдіреді – кейіпкерлердің іс-әрекетін, оқиғаның дамуын баяндау арқылы баланың әңгімелеу дағдысы дамиды.
4. Диалогтық сөйлеуді қалыптастырады – кейіпкерлер арасындағы диалогтарды

рөлге бөліп ойнау арқылы балалар тілдік қарым-қатынасты меңгереді.

5. Эмоциялық сөздік қорды дамытады – ертегідегі сипаттау, теңеу, эпитеттер арқылы балалардың сөзге эмоционалды бояу беру қабілеті артады.

Психолог әріптестерім де өз тәжірибелерінде ертегіні пайдаланатынын көремін. Демек, ертегінің мектеп жасына дейінгі баланың психологиялық дамуына да ықпалы бар. Балалар ертегіні тыңдаған кезде:

- қиялдау қабілеті дамиды;
- назарын шоғырландыруды үйренеді;
- есте сақтау қабілеті күшейеді;
- кейіпкерлердің мінез-құлқына баға беріп, өзіндік көзқарас қалыптастырады.

Психологтардың пікірінше, ертегі арқылы бала өзінің ішкі жан дүниесін сыртқа шығара алады, қорқыныштарын жеңеді, армандары мен тілектерін бейсаналы түрде білдіреді. Бұл тілдік дамумен қатар эмоционалдық интеллектіні де жетілдіреді.

Балаларға ертегіні тіл дамыту құралы ретінде пайдалануда түрлі әдіс-тәсілдер қолданылған:

Ертегіні оқу және әңгімелеу. Бұл жерде ертегіні мәнерлеп оқимын немесе әңгімелеймін. Балалар тыңдап отырып, жаңа сөздер мен тіркестерді үйренеді, естеріне сақтауға тырысады. Мазмұнын қайталап айтуға жаттығады.

Сұрақ-жауап әдісі. Ертегіден кейін сұрақтар қоямын: «Қандай кейіпкер ұнады? Неге?», «Оқиға қалай аяқталды?» т.б. Бұл өз кезегінде балалардың ойлануын, өз пікірін айтуын, сөйлеуін дамытады.

Рөлге бөліп ойнау. Балалар ертегідегі кейіпкерлердің рөлін сомдайды. Естерінде қалған әрекеттерді, қимылдарды, кейде тіпті, сөздерге өз ойларынан қосып ойнауға талпынып жатады. Диалогтарды қайталау, дауыс ырғағын қолдану – тілдік дамудың тиімді тәсілі.

Сахналау және театрландырылған ойындар. Куыршақ театры, үстел үсті театры, саусақ театры арқылы ертегіні сахналау – балалардың сөздік қорын байытып қана қоймай, сөйлеуін еркіндетеді. Топта арнайы ұйымдастырылған қызығушылықтар орталығында іске асады және балалар аса зор қызығушылық танытады.

Шығармашылық тапсырмалар. Ертегіні сурет салу арқылы бейнелеуді ұсынамын. Бұл өз кезегінде оқиганы жалғастырып айтуға, тіпті, өзі ойдан ертегісін ойлап табуға мүмкіндік береді.

Жалпы, байқаным, бұл әдістер балалардың қиялын дамытумен қатар, байланыстырып сөйлеу қабілетін де күшейтеді екен.

Оқып отырған әріптестерімен ертегіні тіл дамыту жұмысына енгізудің кезеңдерімен бөліскім келеді.

1. Дайындық кезеңі – мұнда біз балаларға тақырыпқа байланысты сөздерді түсіндіреміз, суреттерді көрсетеміз.
2. Ертегіні тыңдау – яғни, ертегіні мәнерлеп оқуымыз, әңгімелейміз.
3. 3. Талқылау – мазмұнын сұрақ-жауап арқылы талдаймыз.
4. Қайта әңгімелеу – балалардың тілін жаттықтыру мақсатында мазмұнды өз сөздерімен айтамыз.
5. Рөлдік ойын – кейіпкерлерді сомдау арқылы тілдік қарым-қатынасты дамытуға мүмкіндік жасаймыз.
6. Шығармашылық жұмыс – сурет, әңгіме құрастыру, өз ойынан қосуға жағадай жасаймыз.

Сонда ғана тәрбиелеу-білім беру процесінде ертегіні қолдану өз нәтижесін береді деген ойдамын. Әрине, бұл жерде есеретін де жайттар бар. Олар:

- Ертегіні дұрыс таңдау: жас ерекшелігіне сай, мазмұны жеңіл әрі тартымды болуы қажет;
- Мәнерлеп оқу: дауыс ырғағын, интона-

цияны дұрыс қолдану арқылы балаға әсер ету;

- Балалардың сөйлеу белсенділігін арттыру: әңгімеге тарту, ойландыру, пікір айтуға мүмкіндік беру;
- Жеке ерекшеліктерін ескеру: тұйық мінезді балаларды тілге тарту, белсенді балалардың сөйлеуін дамыту.

Көбінесе жұмыс барысында қолданатын ертегілердің де топтамасы маңызды рөл атқарады. Мысалы, хайуанаттар туралы ертегілер – балаларға жақын, жеңіл қабылданады, диалогқа бай болып келеді. Қиял-ғажайып ертегілер – қиялын дамытады, бай тілдік бейнелеулерге толы. Тұрмыс-салт ертегілері – халықтың тұрмыс-тіршілігін танытады, тұрақты сөз тіркестерін меңгертеді. Әдеби ертегілер – балаларды көркем тілге үйретеді.

Осы жүргізілген тәжірибелердің нәтижесіне де тоқталайын. Мысалы:

- аптасына 2-3 рет ертегі оқу мен сахналауды жүйелі ұйымдастырғандағы балалар-

дың сөздік қоры 20–30%-ға артты;

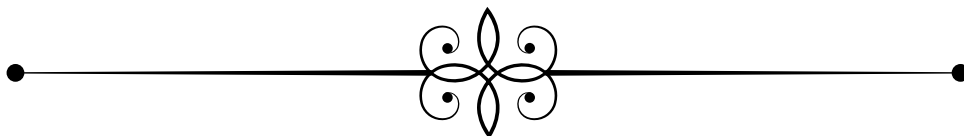
- байланыстырып сөйлеу қабілеті күшейген, әңгімелеу дағдылары дамыды;
- тілдік қателер азайып, сөйлеу мәдениеті қалыптасты. Бұл нәтижелерді мониторинг жүргізу кезінде коммуникативтік дағдылардың көрсеткіштерді айқындады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда ертегінің орны ерекше екені тағы да айтқым келеді. Ол баланың сөздік қорын байытып, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді, ойлау қабілетін дамытады, қиялын ұштайды. Ертегі – халықтық педагогиканың сарқылмас бұлағы, тәрбиенің әрі тіл дамытудың тиімді құралы.

Сондықтан біздер, яғни тәрбиешілер қауымы мен ата-аналар балаларға ертегіні жиі оқып, мазмұнын талдап, рөлге бөліп ойнауға мүмкіндік бергеніміз жөн. Бұл – тілдік дамуды қамтамасыз етумен қатар, ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, рухани бай, жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелеудің кепілі.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
3. Бағдарламаға нұсқаулық;
4. Ертегілер топтамасы (хайуанаттар туралы, қиял-ғажайып, тұрмыс-салт, әдеби ертегілер және т.б.)

МАМАНДАР КЕҢЕС БЕРЕДІ СПЕЦИАЛИСТЫ СОВЕТУЮТ

ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ DAҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Жумабекова Майра Еслямовна

Астана қаласы

№52 «Еркетай» балабақшасының
музыка жетекшісі

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың ырғақтық естуін дамытуда тиімді құрал ретінде ойын технологияларын пайдалануы қарастырылады. Педагог тәжірибесінде қолданылатын технологиялар мен әдістер, олардың шығармашылық дағдылары мен ырғақтық үйлесімділікті қалыптастыратын әсері сипатталады.

Түйін сөздер: ойын технологиясы, ырғақтық есту, мектепке дейінгі жас, ырғақтық үйлесімділік, ырғақты қабылдау, «қол хоры», дене перкуссиясы, музыкаграмма.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың шығармашылық дағдыларын дамытуда, әуелі ырғақ сезімін дамыту – маңызды міндеттердің бірі. Ырғақ – музыканың жүрегі, оны дұрыс қабылдау мен сезіну баланың қозғалыс үйлесімділігін, есту қабілетін, сөйлеу ырғағын және шығармашылық қабілетін жетілдіреді. Ойын – баланың басты іс-әрекеті, ойын арқылы бала жаңа білім мен дағдыларды табиғи, қызықты формада меңгереді.

Мектеп жасына дейінгі балалар ойын баласы екенін ескере отырып, оларды дамыту мен тәрбиелеуде педагогтерге ойынға ба-

сымдық беру ұсынылады. Ол үшін балалардың қызығушылықтарына сәйкес дамытушы заттық ортаны құру, сондай-ақ ұйымдастырылған іс-әрекетті олардың бастамалары, пікірлері мен тілектерін ескере отырып, зеріктірмей, түрлі әрекеттерді қызықты ойын түрінде ұйымдастыру көзделеді.

Ойын технологиялары өзінің қызықтылығы мен қолжетімділігі арқасында 3–5 жастағы балалардың ырғақтық қабілеттерін қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады. Ырғақты ойындарда қимыл-қозғалыс, дыбыс және эмоция біртұтас байланыста болып, балалардың есту қабілетін, қозғалыс

үйлесімділігін және музыкалық қабылдауын жетілдіреді.

Музыкалық ойындар барысында балалар дыбыстың ұзақтығын, қаттылығын, тембрін ажырата алады, берілген ырғақты дәл қайталауға және өз бетінше ырғақтық үлгілер құрастыруға үйренеді. Сонымен қатар, топтық ойындарда ортақ ырғаққа бағына отырып, бір-бірімен үйлесімді әрекет ету дағдысы қалыптасады, бұл олардың ұжымдық сезімін, шығармашылығын және музыкалық мәдениетін арттыруға мүмкіндік береді.

Б.М. Теплов өз еңбегінде «Балаларды шығармашылық іс-әрекетке ерте баулу жалпы дамуға пайдалы және баланың қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне толық жауап береді» деп атап көрсетеді. Адамның дарындылығы — бұл жерден әрең шыққан және өзіне үлкен назар аударуды қажет ететін кішкентай өркен. Оның өсіп, мол жеміс беруі үшін оған қамқорлық жасау, қажет нәрсенің бәрін жасау керек.

Мектепке дейінгі жас – өмірдегі қайталанбас кезең. Бұл жеке тұлғаның бастапқы қалыптасуы, баланың өзіндік санасы мен даралығының қалыптасуы. Дәл осы кезде әлеуметтену процесі басталады. Жалпы адамзаттық құндылыққа, мәдениетке, шығармашылыққа қарым – қатынас қалыптасады. Балаларды тәрбиелеу мен дамытудың ең тиімді жолы бұл – музыка. Сол себептен, музыкалық мәдениетті меңгеру мектепке дейінгі жастан бастау өте маңызды.

Осы орайда педагогтерге үнемі ізденіс үстінде болып, барлық жаңалықтарға, өзгерістерге, жаңа практикаға өту қажеттігі туындайды. Сондықтан да қазіргі кезде әр педагог өз тәжірибесінде қажетті, әрі тиімді әдіс-әсілдерді орынды пайдалана білу керек деп ойлаймын.

Мен де өз жұмысымда ойын технологиясын қолданамын. Қолдану барысында мен мынадай мақсат қоямын: Балалардың музыкалық қабілеттерін қолжетімді ойын түрінде қалыптастыру, музыкалық-дидактикалық құралдар мен ойындарды пайдалану, ойын барысында барлық музыкалық іс-әрекеттің түрлерінде қолдану: ән айту, тыңдау, музыкалық аспаптарда ойнау, музыка ырғағымен қимыл жасау. Мақсатты жүзеге асыру үшін,

келесі міндеттерді айқындаа алдым:

1. Балаларды музыкалық мәдениетке баулу, музыкалық танымын кеңейту.
2. Музыкалық – сенсорлық қабілеттерін дамыту, балалардың есте сақтау қабілеттерін белсендіру.
3. Музыкалық бейнелеу құралдары мен музыкалық дыбыстың қасиеттері (биіктігі, тембрі, қаттылығы, ұзақтығы) туралы білім қалыптастыру.
4. Балалардың дербес музыкалық іс-әрекетке (ойын, зерттеу, орындаушылық) қызығушылығын қалыптастыру.

Осы міндеттерді шешу мақсатында «Мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған дамытушы оркестр ойындары» атты авторлық бағдарламам 2024 жылы жарық көрді. Бұл бағдарлама ойын технологиясына негізделген. Авторлық бағдарламаның мақсаты «Жағымды эмоциялар туғызу арқылы балалардың музыкалық қабілеттерін дамыту, музыка арқылы баланың шығармашылық, тұлғалық дамуына қолайлы жағдай жасау – музыкалық аспаптарда ойнау, ән айту, қимыл-қозғалыс жасау» болып табылады.

Қазіргі таңда электрондық құралдар, ырғақтық карточкалар, таяқшалар, шулы музыкалық аспаптар, дене перкуссиясы, музыкаграмма сияқты көптеген түрлі нұсқалар, сондай-ақ «Қол хоры» деп аталатын қызықты әдіс бар. Осының барлығын зерттей келе, мен өз жұмысымда оларды жүйелі түрде пайдалануды жөн көрдім.

Осыған орай, өз тәжірибемде қолданатын әдіс-тәсілдер мен педагогикалық технологияларды назарларыңызға ұсынамын. Бұл әдіс-тәсілдер тек ырғақ сезімін дамытуға ғана емес, сонымен қатар ұсақ моториканы жетілдіруге, зейінді шоғырландыруға, танымдық қызығушылықты арттыруға және ойлау қабілетін дамытуға бағытталған.

Клавес аспабында ойналатын ырғақтық ойындар. Клавес немесе ырғақтық таяқшалар – ең қарапайым соқпалы аспаптардың бірі. Бұл ойындар балалар үшін әрі қызықты, әрі пайдалы іс-әрекет болып табылады. Олар зейінді, есте сақтауды, ұсақ мотори-

каны, сөйлеуді, ырғақ сезімін, қимыл үйлесімділігін, кеңістікте бағдарлауды, бейнелі ойлауды, өлең не ән мәтінімен қимылды үйлестіру дағдысын, қиялды және құрастыру қабілеттерін дамытады. Ойындарды жеке балаға да, шағын топпен де ұйымдастыруға болады.

Алдымен педагог қимылдарды көрсетіп үйретеді, кейін мәтін жатталады, соңында барлығы біріктіріліп орындалады. Бастапқыда ойынды педагог жүргізсе, кейіннен жүргізуші рөлін балалардың өздері атқарады. Мұндай ойындарға балалар әрқашан қуана қатысады.

Өз тәжірибемде ұйымдастырылған іс-әрекет барысында клавес аспабын пайдаланып, дидактикалық және саусақ ойындарын қолданамын. Бұл ойындар балалардың ырғақ сезімін, ұсақ моторикасын, зейінін және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

«Тұшпара» саусақтар ойыны (еркемай әуеніне). Мақсаты: Қол координациясы мен ұсақ моториканы дамыту, ырғақтық және тембрлік естуді, есте сақтауды, зейінді жетілдіру, дыбыс шығарудың түрлі тәсілдерін меңгеру, өлеңнің метрі мен ырғағын дәл жеткізуге дағдыландыру, балалардың шығармашылық белсенділігін, тапқырлығын және қиялын дамыту.

Мәтіні:

Қолдарымызды жуамыз (клавестарды алқандарымен ұқалайды)

Қамырды біз илейміз (клавестерді алақанмен еденге айналдырады)

Кәне бірге бәрімз, тұшпарыны жасаймыз (клавестерді бір-біріне соғу)

Естідің бе, әжетай? (оң құлаққа қарай қағу)

Естідің бе, анашым? (сол құлаққа қарай қағу)

Түскі асқа келіңіз! Дайын болды асымыз! (таяқтарды бір уақытта немесе кезектесіп еденге немесе тізеге соғу)

«Ырғақтық тізбектер» дидактикалық ойыны. Мақсаты: Балалардың жалпы музыкалық ырғақты сезімдерін, ансамбльдік сезімдерін дамыту. Ұжымдық жұмысқа белсене қатысу. Балалардың қолында клавес. Бір бала ортаға шығады текшені алдына қарай лақтырады. Үстінгі бетінде қандай ырғақтық тізбектер болса соны клавеспен соғып ойнайды (кішкентай сүрет – қысқа дыбыс, үлкен сүрет – ұзақ дыбыс), кейін ойын қайталанады.

Дене перкуссиясы тәсілі – музыкалық-ритмикалық әрекеттің бір түрі. Бұл әдіс музыкалық-педагогикалық тәжірибеде кеңінен қолданылады, өйткені ол балаларға ырғақты сезінуге мүмкіндік береді. Аталған бағыттың негізгі мақсаты – дене қозғалысы арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін ашу. Body Percussion әдісі балалардың даралығын көрсетуіне, қиялы мен импровизациясының дамуына ықпал етеді, сондай-ақ музыкалық аспап ретінде дененің мүмкіндіктерін пайдалануға үйретеді.

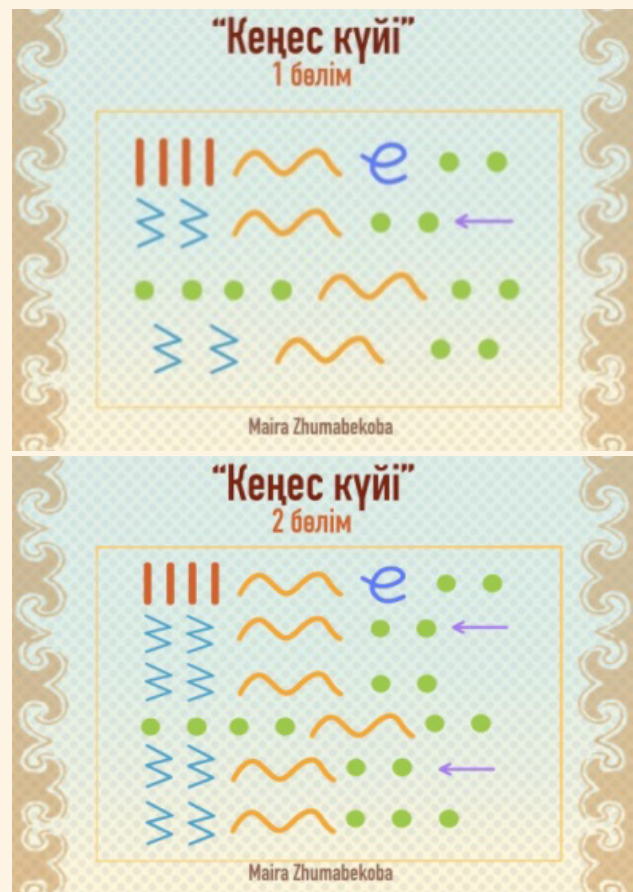

Ритмикалық жаңғырық әдісі. Бұл әдіс балалардың зейінін, есте сақтау қабілетін және ырғақ сезімін дамытуға бағытталған. Ұйымдастырылған ойын әрекеттерінде балалармен «Естіп, қайтала», «Мен сияқты шапалақта», «Мен сияқты ойна», «Ырғақты қайтала» сияқты ойындар өткізіледі.

Музыкаграмма әдісі.

Музыкалық қабілеттерді дамытуда заманауи

әдіс-тәсілдердің бірі – музыкаграмма әдісі. Бұл әдіс музыкалық шығарманы түрлі түстер, пішіндер мен символдар арқылы бейнелеуге негізделген. Оның көмегімен балалар музыкадағы ырғақ, темп, дыбыс биіктігі, динамика сияқты элементтерді бір мезгілде әрі көру, әрі есту арқылы қабылдайды.

Балабақшадағы музыкаграмма – бұл ноталардың орнына қарапайым белгілерді, суреттерді немесе графикалық таңбаларды пайдалану арқылы балаларға музыканы қабылдауға және орындауға көмектесетін көрнекі сызба.

Музыкаграмма мектеп жасына дейінгі балалардың түрлі дағдылары мен қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Атап айтқанда:

- ырғақтық естуді жетілдіреді;
- қозғалыстарды үйлестіруге дағдыландырады;
- назар мен жадты дамытады;

- қиял мен шығармашылық ойлауды арттырады.

Сонымен қатар, музыкаграмма балаларға музыкалық форманы жақсы түсінуге, өз эмоцияларын еркін жеткізуге және балалармен өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ). АКТ-ны қолдану арқылы ұйымдастырылған ойындар балалардың музыкалық ырғаққа деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. Мұндай ойындарда түрлі-түсті танымдық презентациялар, бейнефильмдер, ырғақтық сызбалар мен бейнепартитуралар пайдаланылады. Олар балалардың музыкалық ырғақпен танысу үдерісін жандандырып, оны қызықты әрі әртүрлі формада ұсынуға мүмкіндік береді.

«Қол хоры» әдісі. Хор дегеніміз – бірнеше дауыстан тұратын ұжым. Бірақ «Қол хоры» ән айтуға емес, қимыл-қозғалысқа негізделген. Бұл технологияда барлық қатысушылар екі топқа бөлінеді және әр топқа бір-бір «дирижер» тағайындалады. Бірінші топ қатар отырып, алдарында отырған «дирижердің» қимылдарын қайталайды. Екінші топ артта тұрып, тұрған «дирижердің» қимылдарын дәлме-дәл көшіреді.

Аталған әдісті қолданудағы мақсат: қимыл-қозғалыс еркіндігін дамыту, ырғақ сезімін қалыптастыру, зейін мен ансамбльдік үйлесімділікті жетілдіру, қимылдық импровизация мен қиялды дамыту болып табылады.

Әдістің мәні — қол мен дене қимылдары арқылы музыкалық бейнені жеткізу. Бұл ритмопластикаға ұқсайды, бірақ түрлі атрибуттарды (қолға тағылатын ленталар, орамдар, шарлар т.б.) пайдалану арқылы ерекшеленеді. Музыкалық материалға, тақырыпқа, жыл мезгіліне немесе сюжеттік желіге байланысты әртүрлі композициялар құрылады: «Күзгі орман», «Қарлы вальс», «Құстар биі», «Гүлдер мен көбелектер вальсі», «Оркестр», «Жазғы қиял», «Теңіз жағасында» және т.б. Ерекшелігі: «Қол хоры» технологиясында балалардың қолдарына қосымша атрибуттар бекітіледі. Бұл тәсіл музыканы тереңірек қабылдауға, шығармашылық ойлау мен ассоциативтік қиялды дамытуға ықпал етеді.

Қорытындылай келе, ойын технологиясы мектепке дейінгі жастағы балалардың ырғақтық естуін және жалпы музыкалық қабілеттерін дамытуда тиімді құрал болып табылады.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысында ойын технологиясын қолдану балаларға музыкалық шығармалардың ырғақтық құрылымын тереңірек түсінуге, қимыл үйлесімділігін арттыруға, есту қабілеті мен синхронды орындау дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді.

Жоғарыда аталған әдістер мен технологияларды шығармашылық дағдыларын дамытуда пайдалану балалардың ырғақты жақсырақ сезінуіне, музыкалық қабілеттерін шыңдауға, сондай-ақ тәрбиелеу-білім беру процесін қызықты әрі нәтижелі етуге ықпал етеді.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
2. Х.Т. Шерязданова «Психология общения в дошкольном образовании: Теория и практика» Алматы «Қазақ университеті» 2015ж
3. Развиваем музыкальный и ритмический слух / О.В. Замуруева. — Ростов н/Д: Феникс, 2013. — 93 с. — (Мир вашего ребенка).

СЕН ДЕ БІР-КІРПІШ ДҮНИЕГЕ КЕТІГІН ТАП ТА, БАР ҚАЛАН

ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс жасаудағы педагог миссиясы

Абдикаримова Шолпан Мауленовна

Ұлытау облысы, Жаңаарқа ауданы
«Қарлығаш» бөбекжайы КМҚК
Педагог-психолог, әдіскер

Аңдатпа. Бұл жұмыста Абай Құнанбайұлының «Сен де – бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан» деген қанатты сөзін басшылыққа ала отырып, баланың ішкі жан-дүниесін түсінуге, оны өз әлеуетіне сай дамытудың әдіс-тәсілдерін табуға тырысады. Сонымен қатар, «Сен де – бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан» атты аудандық шеберлік сыныбын ұйымдастырып, онда арнайы педагогтармен бірлесе отырып ерекше балалармен жұмыс барысында жиі кездесетін мәселелерді ортаға салып, тиімді шешімдерді талқылағанын баяндайды. Осы шеберлік сыныбынан кейін педагогтар «#Erekshem» атты әлеуметтік желідегі ашық топ құрып, сол платформада әдістемелік тәжірибе мен жұмыс барысындағы жетістіктерімен жүйелі түрде бөлісіп отыруды бастаған.

Түйін сөздер: Ерекше білім беру қажеттіліктері, сөйлеу тілі бұзылған бала, эмоциялық даму ерекшеліктері, визуалды-кинестетикалық тәсілдер

Қазақтың кемеңгер ақыны Абай Құнанбайұлының «Сен де – бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан» деген терең мәнді өсиеті – тек поэзиялық жол ғана емес, әрбір педагогтің өмірлік ұстанымына айналуы тиіс қағида.

Әсіресе, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істейтін педагог, тәрбиеші үшін бұл ұстаным тіршілік философиясына айналады. Мұндай тәрбиешілер жай ғана білім беріп қана қоймай, қоғамның шетінде қалып қоя жаздаған әр баланың өз орнын табуына себепкер болады.

Абайдың бұл өсиетін ерекше баламен жұмыс барысында күн сайын, тіпті әр ұйымдастырылған іс-әрекет сайын шынайы сезінуге болады. Мұндай балалар сөйлеуде, ойлауда, есте сақтауда, өз ойын білдіруде немесе қоршаған ортамен байланыста қиындық көреді. Бірақ бұл – олардың қоғам үшін «артық кірпіш» екендігін білдірмейді. Керісінше, олар

өз өмірлік «кетігін» іздеуде. Осы тұста әр тәрбиеші – бағыт беруші, жол ашушы, жүрекке жол табушы тұлға.

Ерекше бала – өзіне ғана тән әлем

Әр бала – қайталанбас бір әлем. Оның жан дүниесі, даму жолы, қабылдау қабілеті – ешкімге ұқсамайтын даралықпен ерекшеленеді. Ал ерекше білім беру қажеттіліктері бар бала – бұл ерекше әлемнің өзінше күрделі әрі бай бояулармен өрілген көрінісі. Олар кейде бізге түсініксіз, тосын, тіпті оғаш көрінуі мүмкін. Бірақ шын мәнінде олар – өмірдің өзге биіктігінен қарап тұрған балалар. Олардың жүрегі де, арманы да, қуанышы мен мұңы да бар. Тек олар бұл дүниеге басқа тілде, басқа сипатта келді. Осындай балалармен жұмыс істеген сайын олардың тереңде жатқан мүмкіндіктерін көре бастайсың. Кейде сөзбен жеткізе алмаса да, көзқарасымен бәрін түсіндіреді. Кейде ойын

нақты айта алмаса да, іс-әрекетімен ішкі жан айқайын жеткізеді. Мұндай сәттерде педагог балаға тек үйретуші емес, жүректің тілін ұғынатын жанашыр болуы тиіс. Бұндай балалар үшін әлем – күрделі. Олар күнделікті қарапайым әрекеттерді де үлкен күшпен, ұзақ бейімделу арқылы орындайды. Мысалы, топқа кіріп, балабақша тәртібіне үйрену, өз ойын жеткізу, тапсырманы соңына дейін орындау – бұл біз үшін үйреншікті әрекет болғанымен, олар үшін үлкен жетістікке пар-пар. Бұл ретте, тәрбиешіден тек кәсіби шеберлік емес, терең түсінік, шыдамдылық, жанашырлық талап етіледі. Ерекше баланың өзіндік орны бар. Ол – өз әлемінің шекарасын кеңейткісі келетін, қоғамға бейімделуге талпынатын, өзін қабылдауды күткен бала. Абай атамның «Сен де – бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан» деген өсиеті дәл осындай балаларға арналып айтылғандай әсер етеді. Өйткені олардың да қоғамда алатын орны бар. Олар да сол «дүниенің қабырғасына» қалануы тиіс кірпіш. Тек сол кетікті тауып, соған дәл келетін бағыт-бағдарды беретін адам – педагог, тәрбиеші.

Бала өзінің әлеуетін толық ашуы үшін тәрбиеші тек біліммен ғана емес, махаббатпен, сеніммен, үмітпен жұмыс істеуі керек. Әр ерекше баланың жүрегіне жол табу — бұл күнделікті күрес емес, керісінше жүрекпен сезінетін қасиетті еңбек. Бұл еңбектің нәтижесі — баланың өзіне деген сенімі, балабақшаға бейімделуі, қоғамда өз орнын табуы. Ерекше баламен жұмыс істеу – педагогті адам ретінде өсіреді. Көп нәрсені қайтадан бағалауға, сабырды шыңдауға, ұсақ-түйекке алаңдамауға үйретеді. Бұл жолда тәрбиеші де шыңдалады, рухани кемелденеді. Себебі мұндай балалар бізге өмірдің басқа қырын көрсетеді.

Тәрбиеші рөлі – тек білім беруші емес, бағыттаушы

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеу – жай ғана білім берудің аясынан әлдеқашан шығып кеткен бағыт. Бұл – жүрекпен сезініп, жанмен атқарылатын ең нәзік және ең жауапты педагогикалық жол. Мұндай балалардың әлемі – көрінбейтін көп қырлы перделермен көмкерілген. Олар сізге бірден ашыла қоймайды, көп жағдайда өз ішіне тұйықталып, қорғанып тұрады. Міне, осындай кезде тәрбиешінің рөлі – тек

түсіндіруші ғана емес, сенімді серікке айналу. Бала сіздің теориялық біліміңізді немесе методикалық құзыреттілігіңізді бірден бағаламайды. Ол ең әуелі жүрек жылуыңызды, қабылдауыңызды, шынайы ниетіңізді сезінгісі келеді. Бұл балаларда сезім ерекше, олар жалғандықты, салқындықты дәл аңғарады. Сол себепті мұндай балаға жақындау үшін педагог бойындағы ең маңызды қасиеттер – шыдамдылық, мейірімділік және ішкі тұрақтылық болуға тиіс. Кейде тәрбиеші алғаш ерекше баламен кездескенде қобалжиды, тіпті өзін дәрменсіз сезінуі де мүмкін. Себебі бұл – күнделікті балабақша жүйесіне үйренген тәрбиеші үшін жаңаша ойлау мен әрекет етуді талап ететін орта. Бірақ дәл осы жерде педагогтың адам ретіндегі қыры ашылады. Себебі ондай баламен сенімді байланыс орнату үшін жұмыс жоспары емес, жүрек жоспары керек. Мұндай байланыс тек сөз арқылы орнамайды. Ол – баламен бірге тыныш отырып сурет салу, бір әрекетті бірнеше рет қайталау, оның көзіне қарап жымию, оны өз атымен атап, әр жетістігі үшін мақтау арқылы жүзеге асады. Педагог баланың ішкі әлеміне терең үңіліп, оның әрбір өзгерісін байқай алатын сезімталдыққа ие болуы тиіс. Себебі бала кейде тіпті өзі де не сезініп тұрғанын түсінбейді, бірақ сіздің оған қалай қарайтыныңызды ұмытпайды. Педагог – бағыттаушы.

Ол баланың ішкі әлеміндегі мүмкіндікті байқап, соны аша білетін шебер болуы керек. Әр ерекше бала – өз «жолын» іздеуде. Ол жол көбіне бұралаң, қиын, көп бөгетпен көмкерілген. Сол жолда тәрбиеші – компас іспетті. Қайда бет алу керегін көрсете алады, бірақ баланың орнына жүріп өте алмайды. Жүретін – баланың өзі. Бірақ сенім артатын, жылағанда демеу болатын, қуанғанда қуанышын бөлісетін адам керек. Ол – тәрбиеші – педагог. Кез келген бала, әсіресе ерекше бала сыртқы болмысына қарап бағаланбауы тиіс. Баланың мінезі тұйық болса да, ол ішінде дауыл ұйып тұрған сезім иесі болуы мүмкін. Топта үндемей отырса да, оның жүрегінде өмірге, адамдарға, армандарға деген үлкен махаббат бар. Тәрбиеші тек соған жол ашса – бұл оның ең үлкен жетістігі.

Тәжірибеден түйгендерім

Педагогикалық сапарымда ортаңғы топ балалары арасында жүрекке ұмытылмас із қал-

дырған бір жағдай болды. Сол бала – сөйлеу қабілеті бұзылған, аяқ буыны қатпаған, эмоциялық дамуы баяу, жаңа ортасына үйрене алмай жүрген, ақкөңіл, көзінде мұң, жүзінде үлкен мейірім бар бала еді. Бірінші аптада ол бөбекжай тәртібіне еркін қатыса алмай, мазасызданып, жиі жылай берді. Өздігінен жүріп-тұруы қиын, сөздері шыдамсыздықпен жартылай ғана айтылып, кейде тіпті түсініксіз дауыстарға, іс-әрекеттерге айналатын. Балалардың бәрі оған тосырқай қарап, қалың топтан шеттетіп тастайтын. Ал мен, педагог-психолог ретінде, Абай Құнанбайұлының «Сен де – бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан» деген өсиетін еске алып, рухани «кірпіштің» өз орнын табуына күш салуға бел будым. Мен, әуелі оның табиғи құмарлығын анықтауға тырыстым. Еркін шығармашылық сәттерінде бала түрлі түсті бояумен сурет салуға құмар екенін байқадым. Осы қызығушылығын дамыту үшін жеке жұмыс процесіне бейнелеу өнерін енгіздім: эмоциясын сурет түрінде бейнелету, сөйлем құрауды жапсыру арқылы ойыншық кейіпкерлермен үлгілеу, математикалық ұғымдарды ермексазбен мүсіндеу сияқты әдістерді қолдандым. Осындай тәсілдер арқылы бала тіпті ең күрделі тапсырмаларды да өз қызығушылығымен орындауға көшті. Біртіндеп ол ашылып, сұраққа жауап беріп, топпен ойынға қатысып, тәрбиешінің тілін алып, бөбекжай тәртібіне үйрене бастады. Топтағы балалар да оның ерекше әдістерге қызығатынын көріп, қолдау көрсетті. Ересек тобында аудандық «Жұлдызай» фестивалінде қатысып, жүлделі орынға ие болды. Бұл – мен үшін үлкен кәсіби және

эмоционалдық жеңіс еді, себебі бала өзіне сенімін тауып, әлеуметтік ортаға бейімделді. Осы тәжірибе көрсеткендей, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеген кезде педагогтың басты миссиясы – баланың ішкі жан-дүниесін тану, оны өзіне жеңіл әдістер арқылы жеткізу, және әр кезеңде жүрек жылуын сездіру. Осы оқиға мені шабыттандырып, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен жұмыс істеу барысында жинақтаған тәжірибеммен бөлісуге итермеледі. Сол мақсатта мен «Сен де – бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар қалан» атты аудандық ашық алаң, шеберлік сынып өткіздім. Бұл шарада арнайы педагогтармен, логопедтермен және психологтармен бірлесе отырып, ерекше балалармен жұмыс барысында жиі кездесетін мәселелерді ортаға салып, оларды шешудің жолдарын бірге талқыладық. Практикалық мысалдар мен тиімді әдістер ұсынылып, пікір алмасуға кең мүмкіндік жасалды. Сонымен қатар, мен «#Erekshem» атты әлеуметтік желідегі парақша ашып, сол жерде күнделікті жұмыстан үзінділер, қолданып жүрген әдіс-тәсілдер мен құралдар, бейімделген тапсырмалар, ойын түрлері туралы тұрақты түрде бөлісіп отырамын. Бұл парақша педагогтер үшін тәжірибе алаңы, ал ата-аналар үшін бағыт-бағдар болатын ашық әрі сенімді ортаға айналды. Осындай ізденіс пен шынайы қарым-қатынастың арқасында әр баланың жүрегіне жол табуға болатынына тағы бір мәрте көз жеткіздім. Бастысы – баланың жан-дүниесін сезіну, оны түсіне білу және өзіне ыңғайлы жолмен білім беру. Себебі әр бала – қайталанбас әлем

Жеке тәсіл – басты қағида

Жұмыс барысында педагог мынадай сұрақтарды үнемі өзіне қоюы керек:

- Бұл тапсырма баланың деңгейіне сай ма?
- Ол мұны өз бетімен орындай ала ма?
- Қандай қосымша қолдау қажет?
- Ол жетістікке жетті ме, әлде тек орындап шықты ма?

Бұл – педагогтың жанкешті еңбегінің көрінісі ғана емес, нағыз педагогикалық жүректің соғысы. Себебі мұндай тәсілдер баланы тәрбиелеу емес, танып білуге бағытталған. Ал баланың табиғатын таныған тәрбиеші ғана оны қабылдай алады. Қабылдаған педагог қана қолдай алады. Ал қолдау тапқан бала ғана – ашылады, дамиды, биікке ұмтылады.

Бұдан бөлек, балалардың отбасындағы жағдайын білу де аса маңызды. Себебі ерекше баланың дамуы – тек бөбекжаймен шектелмейді. Үйдегі эмоционалдық климат, ата-ананың қарым-қатынасы, қолдауы – баланың сенімін нығайтып, мінез-құлқына әсер етеді. Тәрбиеші мен ата-ана – екі қанат. Бірі болмаса, бала ұша алмайды. Екі жақтың бірлескен, үйлесімді жұмысы ғана баланың әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді.

Тәрбиеші ата-анамен:

- үнемі кері байланыста болуы,
- баланың жетістігін немесе қиындықтарын бірге талқылауы,
- бірлескен жоспар құрып, ортақ мақсат

қоюы тиіс.

Осы бағытта жұмыс жасаған тәрбиеші тек кәсіби өсуі емес, баланың болашағына қосқан үлесі де зор болады. Себебі білім – тек ақпарат емес, жан мен жүрек арқылы берілетін сенім мен бағыт

Қорыта айтқанда, ерекше білім беруге қажеттілігі бар балалармен жұмыста жеке тәсіл – жай ғана педагогикалық құрал емес, бұл – адамгершілік ұстаным, балаға деген құрмет, тәрбиешінің миссиясын терең түсіну. Әр балаға сеніп, оның мүмкіндігіне жол ашу – педагогтың кәсіби парызы ғана емес, рухани жауапкершілігі.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар бала – тек бөбекжай емес, бүкіл қоғамның белсенді мүшесі. Олар да осы өмірдің толық құқықты қатысушылары. Оларды оқшаулау – тек бір баланы шеттету емес, тұтас қоғамның мәдени және адами деңгейінің төмендігін білдіреді.

Абай Құнанбайұлы: «Сен де бір кірпіш дүниеге, кетігіңді тап та бар қалан» - деп, адамзаттың әр мүшесінің қоғамда өзіндік орны барын меңзейді. Ерекше бала - сол қабырғадағы ерекше пішіндегі кірпіш. Оны өзі дәл келетін орнына қалайтындай жағдай жасау – біздің, яғни педагогтардың және тұтас қоғамның міндеті. Біз баланы қоғамға бейімдеуді емес, қоғамды баланы қабылдауға бейімдеуді үйренуіміз керек. Сонда ғана ерекше бала өз орнын тауып, өзін қоғамның ажырамас бөлшегі ретінде сезіне алады. Ал педагог – сол кірпішті орнына дәл қалап берген сәулетші тәрізді тұлға ретінде ел есінде қалады.

Әдебиеттер

1. Абай Құнанбайұлы. Қара сөздер мен өлеңдер. – Алматы: Жазушы. 1995.
2. Ахметова, С.Қ. ЕББҚ балалармен педагогикалық жұмыс негіздері. – Алматы: «Арман» баспасы. 2019ж
3. Сатыбалдиева, А.М. (2022). «Инклюзивті білім беру жағдайындағы мұғалімнің тұлғалық дайындығы». // Педагогика және психология журналы, №3, 25–29 бет.
4. Сатбаева, З. А. (2019). Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға білім беру әдістері. Алматы: Арман-ПВ.
5. Вавилова, Л.Н. (2020). Инклюзивное образование: практические подходы к обучению детей с ОВЗ. – М.: Просвещение.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ БАЛАБАҚШАҒА БЕЙІМДЕЛУ ҮРДІСІНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ СҮЙЕМЕЛДЕУ ЖАСАУ

Дуганова Зайтунам Халмырзаевна

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы
«Бәйтерек» бөбекжай балабақшасының
педагог-психологі

Аңдатпа. Мақалада педагог-психолог өзі қолданып жүрген психологиялық сүйемелдеудің әдіс-тәсілдерімен бөліспекші. Психолог, тәрбиеші және ата-ана арасындағы ынтымақтастық пен бірлескен жұмыс нәтижесінде ғана бала жаңа ортаға сенімділікпен бейімделіп, балабақшаны жағымды орта ретінде қабылдай алатынын баяндаған.

Түйін сөздер: психологиялық сүйемелдеу, отбасы, ата-аналар, балабақаш, тәрбиеші

Мектепке дейінгі жастағы бала өміріндегі ең маңызды кезеңдердің бірі - балабақшаға бейімделу кезеңі. Бұл - баланың үй жағдайынан мүлдем жаңа әлеуметтік ортаға көшуі, жаңа ережелер мен қарым-қатынас түрлерін меңгеруімен байланысты күрделі процесс.

Бейімделу кезеңі әр баланың психологиялық ерекшеліктеріне, отбасылық жағдайына, тәрбие стиліне және балабақшадағы ұйымдастыру шараларына тәуелді.

Осыған орай, бұл үрдісті дұрыс басқару және тиімді психологиялық сүйемелдеу көрсету - педагогтер мен психологтардың, сондай-ақ, ата-аналардың ортақ міндеті болып табылады.

Балабақшаға бейімделу - баланың жаңа ортаға, күн тәртібіне, тәрбиеші мен басқа балалармен қарым-қатынасқа үйренуі. Бұл кезеңде балада бірқатар қиындықтар туындайды: анасының жанында болмауынан мазасыздану, жаңа жағдайға үйрене алмау, тіл табысу дағдыларының жетілмегендігі, күн тәртібін сақтау қиындығы, ұйқы және тамақтану режиміне бейімделмеу.

Психологиялық тұрғыда біздің мамандар бұл кезеңді үш негізгі деңгейге бөледі:

1. Жеңіл бейімделу – бала 1-2 апта ішінде жаңа ортаға тез үйреніп, мінез-құлқында күрт өзгерістер байқалмайды.
2. Орташа бейімделу – бейімделу 2-4 апта аралығында жүреді, кейбір эмоционалдық қиындықтар байқалады.
3. Қиын бейімделу – бала бірнеше ай бойы мазасыз күйде болады, ұйқы, тамақтану, сөйлеу және мінез-құлық бұзылыстары кездесуі мүмкін.

Баланың балабақшаға бейімделуіне әсер ететін негізгі факторлар:

Жас ерекшелігі – 2-3 жастағы балалардың бейімделуі күрделірек болады, өйткені бұл кезеңде бөліну үрейі жоғары.

Отбасындағы жағдай – ата-анасының махаббаты мен қолдауы бейімделу процесін жеңілдетеді.

Психологиялық дайындық – баланың эмоционалдық тұрақтылығы, сөйлесу дағды-

лары, өз-өзін күте білуі бейімделуге ықпал етеді.

Бала мен тәрбиешінің арасындағы қарым-қатынас – сенімді байланыс орнаған жағдайда бала өзін қауіпсіз сезінеді.

Балабақшадағы ұйымдастыру шаралары – топтың климатын қалыптастыру, бейімделу кезеңіне арнайы бағдарламалар қолдану маңызды рөл атқарады.

Балабақша психологі ретінде психологиялық сүйемелдеудің мақсаты мен міндеттері қарастырайын:

Психологиялық сүйемелдеу, бұл дегеніміз - бейімделу процесінде баланың эмоционалдық, әлеуметтік және танымдық даму қажеттіліктеріне назар аудара отырып, оған қолдау көрсету жүйесі ғой. Сондықтан мақсаты балада сенімділік, қауіпсіздік сезімін қалыптастыру арқылы балабақшаға бейімделуін жеңілдету болып табылады.

Міндеттері:

- Баланың ішкі уайымын, эмоциялық жағдайын анықтау;
- Ата-аналармен бірлесіп жұмыс істеу;
- Тәрбиешілерге баланың психологиялық ахуалы туралы кеңес беру;
- Баланың бейімделу деңгейін бақылау және динамикасын зерттеу;
- Қиындықтар туындаған жағдайда түзе-

ту-дамыту шараларын ұйымдастыру.

Өз жұмысымда балаларды балабақшаға бейімдеудегі психологиялық сүйемелдеудің кезеңдері:

1. Диагностикалық кезең. Балабақшаға алғаш келген бала жайлы мәліметтер жинақтаймын: Мысалы, темпераменті, сөйлеу ерекшелігі, мінез-құлқы, отбасындағы орны мен қарым-қатынасы. Бұл үшін бақылау, ата-анамен сауалнама, әңгімелесу, проективті әдістер (сурет салу, рөлдік ойындар) қолданамын.
2. Ақпараттық кезең. Ата-аналар мен педагогтерге бейімделу процесінің психологиялық ерекшеліктері мен қиындықтары туралы ақпарат беремін. Ата-аналарға арналған семинарлар, кеңестер, бейнежазбалар арқылы қолдау көрсетуге тырысамын.
3. Түзету-дамыту кезеңі. Эмоционалдық қолдау көрсету үшін тренингтер, ойындар, тыныштық жаттығулары, шығармашылық тапсырмалар өткіземін. Балада қорқынышты, уайымды жеңілдету үшін қауіпсіз орта мен достық қарым-қатынас құру маңызды.
4. Бақылау және бағалау кезеңі. Баланың бейімделу деңгейі мен психологиялық жағдайы тұрақты түрде бақылауда болады. Қажет жағдайда қайта диагностика жүргізіліп, ата-аналармен және педагогтермен кері байланыс орнатамын.

Сондай-ақ, мен қолданып жүрген психологиялық сүйемелдеудің әдіс-тәсілдерімен бөлісейін. Олар:

Ойын арқылы бейімдеу – сюжетті-рөлдік, ертегі терапия элементтері, қуыршақ театрын қолданамын.

Музыкалық терапия – бұл арқылы бала эмоцияларын музыка арқылы сыртқа шығарып, тыныштануға көмектеседі.

Дене жаттығулары – сергіту сәттері, тыныс алу жаттығулары стрессті азайтуға көмектеседі.

Арт-терапия – сурет салу, мүсіндеу, бояу арқылы ішкі уайымды жеңілдетуге болады.

Топтық және жеке психологиялық тренингтер – сенімділікті арттыру мақсатында өзіндік реттеуді ұйымдастырамын.

Баланы балақшаға бейімдегенде педагогтердің ғана жұмысы аздық етеді. Осы орайда, ата-аналардың ықпалы қажет. Өйткені, ата-аналармен тиімді жұмыс - бейімделу процесінің негізгі бөлігі. Психолог пен тәрбиеші бала мен ата-ана арасындағы байланысты үзіп алмай, оны жаңа ортаға бейімдеуге көмек көрсетуі тиіс. Бұл үшін біздің балабақшада:

- Ашық есік күндері ұйымдастырылады;
- Бейімделу кестесі жасалады (біртіндеп уақыт ұзарту);
- Ата-аналармен кеңес беру, бірлескен ойын, кездесулер өткізіледі;
- Үйде жүргізілетін жаттығулар мен ойындарға нұсқаулық беріледі.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың балабақшаға бейімделу процесі-баланың эмоционалдық, психологиялық және әлеуметтік дамуына тікелей әсер ететін маңызды кезең деп есептеймін. Бұл кезеңді дұрыс ұйымдастыру үшін кешенді психологиялық сүйемелдеу қажет.

Психолог, тәрбиеші және ата-ана арасындағы ынтымақтастық пен бірлескен жұмыс нәтижесінде бала жаңа ортаға сенімділікпен бейімделіп, балабақшаны жағымды орта ретінде қабылдай алады.

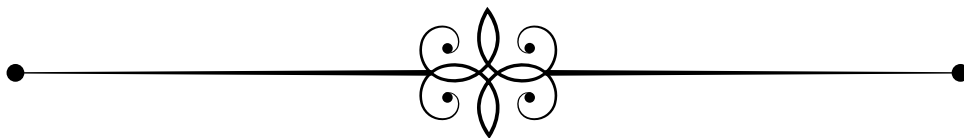
Сондықтан бұл бағыттағы жұмысты жүйелі, мақсатты әрі балаға бағытталған түрде ұйымдастыру - табысты бейімделудің басты шарты.

Әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;

3. Блохина С.А. жеке тұлғаның дамуындағы отбасының рөлі. - Челябинск: екі Комсомол, 2011, 124-127 Б;
4. Дубинин С. Н. отбасылық тәрбие баланың жеке басының дамуының негізгі факторы ретінде. - СПО, 2009, №5, 29-31 б.;
5. Кулик Л. А., Берестов Н. И. отбасылық тәрбие. –М., 1990;
6. Лесгафт п. ф. баланың отбасылық тәрбиесі және оның маңызы. –М., 1991;
7. Пидкасистый П.И. Педагогика. - М., 2000 ж.

СЮЖЕТНО-РОЛЕВАЯ ИГРА В ДЕТСКОМ САДУ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ У НЕСЛЫШАЩЕГО ДОШКОЛЬНИКА

Умарова Жумакуль Кубегеновна

КГУ «Костанайский комплекс «детский сад-школа-интернат» для детей с особыми образовательными потребностями» Управления образования акимата Костанайской области, учитель-дефектолог, воспитатель г.Костанай

Аннотация. В статье рассмотрена проблема развития диалогической речи у детей дошкольного возраста с нарушениями слуха. Установлена взаимосвязь развития диалогической речи посредством сюжетно-ролевой игры. Сделан вывод о необходимости обучения не слышащих дошкольников сюжетно-ролевым играм в условиях детского сада для детей с нарушениями слуха.

Ключевые слова: диалогическая речь, сюжетно-ролевая игра, нарушения слуха, игра- драматизация.

Нарушение слуха у детей влияет, прежде всего, на психическое развитие и является одной из причин, способствующим возникновению вторичных дефектов. Нарушения слуха вызывают проблемы речевого развития, а при врожденной тотальной глухоте полное отсутствие речи. Согласно утверждению И. В. Тимошенко, проблема речевого развития детей с нарушениями слуха актуально в силу того, что «...активизация речевой деятельности способствует более гармоничному психофизическому и личностному развитию детей, а также их дальнейшей социализации в обществе» [1]. Общее недоразвитие речи у не слышащего ребенка негативно влияет на формирование словесного мышления. Однако при сохранном интеллекте развитие речи у не слышащего ребенка может достигнуть хороших результатов. При планировании коррекционной работы по развитию речи у детей с нарушениями слуха специалисты учитывают особенности речевого развития воспитанников. Исследования ведущих педагогов Г. А. Головниц, К. Г. Коровиной, Р. М. Боскис позволяют утверждать, что у дошкольников с нарушенным слухом страдает граммати-

ческий, лексический и фонетический строй речи. Как правило, у таких детей наблюдается неправильное согласование слов, пропуск или лишнее употребление предлогов. Также наблюдается фонетико-фонематические нарушения речи, дети затрудняются в дифференцировке различных звуков речи [3]. Речь глухого и слабослышащего, в отличие от речи слышащего, формируется при специальном обучении. Особенности речи слабослышащих детей зависят от характера дефекта и методов, что главное, своевременного коррекционно- педагогического воздействия. Как научить не слышащего дошкольника грамотной, четкой, чистой речи? Как детям с нарушением слухового анализатора приблизиться к детям с нормальным речевым развитием? Устная речь ребенка с особыми образовательными способностями это не дар, а совместный систематический труд педагогов, родителей и многих других людей, в окружении которых растет и развивается ребенок. С точки зрения организации процесса обучения, деятельность педагога должна быть ориентирована на использование активных методов обучения, направленных на обо-

гащение воображения, развитие мышления, памяти, речи[4]. Устная коммуникация является одним из условий успешного взаимодействия с окружающими и успешной адаптации для не слышащего ребенка. В большинстве случаев она осуществляется через диалог. По определению О. С. Ушакова, Г. П. Глухова, М.М. Бахтина, диалог - это цепь последовательных реплик и речевых реакций двух и более участников речевого общения. Речь это не только процесс говорения, но и восприятие, понимание смысла, программирование высказывания и воспроизведение. Для овладения речью необходимо накопление словаря у дошкольника. Обогащение словарного запаса у не слышащего дошкольника осуществляется как на занятиях, проводимых дефектологами и воспитателями, так и в игре и быту. На занятиях по развитию речи детей знакомят с лексическими темами: «Семья», «Сведения о себе», «Фрукты», «Овощи» и т.д. Педагоги применяют различные методы и приемы для успешного запоминания, подключая все рецепторы дошкольника (дети и пощупают, и понюхают, и попробуют на вкус, если съедобное). И, принимая во внимание, что ведущей деятельностью дошкольника является игра, обучаем через игру. Играть любят все: и взрослые, и дети. А совместная игра детей и взрослых бесценна в воспитании

подрастающего поколения. К сожалению, об этом забывают некоторые педагоги и родители: считают, что стоит только дать в руки дошколятам настольную игру или атрибуты к сюжетно-ролевой игре, и дети сразу начнут играть. Ребятишки, в свою очередь, начинают рассматривать, а за тем рвать и разбрасывать карточки, фишки, не понимая, что с этим делать. Как педагог с большим педагогическим опытом, говорю молодым воспитателям, что детки самостоятельно не смогут играть, тем более, дети с нарушениями слуха. Малышей нужно познакомить с правилами, поиграть с ними, показать весь ход игры будь это дидактическая, подвижная или сюжетно-ролевая. В работе над расширением словарного запаса использую такие настольно-печатные игры, как «Домино», «Лото», «Кто, что ест?», «Животные и их детеныши», «Кто, как кричит?». Очень важно, чтобы педагог во время игр четко ставил вопросы и помогал ребенку правильно сформулировать ответ. Хочу остановиться на сюжетно-ролевой игре, как одной из важных средств развития диалогической речи у не слышащего дошкольника. Сюжетно-ролевая игра - это зеркальное отражение нашей реальной жизни. Наблюдая за играми детей в «Семью», можно с точностью рассказать об отношениях в их семье, укладе жизни, привычках.

Поэтому перед педагогами стоит важная задача научить детей правильному ролевому поведению, устному общению во время игры для дальнейшего социума в обществе слышащих. Еще раз подчеркну, что именно, сюжетно-ролевая игра, как и диалогическая речь, приобретает социальную направленность. Дети воспроизводят не только жизнь и деятельность взрослых людей, но и их взаимоотношения. В игре организуется естественное речевое общение ребенка с другими детьми или взрослыми. По мнению Л.С.Выготского, сюжетно-ролевые игры, их эмоциональный фон наиболее благоприятно влияют на развитие ребенка, в частности на развитие речи[5]. В дошкольном отделении нашего специального комплекса созданы все условия и подобраны атрибуты к ролевым играм: «Семья», «Аптека», «Больница», «Магазин», «Парикмахерская», «Ателье» и др. Но, прежде чем приступить к знакомству с игрой, педагогами организуются экскурсии в магазин, аптеку, парикмахерскую, ателье. После каждой экскурсии учителя-дефектологи предлагают детям по схеме вопросов составить тематический описательный рассказ (Где мы были? На чем ездили? Что мы видели? Что тебе понравилось? Почему?). Педагог обращает внимание детей на

диалог между покупателем и продавцом, больным и врачом, парикмахером и клиентом, отмечает взаимное уважение, культуру поведения. Весь составленный рассказ записывается в тетрадь. Педагог предлагает сюжет игры, дети объединяются в группы, распределяют роли, выстраивают действия и поведение в соответствии с ролью. Воспитатель сначала руководит игрой, помогает справиться с отведенной каждому ребенку ролью, следит за правильным использованием нужных фраз, а также четким звукопроизношением. Для выявления динамики развития игровой и речевой деятельности три раза в год проводится диагностика с целью своевременной коррекции образовательного процесса и повышения его эффективности. В задачи мониторинга входят оценивание уровня с форсированности игровых и речевых умений и навыков, отслеживание индивидуальной динамики речевого развития каждого ребёнка в течение определённого периода, корректировка индивидуальных образовательных маршрутов на основе полученных данных мониторинга. Для проведения диагностики предлагаются «Система индикаторов» и «Диагностическая карта»

Игровая деятельность	
Игровая деятельность (сюжетные, дидактические, подвижные игры)	
1	Интерес к игрушкам
2	Использование игрушек-заменителей
3	Игра с ровесниками
4	Предметно-игровые действия
5	Выполнение
6	Умение принимать на себя роль
Устная речь, используемая во время игры	
7	Монологическая речь (называние предметов, их свойств и действий)
8	Диалогическая речь (отвечает на вопросы, поддерживает беседу)

Диагностическая карта игровой деятельности с использованием устной речи

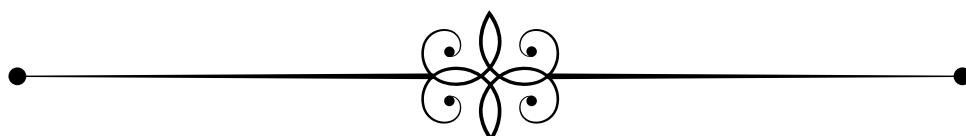
Дата	Имя ребенка	Игровая деятельность (сюжетные, дидактические, подвижные игры)						Устная речь, используемая во время игры		Общий результат	
		1	2	3	4	5	6	7	8	Общий балл	уровни
		Интерес к игрушкам	Использование игрушек-заменителей	Предметно-игровые действия	Игра с ровесниками	выполнение	Умение принимать на себя роль	Монологическая речь	Диалогическая речь		
Игра М.											

Результаты оцениваются по 10 бальной системе: I уровень – от 1 до 3 баллов; II уровень – от 4 до 6 баллов; III уровень – от 7 до 10 баллов. Нужно отметить, что диагностика проводится три раза в год: в сентябре, январе и мае. На основании полученных данных педагог планирует работу для улучшения ре-

чечевого и игрового развития детей. Положительным результатом и итогом этой работы будет самостоятельная организация сюжетной игры детьми и использование диалогической речи в процессе игры, что будет в дальнейшем способствовать успешному коммуницированию детей в социум.

Список использованных литератур

1. Тимошенко И.В. Особенности речевого развития дошкольников с нарушениями слуха в разных условиях обучения – СПб., 2006.
2. Корсунская Д. Б. Методика обучения глухих дошкольников речи / Д. Б. Корсунская. –1969.
3. Головчиц, Л.А. Дошкольная сурдопедагогика: Воспитание и обучение дошкольников с нарушениями слуха: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений
4. Коровин К.Г. Книга для учителя школы слабослышащих: Обучение русскому языку, чтению, произношению / К.Г. Коровин, И. М. Гилевич, Н.Ю. Донская и др. – М.: Просвещение, 1995.
5. Выготский Л.С. Мышление и речь. Мастера психологии. М.: Просвещение, Изд.2021

СПЕЦИАЛЬНАЯ КОРРЕКЦИОННАЯ УЧЕБНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЛЯ ДЕТЕЙ ООП ОТ 2 ДО 5 ЛЕТ

Баядилова Вера Васильевна

КГКП «Центр развития ясли сад №1»,
Павлодарская область, г. Экибастуз
Дефектолог – логопед

Аннотация. В статье рассматриваются практические навыки педагогов дошкольных организаций в области специальной коррекционной работы. Основное внимание уделяется детям с различными нарушениями развития в возрасте от двух до шести лет. Статья ориентирована на воспитателей, дефектологов, логопедов и других специалистов, работающих в условиях инклюзивного образования. Направленность определяется растущей потребностью в квалифицированной помощи детям с особыми образовательными потребностями в Казахстане.

Ключевые слова: коррекционная учебная деятельность, коррекционная помощь, образовательная потребность, государственная потребность

Впервые представлена система адаптации коррекционных методик под возрастные особенности детей раннего дошкольного возраста. Особое внимание уделено работе с детьми от двух лет, что ранее недостаточно освещалось в профессиональной литературе. Также новым является подход к интеграции коррекционных задач в повседневную деятельность дошкольной организации, что позволяет максимально использовать развивающий потенциал обычных режимных моментов.

Современное дошкольное образование переживает период серьезных изменений. И эти изменения касаются не только новых технологий или методик, но и самого подхода к детям с особыми образовательными потребностями. В каждой группе детского сада сегодня можно встретить детей, которым нужна дополнительная помощь. Кто-то не выговаривает звуки, кто-то медленнее усваивает программу, а кто-то требует совершенно особого подхода из-за серьезных нарушений развития.

Казахстанская система дошкольного образования активно движется в сторону инклю-

зии. Это правильно и необходимо. Но на практике воспитатели и специалисты часто оказываются в сложной ситуации. С одной стороны, есть требования государственных стандартов и программ. С другой стороны, перед ними сидят живые дети со своими особенностями, которые не всегда укладываются в стандартные рамки. И вот тут начинаются настоящие вызовы.

Особенно сложно работать с детьми раннего возраста. Дети 1 года еще не могут четко объяснить свои трудности, а традиционные методы диагностики часто оказываются неэффективными. Помню случай из практики, когда ребенок казался совершенно неконтактным, а оказалось, что у него просто снижен слух. Такие ошибки в оценке могут стоить дорого для развития ребенка.

Работа с детьми дошкольного возраста требует особого мастерства еще и потому, что именно в этом возрасте закладываются основы всего дальнейшего обучения. Если упустить время, если не заметить проблему или не подобрать правильные методы коррекции, последствия могут проявляться годами. Однако при грамотном подходе

многие нарушения развития можно существенно скорректировать или даже полностью преодолеть.

Практика показывает, что воспитатели и специалисты часто работают интуитивно, опираясь на собственный опыт. Это не плохо, но недостаточно. Нужна система, нужны четкие ориентиры и проверенные методики. Особенно это актуально для специалистов, которые только начинают свой путь в коррекционной педагогике.

Специально разработанная мной коррекционная учебная деятельность детей ООП от 2 до 5 лет, решает несколько важных задач. Во-первых, помогает правильно выявить детей, нуждающихся в коррекционной помощи, и грамотно оценить их возможности. Во-вторых, показывает, как адаптировать коррекционные методики под возраст

ребенка и тип нарушения. В-третьих, дает четкие рекомендации по организации как индивидуальной, так и групповой работы.

Отдельное внимание уделяется созданию развивающей среды и взаимодействию с семьей. Потому что коррекционная работа эффективна только тогда, когда все участники процесса действуют согласованно.

Планирование индивидуальной работы начинается с определения приоритетных направлений развития. Что важнее для данного конкретного ребёнка в данный момент времени? Иногда приходится выбирать между речевыми и познавательными задачами, между социализацией и развитием моторики. Правильный выбор приоритетов определяет эффективность всей коррекционной работы.

Этап планирования	Содержание работы	Ответственные специалисты	Сроки выполнения
Анализ диагностических данных	Обобщение результатов обследования всех специалистов	Дефектолог, логопед, психолог	1-2 недели
Определение целей и задач	Постановка долгосрочных и краткосрочных целей	Команда специалистов	1 неделя
Выбор методов и приёмов	Подбор конкретных методик и технологий	Ведущий специалист	1 неделя
Составление календарно-тематического плана	Распределение задач по времени	Ведущий специалист	1 неделя

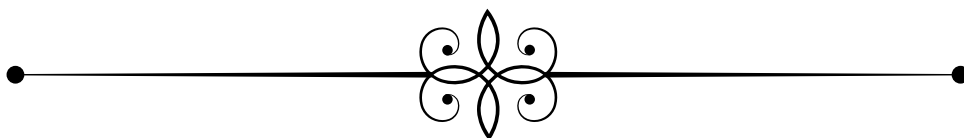
Важно понимать, что коррекционная работа с детьми дошкольного возраста это не только исправление нарушений, но и профилактика более серьезных проблем в будущем. Ребенок, который получил качественную

помощь в дошкольном возрасте, имеет гораздо больше шансов успешно адаптироваться в школе и в жизни. Это инвестиция в будущее не только конкретного ребенка, но и общества в целом.

Список использованных литератур

1. Болотина Л. Р. Дошкольная педагогика: учебное пособие для бакалавров / Л. Р. Болотина, Т. С. Комарова, С. П. Баранов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт, 2019. – 218 с.
2. Выготский Л. С. Основы дефектологии / Л. С. Выготский. – СПб.: Лань, 2003. – 654 с.
3. Ахметова Г. К., Исманова Р. Ж. Логопедия және нейропсихология негіздері// «Вестник НАН РК». – 2024. – Т. 411. – №. 5. – С. 79–95–79–95.

4. Жакипова Г. Т., Эльтерекова А. А., Закупова Г. Н. Мектепке дейінгі педагогика және баланы дамыту // ББК 72 И66. – 2021. – С. 206.
5. Абдримова Ф. А. Мектепке дейінгі ұйым педагогтерін класк-педагогика негізінде инновациялық іс-әрекетке даярлау // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Педагогические науки. – 2023. – Т. 80. – №. 4. – С. 187-194.

ИННОВАЦИЯ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ ИННОВАЦИЯ И ОПЫТ

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ БАЙЛАНЫСТЫРЫП СӨЙЛЕУІН ДАМЫТУДА «БАЛАЛАР ЖУРНАЛИСТИКАСЫ» ӘДІСІН ПАЙДАЛАНУ

Жолаева Куралай Мендикуловна

Атырау қаласы
«Мирас» бөбекжай-бақшасы
әдіскер

Аңдатпа. Мақалада мектеп жасына дейінгі балалармен жұмыста балалар журналистикасын қолдану мүмкіндігі қарастырылады. Мектепке дейінгі ұйымдарда «Балалар журналистикасы» әдісін қолдана отырып, ұйымдастырылған іс-әрекеттерді ұйымдастыру ұсынылып, оның мектеп жасына дейінгі балалардың байланыстырып сөйлеуінің дамуына бағытталғаны баяндалады.

Түйін сөздер: байланыстырып сөйлеу, балалар журналистикасы, мектеп жасына дейінгі балалар.

Біз компьютерлер, теледидар, мобильді байланыс, интернет дәуірінде, қарқынды өзгеріп жатқан әлемде өмір сүріп жатырмыз. Ақпараттық технологиялар бізге жаңа мүмкіндіктер береді. Бүгінгі балаларымызды қызықты болашақ күтіп тұр. Олардың табысты болып, үнемі өзгеріп отыратын әлемде дұрыс бағдар таба алуы үшін, біз оларды тек ақпаратты тез әрі жеңіл қабылдап, есте сақтауға ғана емес, сонымен қатар оны табуға, талдауға, жаңаны меңгеруге, түрлі жағдайларда тың шешімдер қабылдауға үйретуіміз қажет.

Балалардың бос уақытының көп бөлігі компьютер, теледидар, мультфильм қарау немесе ойын ойнаумен өтеді. Ал, тілі жақсы дамыған бала жалғыз ойнап жүріп те ойыншықтарымен сөйлеседі, оларға сұрақ қойып, өзі жауап береді. Тіпті, кітапты өз бетімен ашып, суреттерге қарап, кейіпкерлерді ойлап тауып, олардың сөзін айта алады. Өкінішке қарай, мұндай балалар аз.

Қазіргі таңда балалардың коммуникативтік дағдыларының дамуы өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Себебі, тіл – тек қарым-қа-

тынас құралы ғана емес, ол – ойлау мен шығармашылықтың құралы, жад пен ақпаратты сақтаушы. Дегенмен, көптеген мектеп жасына дейінгі балалар өз ойларын жеткізе алмайды, бір-біріне дұрыс сұрақ қоя алмайды, яғни диалогтік және монологтік ауызша сөйлеуді меңгермеген.

Біз тәрбиелеу-білім беру процесінде «Балалар журналистикасы» әдісін ересек топ балаларымен жұмыс барысында қолдануға болады. Бұл өз кезегінде балалардың байланыстырып сөйлеуін дамытудың тиімді құралы деп санаймыз. Өйткені, әр баланың әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Тәжірибеде қолданып жүргеніміз бойынша, қысқаша ақпарат бере кетейін.

Балалар газетін шығару бірнеше кезеңнен тұрады:

1. Балалармен бірге «Болашақ газеттің» тақырыптарын, өзекті мәселелерін, айдарларын талқылау.
2. Балалардың қалауына сәйкес, газетті шығаруға қатысуға ниетті белсенді топ құрылады. Бұл топ әрдайым әртүрлі балалардан тұрады.
3. Белсенділер «Болашақ газеттің» айдарларына атау ойлап табады (мысалы: «Көркем әдебиет», «Қызықты адаммен сұхбат», «Бұл – сәнді!», «Жұмбақты шеш!»).
4. Газетке қажетті материалдарды ата-аналармен бірлесе отырып жинақтау және рәсімдеу.
5. Мектеп жасына дейінгі балалардың газетті өз бетінше безендіруі.

Осы орайда, ата-аналармен өзара байланыс та ерекше маңызға ие. Бұл жұмыс келесі бағыттарды қамтиды: телебағдарламаларды көруге қатысты ұсыныстар беру, балаңызға газет пен журналдардағы журналистердің сұхбаттарын оқып беру, ата-аналарға арналған «Балаңызбен бірге сұхбатты талқылаңыз...» атты жадынама әзірлеу, сондай-ақ үйде баламен бірге ұйымдастыруға болатын сөйлеу тілін дамытуға арналған ойындарды таңдау.

Мысалы, «Сұхбат», «Керісінше айт», «Б», «К»,

«У» дыбыстарына мүмкіндігінше көп сөз ойлап табу; «Пайдалы кеңестер» (бала радиожурналист рөлінде болып: «Сорпаны қалай қайнату керек», «Еденді қалай жуу керек», «Бутербродты қалай дайындау керек», «Көшеден қалай дұрыс өту керек» туралы айтып береді).

«Балалар журналистикасын» тиімді әдіс ретінде қолдану үшін педагог алдымен мектеп жасына дейінгі балаларды газет шығару ісіне қатысатын мамандықтармен таныстырады: журналист, тілші, фотограф, редактор, баспахана қызметкері. Кейіннен балаларды шынайы баспаханамен таныстырады. Педагог балаларға газеттің жасалу үдерісінде әр қызметкердің қандай міндет атқаратынын түсіндіреді.

Балаларды басқа балалар мен ересектерден сұхбат алуға үйрету үшін педагог ойын түрінде ұйымдастырылған іс-әрекет өткізеді. Ұйымдастырылған іс-әрекет барысында балаларды тиісті сөйлеу үлгілерімен таныстырады. Мысалы:

«Сәлеметсіз бе, сізге газет тілшісі хабарласып тұр! Сізге осы тақырып бойынша бірнеше сұрақ қоюға бола ма?»

Балаларда алдағы іс-әрекетке қызығушылықты қалыптастыру мақсатында «Журналисттер» атты сюжеттік-рөлдік ойын ұйымдастырылады, ол үлкен танымдық әлеуетке ие. Кейін мектепке дейінгі балалар «саяхатқа» шығып, журналисттердің іс-әрекеттерін тәжірибеден өткізеді, әріптестерінен сұхбат алады және арнайы ойластырылған жағдайларды (дүкенде, дәріханада, кітапханада және т.б.) ойнап көрсетеді.

Балалар өздерінің газет нөмірін дайындайды, әрқайсысы тілші рөлін атқарады. Жазуды әлі меңгермеген балаларға сурет немесе сызба арқылы оқиғаны көрсету ұсынылады, ал «редакторлар» тәрбиешінің көмегімен оны мәтінге айналдырады.

Газет нөмірлері нақты тақырыпқа бағытталады (мысалы, «Қысқы ойындар»), онда балалар сұхбаттар алады, фотосуреттер түсіреді, әңгімелер мен суреттерді редакциялайды. Әр нөмірдің атауы, уақыты, тақырыбы және оны дайындаған балалар туралы ақпарат көрсетіледі.

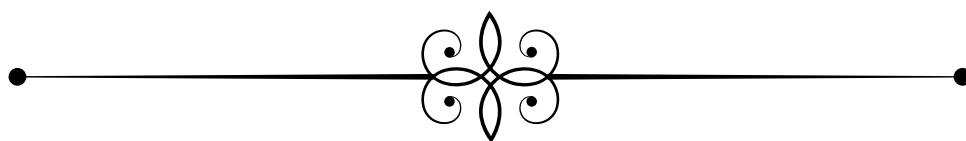
Газет дайындау барысында мектепке дейінгі балалар жалпы мақсаттарды қою және оларға қол жеткізу, бірлескен жұмысты жоспарлау, өз пікірлері мен әрекеттерін басқа балалардың пікірлері мен әрекеттерімен үйлестіру дағдыларын қалыптастырады. Ең бастысы, балалардың жауапкершілігі артады, себебі, шығармашылық топ әрбір қатысушының еңбегінің сапасына байланысты газет нөмірінің шығуы мен оның мазмұнына әсер етеді. Сонымен қатар, олардың коммуникативтік дағдылары да жетіледі.

Осылайша, «Балалар журналистикасы» – бұл балалардың өздерінің мерзімді басылымдарын жасау процесі.

«Балалар журналистикасы» жаңа танымдық тәжірибе береді, сөйлеу дағдыларын, қызығушылықты, бақылағыштықты, ұйымдастырушылықты, тәртіпті және жауапкершілікті артырады. Сонымен бірге, балалар журналистикасын режимдік сәттердің кез-келген бөлігінде іске асыруға болады.

Әдебиеттер:

1. Үлгілік оқу бағдарламасы;
2. Боброва Ю.О. Речевое развитие дошкольников в проектной деятельности/ Ю.О. Боброва, Н.И. Левшина // Международный журнал экспериментального образования. 2014. № 7-2. С. 7-8.
3. Гришина Е.А. Проект «Детская журналистика, как средство формирования исследовательских умений и навыков у детей старшего дошкольного возраста» / Е.А. Гришина // Дошколенок.ру. URL: <https://blog.dohcolonoc.ru/entry/proekty/proekt-detskaya-zhurnalistikakak-sredstvo-formirovaniya-issledovatel'skikh-umenij-i-navykov-u-detej-starshego-doshkolnogovozrasta.html>
4. Дойкова П.А. Использование детской журналистики в организации образовательного процесса с детьми старшего дошкольного возраста / П.А. Дойкова, Н.Ю. Ерошенко // Дошколенок.ру. URL: <https://dohcolonoc.ru/metodicheskie-razrabotki/14552-ispolzovanie-detskojzhurnalistiki.html>

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН ИНТЕРАКТИВТІ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ

Саутбекова Әсемгүл Абдрахмановна

Астана қаласы,
«NNEF» қоғамдық қорының филиалы
«Мирас» бөбекжай-бақшасы,
қазақ тілі педагогі

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың қазақ тіліне қызығушылығын арттыру үшін қолданылатын интерактивті ойындар туралы айтылады. Мектеп жасына дейінгі балалармен қазақ тілін меңгерту үшін интерактивті ойындар – бұл тіл үйренудің көңілді әрі тиімді әдісі. Мұндай ойындар балалардың қызығушылығын арттырып, оларды тілдік дағдыларды дамытуға ынталандырады. Ойындар арқылы балалар тыңдау, сөйлеу қабілеттерін дамыта алады, сондай-ақ сөздік минимумды меңгереді.

Түйін сөздер: жұмбақтар, ойындар, қазақ тілі, мектепке дейінгі жас, тыңдау, сөздер

Бүгінгі таңда балабақшада тәрбиелеу-білім беру процесі жаңаша бағытта іске асырылады. Мемлекеттік тіл – қазақ тілін ерте жастан меңгерту – жас ұрпақ тәрбиесіндегі маңызды мәселелердің бірі.

Осы орайда, мектеп жасына дейінгі балаларға тілді үйретудің тиімді жолдарының бірі – интерактивті ойындарды қолдану деп санаймын.

Интерактивті ойындар – баланың ойлау, сөйлеу, есте сақтау, қиялдау қабілеттерін дамытып, тілдік қарым-қатынас жасауына мүмкіндік беретін заманауи құрал. Мұндай ойындар баланың қызығушылығын арттырып, тіл үйрену процесін көңілді, жеңіл әрі нәтижелі етеді.

Ойын барысында бала тілдік ортаға табиғи түрде енеді, жаңа сөздерді жаттап, дұрыс сөйлеуді үйренеді. Ойын арқылы бала жаңа ақпарат алады, дүниетанымын кеңейтеді, өз көзқарасын қалыптастырады. Ал, бұл мақсатты жүзеге асыру жолында интерактивті ойындардың ықпалы зор екенін сөзсіз. Мысалы, «Жұмбақтың шешімін тап», «Бұл қандай жеміс?», «Жеміс қандай түсті?», «Қандай

көкөніс екенін тап», «Мақал – мәтелдерді тап», т.б. интерактивті ойындарды қарастырып көрейік.

Интерактивті ойын «Жұмбақтың шешімін тап»
<https://wordwall.net/ru/resource/87797027>

Мақсаты: Балалардың логикалық ойлау қабілетін дамыту. Сөздік қорын байыту және тіл байлығын арттыру. Зейінділікке, шапшаңдыққа және тапқырлыққа баулу. Қызығушылық пен белсенділікті арттыру.

Ойынның шарты: Қатысушылар жұмбақты мұқият тыңдап, шешімін табуға тырысады. Шешімін тапқан бала, суретті қаламмен басады.

Мысалы: Үстіне төгіп көк шатыр, астында қызыл дәу жатыр. (қызылша). Қалың киімді ұнатады. Шешіндірсең жылатады (Пияз)

Сырты жасыл қатты, іші қызыл, төтті (Қарбыз) т.б.

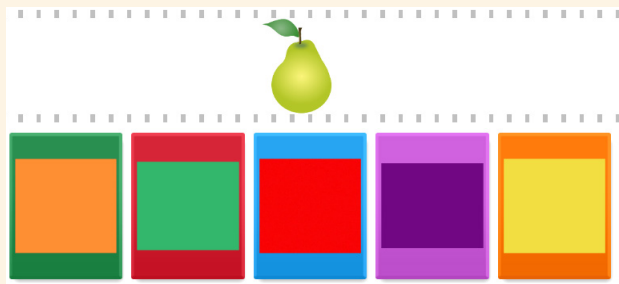
Интерактивті ойын «Бұл қандай жеміс?» <https://wordwall.net/ru/resource/90048321>

Мақсаты: Балалардың жеміс түрлері туралы білімін кеңейту; Зейінін, есте сақтау қабілетін және сөйлеу дағдыларын дамыту; Танымдық белсенділікті арттыру және қызығушылық ояту; Тіл байлығын жетілдіру, сипаттай білуге үйрету.

Ойынның шарты: Дөңгелек айналып, тоқтаған кезде белгі қандай жеміске тоқтайды, бала сол жемісті атап, сөйлем құрастырады.

Мысалы: Банан-ол жеміс. Банан сары, ағашта, бақта өседі. Алма ол жеміс, алма ағашта өседі.

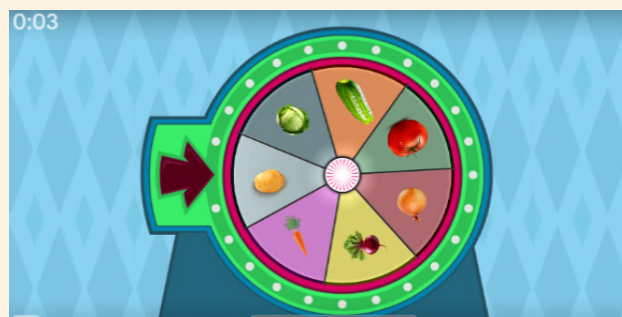
Интерактивті ойын «Жеміс қандай түсті?» <https://wordwall.net/ru/resource/85790998>

Мақсаты: Балалардың түстерді ажыратуын дамыту. Жемістердің атауларын қазақ тілінде үйрету және бекіту. Сөздік қорын, зейінін, есте сақтау қабілетін дамыту. Танымдық қызығушылығын арттыру.

Ойынның шарты: Интерактивті тақтадан жемістің атауын атап, оның түсін дұрыс тауып, атау.

Мысалы: Алмұрт жасыл түсті. Алма қызыл, төтті. Лимон сары, қышқыл.

Интерактивті ойын «Қандай көкөніс екенін тап» <https://wordwall.net/ru/resource/89618781>

Мақсаты: Балалардың көкөніс түрлері туралы білімін кеңейту; Зейінін, есте сақтау қабілетін және сөйлеу дағдыларын дамыту; Танымдық белсенділікті арттыру және қызығушылық ояту; Тіл байлығын жетілдіру, сипаттай білуге үйрету.

Ойынның шарты: Дөңгелек айналып, тоқтаған кезде белгі қандай көкөніске тоқтайды, бала сол көкөністі атап, сөйлем құрастырады.

Мысалы: Сәбіз ол көкөніс. Ол бақшада өседі. Қызылша ол көкөніс, қызыл, жерде, бақшада өседі.

Интерактивті ойын «Мақал – мәтелдерді тап»
<https://wordwall.net/ru/resource/86040103>

Мақсаты: Балалардың ойлау, есте сақтау қабілетін, тіл байлығын дамыту. Халық ауыз әдебиетіне, соның ішінде мақал-мәтелдерге қызығушылықтарын арттыру. Тәрбиелік мәні бар мақал-мәтелдер арқылы адамгершілікке, үлкенді сыйлауға, еңбекке баулу. Жедел ойлау, дұрыс жауап беру дағдысын қалыптастыру.

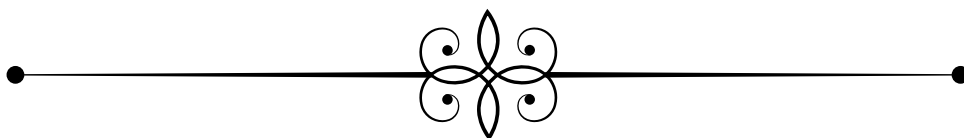
Ойынның шарты: Балалар ұяшықтардан мақал – мәтелдерді тауып, айту. Мақал – мәтелдердің мағынасын түсіндіру. Бұл ойын арқылы балалар мақал – мәтелдерді үйреніп қана қоймай, сонымен қатар олардың астарлы мағынасын түсінуге дағдыланады.

Сонымен, интерактивтік ойындар – қазақ тілін меңгертудегі тиімді әдістің бірі болып табылады, бұл әдіс мемлекеттік тілді, Отанды, қазақ мәдениетін құрметтеуге үйретеді, тілге деген қызығушылығын арттырады, жаңа сөздерді тез жаттауға талпындырады.

Балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, дұрыс таңдалған ойындар қазақ тілін меңгертудің нәтижелі жолы бола алады. Сондықтан балабақша педагогтері мен ата-аналар интерактивті әдістерді кеңінен қолданып, балалардың тілдік дамуына қолайлы орта жасалуына ықпал етеуіміз керек.

Әдебиеттер:

1. Үлгілік оқу бағдарламасы;
2. Тілге бойлау бағдарламасы;
3. «Кәусар бұлақ» хрестоматиясы;
4. Р.Қоянбаев. Тәрбие теориясы. - Алматы, 1991;
5. «Балабақша мен отбасы» республикалық журналы. Алматы, 2015ж;
6. Қазенова Г. Ойын арқылы оқыту //Бастауыш мектеп, 2000, №4;
7. Әмірова Ә. «Дәстүрлі тәрбие» әдістемелік құралы 2006

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУДА ПРОПП КАРТАЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Кожанова Багжан Мураткановна

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы
Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
№106 «Қарлығаш» балабақша-бөбекжайы КМҚК
әдіскері

Аңдатпа. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда ПРОПП карталарын қолдану тиімділігі талқыланады. ПРОПП карталары, Владимир Пропптың фольклорлық зерттеулеріне негізделі отырып, балаларға әңгіме құрастыру мен түсінуде көмектесетін құрал болып табылады. Мақалада карталардың балалардың шығармашылық ойлау, сөздік қорды байыту және әлеуметтік дағдыларын дамытудағы рөлі қарастырылады. Практикалық қолданыс әдістері ретінде әңгіме құру, рөлдік ойындар және шығармашылық жұмыстар ұсынылған. ПРОПП карталарын қолдану балалардың тілдік және когнитивтік қабілеттерінің артуына, сондай-ақ олардың тәрбиелеу-білім беру процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді.

Түйін сөздер: мектеп жасына дейінгі балалар, тілдік дамыту, ПРОПП карталары, фольклор, шығармашылық ойлау, сөздік қор, әлеуметтік дағдылар, әңгіме құру, рөлдік ойындар, когнитивтік қабілеттер.

Балалардың тілін дамыту мектепке дейінгі білім берудің маңызды аспектілерінің бірі болып табылатыны баршамызға мәлім. Сондықтан да, осы кезеңде балалардың тілдік қабілеттерін жетілдіру олардың жалпы дамуына, болашақтағы білім беру процесіне және әлеуметтік қарым-қатынастарына оң әсерін тигізетінін білеміз.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың тілін дамыту-олардың интеллектуалды және әлеуметтік дамуын қамтамасыз етуде маңызды рөл атқаратын фактор. Осы кезеңде балалардың қарым-қатынас жасау қабілетін және сөйлеу дағдыларын жетілдіруге бағытталған түрлі әдістер бар. Солардың бірі-Владимир Пропптың фольклорлық зерттеулеріне негізделген ПРОПП карталары. Бұл әдістеме балаларға шығармашылық тұрғыдан әңгімелер құрастырып, тілдік дағдыларын жетілдіруде көмектеседі.

Владимир Пропп және оның

тұжырымдамасы:

Владимир Пропп-орыс фольклоршысы және әдебиеттанушысы, оның «Әліпбиі» бүкіл әлемге танымал. Ол ертегілеріндегі құрылымдық элементтерді талдап, оқиғалардың негізгі үлгілерін анықтады. Пропптың анализі бойынша, кез келген әңгіме әр түрлі функциялар мен рөлдер арқылы нақты құрылымға ие. Бұл тұжырымдама әңгіме түсінуде және құрастыруда қолданылады.

ПРОПП карталары және олардың мақсаты:

ПРОПП карталары әңгіме элементтерін визуалды түрде көрсететін оқу құралы ретінде қолданылады. Олардың мақсаты - балаларға әңгіме құрастыру кезінде көмек көрсету және олардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыту. Әр картада белгілі бір кейіпкер, әрекет немесе оқиға желісі көрініс табады, бұл балаларды түрлі сюжеттік сы-

зықтарды ойлап табуға ынталандырады.

ПРОПП карталары әңгімелерді құрастыру және тәрбиелеу-білім беру процесінде қолдануға болатын бірнеше элементтерді енгізеді. Балаларға дайын карталар жиынтығы беріледі, онда кейіпкерлер, түрлі жағдаяттар және оқиға желісі бейнеленген. Балалар осы карталарды пайдаланып өз әңгімелерін құрайды, бұл іс-әрекетте жаңа сөздер мен сөйлем құрылымдарын үйренеді.

Сюжетті-рөлдік ойындар: балалар карталардағы кейіпкерлердің рөлін сомдап, өзара әрекеттеседі. Бұл олардың тілдік коммуникативтік дағдыларын, өзін-өзі таныстыру қабілетін және диалог құрау шеберлігін арттырады.

Талдау және қайталау: әңгіме аяқталғаннан кейін балалармен бірге оқиға құрылымын талқылап, оның элементтерін қайталау арқылы олардың есте сақтау қабілеті күшейтіледі. Бұл карталарды қолданудың артықшылықтарын да атап көрсетуге болады: Оқиға құрылымын түсіну: балалар оқиғаның басталуын, дамуын және шешілуін үйренеді.

Сөздік қорды байыту: әрбір жаңа әңгіме балаларға жаңа сөздер мен ұғымдарды білуге мүмкіндік береді.

Креативті ойлау: ПРОПП карталары балаларды стандартты ойлау шеңберлерінен шығып, стандартты емес шешімдер іздеуге үйретеді.

Әлеуметтік дағдыларды дамыту: карталармен жұмыс жасауда балалардың ынтымақтастық қабілеті, тыңдау және түсіну шеберліктері дамиды.

Шығармашылықты дамыту: Балалар өз қиялдарын іске қосып, шығармашылық ойларын еркін білдіру мүмкіндігіне ие болады.

Сөздік қорды байыту: әңгіме құрастыру барысында жаңа сөздер мен ұғымдар қолданысы кеңейіп, балалардың сөздік қоры байиды.

Коммуникативтік дағдыларды дамыту: сюжетті-рөлдік ойындар арқылы балалар бір-

бірімен қарым-қатынас жасап, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

Оқиға құрылымы түсінігін арттыру: Пропптың құрылымдық элементтерін қолдану арқылы балалар оқиғалардың логикалық ретін ұғынуға үйренеді.

Әңгіме құру:

Топтық әңгіме: балалар топтарға бөлініп, ұжыммен бірге бір оқиға құрастырады. Бұл балалардың топпен жұмыс істеу дағдыларын арттырады.

Жеке жоба: Әр бала өз бетімен немесе педагог көмегімен жеке әңгіме құрастырады, бұл дербестікті дамытады.

Интерактивті ойындар:

Рөлдік жаттықтырулар: балалар карталардағы кейіпкерлердің рөлін ойнайды, бұл олардың сезімдерін және эмоцияларын білдіру шеберлігін арттырады.

Оқиға желісін кеңейту: Балалар оқиғаны жалғастыру үшін карталарды комбинациялауды үйренеді, бұл олардың аналитикалық дағдыларын нығайтады.

Шығармашылық жұмыстар:

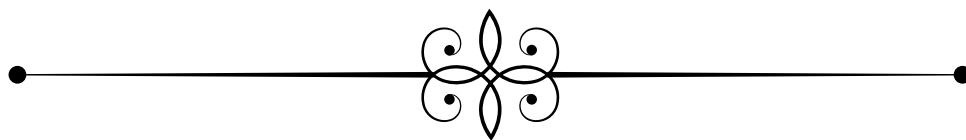
Иллюстрация жасау: балалар өз әңгімелеріне сәйкес суреттер салады немесе коллаждар жасайды.

Әңгіме жазу: балаларды өзінің тәжірибесіне сүйеніп әңгіме құрастыруға баулу мақсатында, педагог балалар құрастырған әңгімелерін жазып алып, қағаз бетіне түсіруіне болады.

Сонымен, ПРОПП карталарын мектепке дейінгі білім беруде қолдану балалардың тілдік, шығармашылық және когнитивтік дағдыларын арттыруға ерекше ықпал етеді. Олар балалардың өз ойын еркін білдіруге, логикалық ойлау және коммуникативтік қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Осы әдістемені қолдану тәрбиелеу-білім беру процесін байыта отырып, балалардың жан-жақты дамуына септігін тигізері сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың Үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 14 қазандағы № 422 бұйрығы
3. Пропп, В. Я. (2000). Морфология сказки. Москва: Академический проект.
4. Брюсов, С. П. (2015). Использование игровых технологий в дошкольном образовании. Образовательные инновации, 4(2), 45-57.
5. Смайлов, А. К. (2018). Применение методик В. Проппа в развитии речи дошкольников. Вестник образования, 2(1), 25-31.
6. Ковалева, И. С. (2017). Развитие творческих способностей у детей дошкольного возраста. Открытая педагогика, 5(3), 102-110.

АВТОРСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ КАЗАХСКИХ НАЦИОНАЛЬНЫХ ИГР: «ИГРАЕМ ВМЕСТЕ С ДРУЗЬЯМИ»

Сысоева Александра Сергеевна

г. Тараз

ГККП Ясли-сад №39 «Балдәурен»

Воспитатель

Аннотация. Статья посвящена анализу авторских интерпретаций казахских национальных игр, представленных в сборнике «Играем вместе с друзьями». В работе раскрывается педагогическая и культурная ценность игр, основанных на традиционных образах и фольклорных сюжетах, адаптированных для дошкольного образования. Рассматривается их роль в формировании патриотизма, коллективизма, коммуникативных и творческих навыков у детей, а также в популяризации национального наследия в современном воспитательном процессе.

Ключевые слова: казахские национальные игры, реквизиты, патриотизм, коллективизм, проектная деятельность, воспитание.

Традиционные игры — это не только развлечение, но и своеобразная школа жизни, в которой формировались качества личности, необходимые для полноценной социализации. Для казахского народа игры всегда имели глубокий смысл: они помогали детям учиться взаимодействовать друг с другом, воспитывали уважение к старшим, учили находить решения в трудных ситуациях.

Современная система дошкольного образования стремится сохранить это культурное наследие, но при этом адаптировать его к условиям сегодняшнего дня. Дети XXI века живут в мире быстрых технологий и разнообразных развлечений, где традиционные формы досуга могут показаться им «устаревшими». Именно поэтому встает задача переосмысления и обновления казахских национальных игр.

Авторские интерпретации игр — это творческие переработки, которые сохраняют суть традиций, но делают их ближе и понятнее современному ребенку. Такой подход позволяет не только поддерживать интерес к культуре, но и решать важные педагогиче-

ские задачи: развивать речь, воображение, коммуникативные навыки, двигательные способности и социальные качества личности.

Значение сборника «Играем вместе с друзьями». Сборник включает авторские игры, созданные на основе традиционных ценностей, фольклорных образов и сюжетов. Каждая из них апробирована на практике и получила положительный отклик. Игры не требуют сложного реквизита, их можно проводить как в образовательных учреждениях, так и дома, что делает их универсальными и доступными.

Педагогические задачи игр способствуют развитию у детей:

- Коммуникативных навыков.
- Двигательной активности.
- Воображения и творческого мышления.
- Чувства коллективизма и взаимопомощи.

- Уважения к родной культуре и национальной символике.

Таким образом, они выполняют как развивающую, так и воспитательную функции, что делает их особенно ценными в дошкольном возрасте, когда закладываются основы личности.

Авторская книга создана с особой любовью и трепетом, ведь она посвящена казахским национальным играм, таким, какими я их увидела и прочувствовала в своей педагогической практике. Игры — это больше, чем просто развлечение. С них начинается жизненный путь каждого ребёнка. Через игру дети познают мир, учатся взаимодействовать, дружить, чувствовать, мыслить и проявлять себя. Именно игра закладывает первые основы личности. Многие из нас, играя в детстве, хотя бы раз задумывались: «А что, если придумать свою игру? А можно ли немного изменить правила, чтобы было интереснее?» Со временем эти детские фантазии обретают форму — и становятся частью педагогического творчества. Работая с детьми, читая казахские народные сказания, легенды, наблюдая за детским воображением и активностью, я начала собирать и даже придумывать новые игры на основе традиционной казахской культуры. Каждая игра в этой книге — результат моего личного опыта, вдохновения от общения с детьми и глубокого уважения к национальному наследию. Это — моя первая книга, и, надеюсь, далеко не последняя. Я вложила в неё не только знания и педагогические находки, но и душу. В сборнике «Играем вместе с друзьями» вы найдёте игры, которые подойдут для дошкольного возраста, которые легко проводить в группе и которые помогают детям почувствовать связь с культурой своего народа. Мне бы очень хотелось, чтобы эти игры стали частью вашего педагогического арсенала, принесли радость вашим детям и помогли вам в воспитательной работе.

Пусть каждый ребёнок почувствует радость игры, теплоту традиций и вдохновение от коллективной активности!

В сборнике представлено авторские игры на казахском и русском языке. Каждая из них соединяет традиционный сюжет и современный педагогический подход:

«Заплети косу» - развивает мелкую моторику и эстетическое восприятие, сохраняя символику женской красоты и традиции.

«Кебіс» - воспитывает внимание, память и уважение к национальным элементам одежды.

«Ладонь» - формирует тактильное восприятие, доверие и чуткость.

«Ласточкино гнездо» - учит заботе и ответственности через символ домашнего уюта.

«Путник и мудрец» - формирует умение рассуждать, задавать вопросы и искать мудрые ответы.

«Хитрый Алдар-Косе» - помогает развивать артистизм и смекалку, знакомит детей с образом народного героя.

«Сундук с асыком» - пробуждает интерес к национальной культуре и укрепляет навыки коллективной игры.

Каждая игра имеет чёткую педагогическую направленность, ориентирована на развитие определённых навыков и при этом сохраняет живую связь с традициями.

Сборник «Играем вместе с друзьями» демонстрирует, как казахские национальные игры могут быть интегрированы в современное дошкольное образование через авторские интерпретации. Они позволяют одновременно сохранить культурное наследие и решать задачи всестороннего развития ребёнка.

Подобные инициативы подтверждают, что традиции не теряют своей актуальности, если они переосмыслены и адаптированы. Авторские игры становятся не просто развлечением, а средством воспитания гармоничной личности, готовой к жизни в обществе и любящей свою Родину.

Список использованных литератур

Книги:

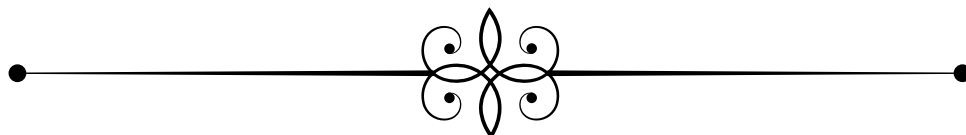
1. Ахметова Ш. Казахские национальные игры: традиции и современность. — Алматы: Атамұра, 2015.
2. Сейдахметов М. Игровая культура казахского народа. — Нур-Султан: Фолиант, 2018.
3. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения (приказ МП РК от 3 августа 2022 года №348)
4. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения (приказ МОН РК от 12 августа 2016 года №499)

Методические рекомендации и пособия:

1. Министерство образования и науки РК. Методическое пособие «Казахские национальные игры в дошкольном воспитании». — Алматы, 2020.
2. Игровые технологии в образовательной практике. Методические рекомендации для педагогов дошкольных организаций. — Астана, 2019.

Статьи журналов и периодических изданий:

1. «Воспитание и образование» №4, 2021. Статья: «Традиционные игры в современном образовательном процессе».
2. «Егемен Қазақстан», 2022. Статья: «Национальные игры как средство воспитания».

БІЗДІҢ БАЛАБАҚША: БІЗ ҰСЫНАМЫЗ НАШ ДЕТСКИЙ САД: МЫ ПРЕДЛАГАЕМ

БІРТҰТАС ҚҰНДЫЛЫҚҚА БАҒЫТТАЛҒАН МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ

Токтамысова Айгуль Орынбаевна

«Алматы облысы білім басқармасының Жамбыл ауданы бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «Аққайың» бөбекжайы КМҚК әдіскері

Аңдатпа. Бұл жұмыста мектепке дейінгі ұйымдағы білім беру жүйесін біртұтас құндылықтарға негіздей отырып дамыту мәселесі қарастырылады. «Аққайың» бөбекжайының тәжірибесінде инновациялық технологиялар мен ұлттық құндылықтарды сабақтастыру арқылы баланың жан-жақты дамуына жағдай жасалғаны көрсетілген. Әдіскердің жүйелі әдістемелік сүйемелдеуі педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыруға, ата-анамен бірлескен жұмысты жандандыруға ықпал еткені атап өтіледі. Сонымен қатар, STEAM жобалары, экологиялық мәдениет пен ұлттық бағыттағы тәрбиелік іс-шаралардың нәтижелілігі баяндалады. Жұмыстың қорытындысында мектепке дейінгі ұйым мен орта мектеп арасындағы сабақтастықтың баланың тұлғалық дамуына оң әсері айқындалған.

Түйін сөздер: құндылыққа бағытталған тәрбие, инновациялық технологиялар, әдістемелік сүйемелдеу, ұлттық құндылықтар, сабақтастық (балабақша – мектеп)

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі ұйымдар алдында тұрған басты міндеттердің бірі – әр баланың тұлғалық дамуын қамтамасыз етіп, оның бойындағы табиғи әлеуетін толықтай ашуға бағытталған заманауи білім беру моделін енгізу. Осы орайда «Аққайың» бөбекжайы мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты негізінде инновациялық технологияларды

жүйелі түрде сынақтан өткізіп, педагогикалық тәжірибеге енгізу арқылы жаңашыл білім беру кеңістігінің моделін құруға бағытталған ауқымды жұмыстар атқарды[2].

Бұл ізденістердің өзегінде «Біртұтас құндылыққа бағытталған тәрбие» қағидаттары жатыр. Өйткені мектепке дейінгі ұйым – жас ұрпақтың адами және ұлттық құндылықтар-

ды бойына сіңіретін алғашқы қадам алаңы. Сондықтан біздің басты мақсатымыз – тәрбиелеу мен білім беруді үйлестіре отырып, әр баланың қызығушылығы мен қажеттілігін ескерген жеке тұлғалық бағыттағы дамытушы орта құру[2].

Әдіскердің әдістемелік қызметі осы үдерістің тетігі іспетті. Ол педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыруға, жаңа педагогикалық технологияларды ұлттық рухани құндылықтар негізінде тиімді қолдануға бағытталған. Педагогтермен жүргізілетін әдістемелік сүйемелдеу – тек кәсіби біліктілікті көтеру емес, сонымен қатар әрбір ұстаздың шығармашылық әлеуетін аша отырып, отбасымен өзара бірлікте, ұлттық мүддеге сай тәрбиелік ықпал жасауды көздейді[1].

Әдістемелік жұмыс бүгінгі таңда «Ұлт құндылығы – ұлттық мүдде» ұстанымына сүйеніп, инновациялық технологиялар мен ұлттық құндылықтарды сабақтастыру арқылы жүзеге асырылуда. Бұл бағыт педагогтердің кәсіби дамуына тың серпін беріп, мектепке дейінгі ұйымдағы білім беру жүйесінің сапасы мен тиімділігін арттырып қана қоймай, оны біртұтас тәрбиелік кеңістік ретінде айқындай түседі.

Осылайша, біртұтас құндылыққа негізделген мектепке дейінгі білім беру жүйесі – жас ұрпақты болашаққа даярлауда ұлттық рухты жаңғыртып, заманауи технологиялармен үйлестіре отырып, биік мақсаттарға жетелейтін басты бағыт болып табылады[3].

Бөбекжайдағы әдістемелік қызмет – тәрбиелеу-білім беру процесінің жүрегі іспетті. Ол педагогтердің кәсіби әлеуетін арттырып қана қоймай, білім беру сапасын жаңа деңгейге көтеруге бағытталады. Әдіскердің жүйелі әдістемелік сүйемелдеуі мен қолдауы – әрбір педагогтің шеберлігін шыңдауға, жаңа ізденістерге жол ашуға, сонымен қатар «Біртұтас тәрбие бағдарламасының» талаптарын жүзеге асыруға негізделеді.

Әдістемелік қызметтің жылдық жоспары аясында шығармашылық топ құрылып, педагогтер белсенді түрде түрлі тәжірибелік алаңдарда өз жұмыстарын ұсынды. «Мектеп жасына дейінгі балалармен тәжірибелік-эксперименттік қызмет», «Балалардың танымдық-тілдік дағдыларын мультстудия

арқылы дамыту», «Ойын арқылы оқытуда робототехника», «Фребель сыйы ойындарының тиімділігі» тақырыптарындағы семинар-практикумдар мен шеберлік сыныптар педагогтердің кәсіби шеберлігін арттырды[5].

Сонымен қатар, педагогтердің қажеттіліктері ескеріліп, STEAM, цифрлық және жобалық оқыту әдістері бойынша тренингтер мен коучингтер өткізілді. Жасанды интеллект элементтері енгізілген оқыту форматтарын педагогтер ChatGPT, Padlet, Google AI, Google Gemini сияқты платформаларды меңгеріп, оқу процесіне белсенді енгізді.

Инновациялық жобалар мен бағдарламалар

Бөбекжайда «STEAM білім беру жүйесі» жобасы кезең-кезеңімен жүзеге асып, оның нәтижесінде авторлық бағдарламалар жарыққа шықты. Қазіргі кезеңде бұл жұмыс «Біртұтас құндылыққа бағытталған STEM білім беру» жобасымен үндестіріліп жалғасын табуда. Атап айтар, болсам STEM білім жүйесінің модульдерінің жасанды интеллектпен үйлестіріп жұмыс атқарудағы тиімділігі зор болды. «Мен әлемді жаратамын» мультстудиясын Пиктори, Анеймейкер, Вео 3 жасанды интеллект құралдарымен мультфильм құрастырудағы тиімділігі жоғары болды.

Жоба аясында:

- Жаратылыстану бағыты: «Робот техника», «IT элементтері», «Гидропоника – қысқы бақ», «Флорариум – кішкентай эко жүйе» жобалары;
- Ұлттық бағыт: «Ұлттық ойын – ұлт қазынасы», «Әжемнің ертегісі», «Бал-бала» тіл дамыту жобасы;
- Экологиялық мәдениет: «Жерді қоқыстан тазалайық» экожобасы;
- Сабақтастық: «Мектеп табалдырығына сенімді қадам» жобасы жүзеге асырылды.

Бұл жобалар балалардың танымдық, тілдік және коммуникативтік дағдыларын дамытуға, ұлттық құндылықтарды дәріптеуге, қоршаған ортаға деген жауапкершілігін артты-

руға ықпал етті.

Тәрбиелеу-білім беру процесін жетілдіру

Үлгілік оқу бағдарламасы негізінде тәрбие-білім беру процесі жүйеленді. Күнделікті ұйымдастырылған іс-әрекетіне: тиімді дамытушы ойын технологиялары енгізілді;

- ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін жеке даму карталары құрылып, инклюзивті орта жасалды;
- инновациялық кабинеттер мен дамытушы орталар толыққанды жабдықталды.

Даму ортасын жаңғырту және ұлттық құндылықтарға бағыттау[5].

Топтарда эмоционалды жайлы бұрыштар (сенсорлық, тынығу, ұлттық құндылықтар бұрышы) жабдықталып, балалардың психо-эмоциялық дамуына қолдау көрсетілді. Ұлттық құндылықтар орталығы ашылып, балалар қазақ халқының тұрмыс-тіршілігі мен дәстүрлерімен танысуға мүмкіндік алды. Тәрбиелеу-білім беру процесінде балалардың бейіміне сәйкес құрал-жабдықтар толықтырылды.

Әдіскердің жүйелі әдістемелік сүйемелдеуі педагогтің кәсіби өсуіне жағдай жасап қана қоймай, мектепке дейінгі ұйымның тәрбиелеу-білім беру жүйесін біртұтас құндылыққа бағытталған модельге көшіруге ықпал етті. Инновациялық жобалар, ұлттық бағыттағы тәрбиелік шаралар, экологиялық мәдениетті қалыптастыру жұмыстары мен цифрлық технологияларды енгізу – барлығы баланың жан-жақты дамуына және білім беру сапасының артуына мүмкіндік берді[1].

Мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбиелеу-білім беру жүйесінің басты арқауы – құндылықтарға негізделген біртұтас орта құру. Бұл орта баланың жан-жақты дамуына жағдай жасап қана қоймай, отбасы мен балабақшаның өзара ықпалдастығын күшейтіп, серіктестікке негізделген тәрбиелік кеңістік қалыптастырады.

Әдіскердің әдістемелік сүйемелдеуі нәтижесінде жоспарланған іс-шаралар кешені тәрбиелеу-білім беру мазмұны мен құрылымына сәйкес жүйелі ұйымдастырылып, қол-

жетімділік, бірізділік, құндылықтық бағдар қағидаттары алдыңғы орынға қойылды. Балаларды тәрбиелеу мен білім беру отбасымен бірлескен жұмыс арқылы жүзеге асырылып, ата-аналардың белсенді қатысуы мен тәрбиешілердің кәсіби шеберлігін арттыруға ықпал етті.

Жыл бойғы жұмыс ата-аналардың сұранысы, балалардың жас ерекшелігі, отбасылардың әлеуметтік жағдайы және ерекше білімді қажет ететін балалардың қажеттіліктерін ескере отырып, жүйелі әрі кезеңдік жоспарға сай құрылды. Әрбір ата-аналар жиналысы тәрбиелік және ағартушылық сипат алып, отбасы мен балабақша арасындағы ынтымақтастық алаңына айналды. Бұл бағыттағы ашықтық пен серіктестіктің нығаюы бала тұлғасының әлеуметтенуінде, құндылықтарды бойына сіңіруінде маңызды рөл атқарды[4].

Әдіскерлік сүйемелдеу ата-аналармен жұмыстың жаңа формаларын жетілдіруге де ықпал етті. «Әжелер мектебі», «Әкелер мектебі», «Жас аналар мектебі» қайта жанданып, ұрпақтар сабақтастығы мен отбасылық тәрбиенің бірлігіне ерекше мән берілді. Сонымен қатар, ашық есік күндері, тренингтер, шығармашылық шеберханалар жүйелі өткізіліп, ата-аналардың педагогикалық құзыреттілігін арттыру көзделді.

Ата-аналар үшін консультативтік пункт ұйымдастырылып, олар психологиялық-педагогикалық кеңес алу мүмкіндігіне ие болды. Бұл орталықта ата-аналарға баланың дамуы мен тәрбиесіне қатысты әдістемелік материалдар ұсынылып, психологтар мен мамандардың жеке және онлайн кеңестері жүргізілді. Мұндай қолдау шаралары ата-аналардың педагогикалық мәдениетін жетілдіруге, отбасы мен мектепке дейінгі ұйым арасындағы біртұтас тәрбиелік жүйені қалыптастыруға жол ашты.

Осылайша, мектепке дейінгі ұйымдағы әдістемелік сүйемелдеу жұмысы тек педагогтердің кәсіби шеберлігін арттырып қана қоймай, ата-аналардың әлеуетін жандандырып, құндылыққа бағытталған тұтас тәрбие кеңістігін құруға мүмкіндік берді.

Мектепке дейінгі ұйым мен орта білім арасындағы сабақтастық — білім беру жүйесінің

үздіксіздігін қамтамасыз ететін негізгі бағыттардың бірі. Бұл үрдіс балалардың мектепке қадам басуын жеңілдетіп қана қоймай, олардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық тұрғыдан дайын болуына ықпал етеді[1].

«Аққайың» бөбекжайы мен Т.Рысқұлов атындағы орта мектеп арасындағы бірлескен жұмыс «Мектеп табалдырығына сенімді қадам» жобасы аясында жүйелі түрде жүзеге асып келеді. Әдіскердің әдістемелік сүйемелдеуі негізінде сабақтастық жоспары жасалып, мақсаттар мен міндеттер нақтыланып, педагогтердің өзара іс-тәжірибе алмасуына жағдай жасалды.

Жоспарға сәйкес, жыл бойы тәрбиешілер мен бастауыш сынып мұғалімдері бір-бірінің ұйымдастырылған іс-әрекетіне қатысып, әдіс-тәсілдермен бөлісті. Қаңтар айында өткізілген «Мектеп жасына дейінгі балалардың мектепке дайындығы» атты семинар педагогтерге әдістемелік қолдау көрсетіп, оқу-тәрбие процесіндегі бірізділікті күшейтті.

Балалардың мектепке қызығушылығын ояту, оқу процесіне бейімделуін жеңілдету үшін әр кезеңде мақсатты іс-шаралар ұйымдастырылды.

Әдіскердің сүйемелдеуімен оқу жылының басында және соңында жүргізілген психологиялық-педагогикалық диагностика балалардың танымдық, әлеуметтік және сөйлеу дағдыларындағы оң өзгерістерді көрсетті. Бұл көрсеткіштер жүргізілген жұмыстардың нәтижелілігін дәлелдейді[6].

Ата-аналарды баланың мектепке дайындық процесіне белсенді тарту мақсатында кездесулер, жиналыстар, кеңестер өткізілді. Бастауыш сынып мұғалімдерімен бірлескен ата-аналар жиналысында отбасылық қолдаудың маңыздылығы түсіндірілді. Сонымен қатар, «Ата-аналар бұрышы» арқылы ақпараттық сүйемелдеу тұрақты жүргізілді.

«Аққайың» бөбекжайында жазғы кезеңде «Балақайлар мектебі» бағдарламасы бойынша қысқа мерзімді мектепалды даярлық ұйымдастырылды. Бағдарламаға мектепалды даярлықпен қамтылмаған балалар тартылып, оларға бастауыш мектепке дайындайтын сабақтар өткізілді. Оқу процесі аптасына бес күн, күн сайын 4-5 сабақтан тұрып, үзіліс кезінде қимылды ойындар ойнатылды. Балалардың танымдық, коммуникативтік және шығармашылық дағдыларын дамытуға ерекше көңіл бөлінді. Жұмыс барысында ата-аналардың қажеттіліктері ескеріліп, балалардың мектепке бейімделуі мен ынтасын қалыптастыруға жағдай жасалды.

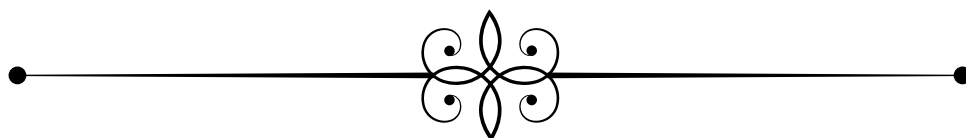
Әдіскердің әдістемелік қолдауы мен екі ұйым арасындағы жүйелі сабақтастық жұмыстары нәтижесінде балалардың мектепке бейімделуі жеңілдеп, тәрбиелеу-білім беру процесіндегі біртұтастық қамтамасыз етілді. Бұл тәжірибе мектепке дейінгі және орта білім арасындағы өзара іс-қимылдың маңызын айқындай отырып, баланың тұлғалық дамуына бағытталған құндылықтар жүйесін қалыптастыруға үлес қосады [6].

Әдебиеттер:

1. Білім туралы Заңы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319 Заңы
2. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы.
3. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту Министрінің бұйрығына 1-қосымша «30» шілде 2025 жыл № 194 Білім беру ұйымдарындағы «Адал азамат» біртұтас тәрбие бағдарламасы.
4. Алмазова О.В., Бухаленкова Д.А., Симонян М.С. Изучение образовательной среды с помощью методики CLASS: теоретические основания и практические перспективы // Современное дошкольное образование. – 2018. – №4(86). – С. 40–49.

5. <https://edu.mcftr.kz/>

6. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі «БАРШАҒА ҚОЛЖЕТІМДІ САПАЛЫ БІЛІМ» Педагогтердің I съезіне Ұлттық баяндама 27 қыркүйек 2023

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН БІЛІМ – АДАЛ ҰРПАҚ ТӘРБИЕСІ МЕН ТҰРАҚТЫ ДАМУДЫҢ БАСТАУЫ

Нукисбекова Айнуր Есимжановна
Жамбыл облысы, Тараз қаласы
МКҚК №29 бөбекжай-бақша меңгерушісі

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қазіргі таңдағы маңызы, оның қоғамдағы орны мен тәрбиелік құндылығы қарастырылады. №29 бөбекжай-бақшасының тәжірибесі негізінде білім беру сапасын арттыру бағытындағы инновациялық жобалар, ұлттық ойындарды трансформациялау, цифрлық технологияларды қолдану, экологиялық тәрбие мен ата-анамен серіктестік жұмыстары баяндалады. Сонымен қатар педагогтердің кәсіби дамуы мен авторлық инновациялық жобалары талданып, сапалы білім беру ісіндегі жаңа бастамалар көрсетіледі.

Түйін сөздер: Мектепке дейінгі тәрбие, ұлттық құндылық, трансформацияланған ойын, цифрлық технология, экологиялық тәрбие, ата-анамен серіктестік, педагог кәсібилігі.

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың сапасын арттыру – заманауи білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі. Себебі дәл осы кезеңде баланың дүниетанымы, ойлау жүйесі, сөйлеу мәдениеті, жеке тұлғалық қасиеттері қалыптасады. Сондықтан білім мен тәрбие сапасын көтеру тек міндет емес, қоғам алдындағы үлкен жауапкершілік. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында мектепке дейінгі тәрбие – үздіксіз білім беру жүйесінің алғашқы сатысы екендігі айқын көрсетілген. Демек, бұл кезеңде берілетін тәрбиенің сапасы – баланың болашақтағы өмірлік ұстанымы мен қоғамдағы орнына тікелей ықпал етеді.

Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие

Тараз қаласындағы №29 бөбекжай-бақшасы осы бағытта бірқатар тиімді жобалар мен бастамаларды жүзеге асырып келеді. Балабақшада тәрбие мен білім беру ұлттық құндылықтарға негізделген. Ұлттық ойындар қазіргі заманға лайықталып, дамытушы, логикалық, шығармашылық бағыттағы ойындарға трансформацияланған. Мысалы, дәстүрлі «Көкпар» ойыны

қимыл-қозғалыс белсенділігін арттыру үшін бейімделсе, «Теңге ілу» зейін мен ептілікті дамыту құралы ретінде қолданылады. Ал «Қыз қуу» ойыны балалардың жылдамдығын арттырумен қатар, ертегілік сюжет арқылы қызықты жарыс түрінде өткізіледі. Бұл ойындар мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сай жоспарланып, күнделікті тәрбиелеу-білім беру процесінде қолданылады. Мұндай тәжірибе балаларды қазақ халқының дәстүрі мен тарихын құрметтеуге, ұлттық болмысын сақтауға тәрбиелейді.

Цифрлық технологияны қолдану тәжірибесі

Қазіргі таңда цифрлық технологияны пайдалану – білім беру сапасын арттырудың ажырамас бөлігі. №29 бөбекжай-бақшада QR кодпен ашылатын сандық бұрыштар, интерактивті тақтамен оқыту, мультимедиялық сабақтар кеңінен қолданылады. Балаларға арналған «Сиқырлы қобдиша» цифрлық ойыны логикалық тапсырмалар орындауға бағытталса, стоп-моушн анимациясы арқылы ертегі құрастыру тәжірибесі олардың шығармашылық қабілетін дамы-

туға айрықша ықпал етеді. Балалар тек мультфильм көріп қана қоймай, өздері кейіпкер жасап, оны дыбыстайды. Бұл әдіс сөйлеу дағдысын жетілдіріп, қиял әлемін кеңейтеді. Сонымен бірге цифрлық құралдар балалардың ақпаратты дұрыс қабылдауына, есте сақтауына, қызығушылығын арттыруға жағдай жасайды.

Адалдық пен адамгершілік тәрбиесі

Мектепке дейінгі тәрбие – қоғамдағы рухани, адамгершілік және ұлттық құндылықтардың негізін қалайтын ең маңызды кезең. №29 бөбекжай-бақшада «Адалдық бұрышы» жасақталып, онда балаларға түсінікті тілде адал болу, шындықты айту, үлкенді құрметтеу, кішіге қамқор болу жөнінде тәрбиелік әңгімелер өткізіледі. Балалардың бойына адалдық, әділдік, мейірімділік, еңбекқорлық сияқты қасиеттерді ерте жастан дарыту – болашақ қоғамның іргетасы. «Адал ұрпақ» клубы аясында өткізілетін түрлі танымдық іс-шаралар балалардың бойында әділеттілік пен жауапкершілікті қалыптастырады.

Экологиялық тәрбие

Экологиялық тәрбие – болашаққа салынған инвестиция. №29 бөбекжай-бақшада балаларды табиғатты қорғауға баулу мақсатында арнайы жобалар іске асырылады.

Балалар ауладағы шағын бақшаны күтіп-баптауға, ағаш отырғызуға, қоқысты сұрыптап тастауға қатысады. Сонымен қатар тұрмыстық қалдықтардан жасалған ойыншықтар көрмесі өткізіліп, балалар қиялынан туған ерекше бұйымдар көпшілік назарына ұсынылады. Мұндай күнделікті тәжірибе балалардың табиғатқа деген қамқорлығын, экологиялық мәдениетін қалыптастырады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2007.
2. ҚР Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2018.
3. Әбдіғапбарова Ұ. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудағы инновациялық технологиялар». – Алматы, 2020.
4. Қалиева С. «Ұлттық ойындардың мектепке дейінгі білім берудегі орны». – Педагогика журналы, №4,

Ата-анамен серіктестік

Сапалы тәрбиенің негізі – ата-анамен серіктестік. Осы мақсатта №29 бөбекжай-бақшада жаз мезгілінде ашық кеңес беру алаңында консультативтік пункт жұмыс істейді. Мұнда психолог, логопед, тәжірибелі тәрбиешілер ата-аналарға кеңес беріп, балалармен бірлескен ойындар өткізеді. Ата-аналар өз баласының даму ерекшеліктерін бақылап, қажетті ұсыныстар алады. Бұл жұмыс отбасылық тәрбиенің сапасын көтеріп, ата-ана мен балабақша арасындағы сенімді қарым-қатынасты нығайтады.

Педагогтердің кәсіби дамуы

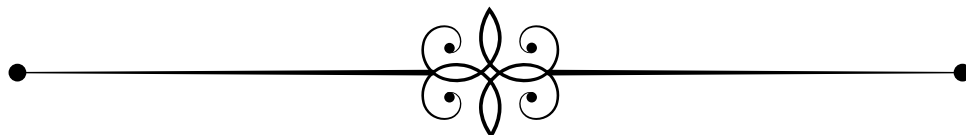
Сапалы білім – педагогтің кәсібилігінде. №29 бөбекжай-бақша педагогтері тұрақты түрде курстарға қатысып, тәжірибесімен бөлісіп, шеберлік сыныптарын өткізеді. «Кел, ойнайық балақай» кіші жобасы аясында педагогтер 15 инновациялық дамытушы ойынға авторлық патент алды. Бұл тек мекеменің емес, жалпы өңірдегі мектепке дейінгі ұйымдардың тәжірибесіне үлгі боларлық жетістік. Сонымен бірге педагогтер республикалық және облыстық байқауларға белсенді қатысып, үздік жобаларын ұсынуда. Бұл кәсіби дамудың жаңа деңгейіне көтерілуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Бүгінгі бөбекжай-бақша – тек білім мен тәрбие беретін орын емес, ол ел болашағын тәрбиелейтін рухани орда. Жаңа идеялар, тәжірибе алмасу, пікірлесу – барлығы да ортақ мақсатқа, яғни білімді, тәрбиелі, ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген саналы, адал ұрпақ тәрбиелеуге бағытталған.

2021.

5. Тараз қаласы №29 бөбекжай-бақшасының ішкі әдістемелік материалдары, 2023–2025 ж.

ЖАҢАШЫЛ ЖОБАЛАР – ТАБЫСТЫ НӘТИЖЕЛЕР

Карагулова Камшат Курманкановна

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы
«Бәйтерек» бөбекжай балабақшасының
меңгерушісі

Аңдатпа. Мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың әр баланың қызығушылықтары, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып атқарылып жатқан жобалар туралы айтылған. Оған қоса, жобалық әрекет арқылы Үлгілік бағдарламаның мазмұнын іске асыруға тиімділігі туралы да сөз қозғалып отыр.

Түйін сөздер: жобамен жұмыс, зерттеу, педагогика, ата-аналар, экологиялық мәдениет, құндылық.

Валерий Иванович Безруков – педагогика ғылымдарының докторы, профессор ал, алғашқылардың бірі болып, білім беру ұйымдарында жобалау әдістерін теориялық және практикалық тұрғыдан зерттеген ағартушы. Педагогикалық жобалауды педагогтің кәсіби-шығармашылық қызметінің өзегі ретінде қарастырды. Ол жобалауды тек жоспарлау емес, сонымен қатар, болашақ тәрбие мен білім беру нәтижесін болжау, тәрбиелеу-білім беру процесін мақсатты ұйымдастыру құралы деп бағалады. Оның тұжырымдамасы бойынша педагог жобалау арқылы тәрбиелеу-білім берудің мазмұнын, әдістерін, технологиясын, формаларын бір-бірімен үйлестіреді.

«Жобаның тиімділігі – көзбен көріп, құлақпен естіп, есте сақтай отырып, баланы ізденіске, іскерлік пен танымдық ынтаға, шығармашылық қабілетті жетілдіру арқылы түрлі мәселелерді шеше білуге, тапқырлыққа, жаңа ғылыми ізденіске жетелеуде» деп, педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент Жұмабекова Фатима Ниязбековна тәрбиеші рөлінің маңызын атап көрсетеді - дұрыс бағыт, рухани азық беру арқылы, балаларды зерттеуге, шығармашылыққа ынталандыру - нәтижелі оқыту кепілі екенін дәлелдейді.

«Бүгінгі баланың күлкісі – ертеңгі елдің келбеті» десек, тәрбиенің маңызын сөзбен ғана

емес, іспен дәлелдеу – біздің басты міндетіміз. Әрбір баланың жүрегіне жол тауып, оның бойындағы талантты оятып, тұлғалық қасиетін ашу – тәрбиеші еңбегінің биігі. Демек, біз тәрбиелеп отырған әр бала – болашақтың сәулесі. Сондықтан оны шынайы сүйіспеншілікпен қоршасақ, жүрегіне ізгіліктің дәнін сепсек, ол ертең өз орнын табар ұлағатты ұрпақ болып өседі.

Мен басқарып отырған «Бәйтерек» бөбекжай балабақшасында әр баланың қызығушылықтары, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адамгершілік және ұлттық құндылықтар негізінде дамуын қамтамасыз етуді алға қойған. Тәрбие мен білім беру кеңістігі үнемі жаңаруды, заманға сай серпінмен дамуды талап етеді.

Әсіресе, мектепке дейінгі тәрбие саласында бұл талаптың маңызы зор. Себебі, дәл осы кезеңде бала танымы қалыптасып, қызығушылығы оянып, болмыс-бітімі қалыптаса бастайды. Сондықтан да балабақшада жүргізілетін жобалық қызмет – баланың жан-жақты дамуы мен белсенді тұлға болып жетілуіне ықпал ететін маңызды құрал болып саналады.

Осы орайда, қолға алынған бірнеше жобалық бағыттар балалардың шығар-

машылығын арттырып, ойлау көкжиегін кеңейтіп, ата-аналар тарапынан да оң қолдау тапты. Аталаған жоба жұмыстарының бағыттарына тоқталайын:

«Экологиялық жоба» - педагог-бала-ата-ананың жан-жақты ізденістерінің нәтижелі жобаларының бірі. Бүгінгі экологиялық проблемалардың алдын-алуға бағытталған. Өзектілігі де сол балаларға кішкентайынан айналасына деген қамқорлық пен сүйіспеншілікке дағдыландыру. Бұл жоба аясында балалар табиғат әлеміне терең үңіліп, оны қорғаудың маңызын түсінеді. Табиғи материалдардан қолөнер бұйымдарын жасау, тазалық акцияларына қатысу, өсімдіктерді күтіп-баптау сияқты іс-шаралар арқылы баланың экологиялық мәдениеті қалыптасады. Бастысы – балада табиғатқа жанашырлық сезімі оянады.

«Бала және ағаш» жобасы - бұл жоба балалардың бойында еңбекқорлықты, жауапкершілікті арттыруды мақсат етеді. Әр бала өз ағашын отырғызып, суарып, өсуін бақылайды. Бұл тек табиғатты сүйуге емес, өмірге деген жауапты көзқарас қалыптастыруға тәрбиелейді. Жобаның тәрбиелік маңызымен қатар, балаға ерекше қуаныш сыйлайтыны – олардың өз еңбегінің жемісін көруі. Қалдық заттардан бүгінгі күнде жүздеген дидактикалық материалдар құрастырылып, экологиялық қауіпсіз әрі таза материалдармен үздік туындылар жасалуда.

«Кішкентай техниктер» жобасы - техникалық шығармашылыққа негізделген бұл жоба – баланың логикалық ойлауын дамытуға бағытталған. Қарапайым тетіктерді жинау, құрылымдарды жасау, ғылыми-танымдық тәжірибелер жасау арқылы баланың ойлау, салыстыру, қорытынды шығару қабілеттері қалыптасады. Робототехника әлемін кеңінен зерттеп, алғашқы роботтарын құрастырады. Ол роботтардың арнайы бағдарламалары мен қызметтері де бар мысалы кір жуу машинасы, шаңсорғыш, жеткізуші машиналарын ата-аналарымен бірлесіп құрастырып, іске қосты.

«Ақылды планшет» жобасы - цифрлық дәуірге сай балабақшадағы маңызды жаңашылдық. Бұл жоба балаларды ақпараттық технологиялармен таныстырып, цифрлық сауаттылыққа баулуға бағытталған. Жоба

аясында интерактивті ойындар, логикалық тапсырмалар, мультимедиялық кітаптар мен электронды оқыту құралдары қолданылады.

Балалар планшетті тек ойын құралы ретінде емес, шығармашылықтың көзі ретінде қабылдай бастайды. Бұл дайын электронды планшетпен ғана жұмыс жасау емес, керісінше, арнайы планшеттер бала жасы мен қызығушылықтарын ескере отырып ықшамды өте ыңғайлы планшеттерді матадан құрастырып, тігіп балаларға ұсыну. Балалар ұсақ қол моторикаларын дамыта отырып, құрастыру арқылы логикалық тапсырмаларды оңай орындай алады. Ата-аналар да бұл жобаны жоғары бағалап, үйде де баланың алған дағдысын қолдауға тырысады. Бұл – балабақша мен отбасы арасындағы байланысты нығайтатын маңызды қадам.

Ата-аналар мен балалардың қызығушылығы – жобаның нәтижелі табысы. Жобалық әдістің тағы бір ерекшелігі – ата-аналарды үдерістің белсенді қатысушысына айналдыру. Жобалар аясында ұйымдастырылатын көрмелер, ашық есік күндері, ұйымдастырылған іс-әрекеттер, экологиялық және шығармашылық акциялар ата-аналардың қызығушылығын арттырып, оларды баланың дамуына бірге үлес қосуға жетелейді. Балалар жобалық әрекет кезінде өздерін зерттеуші, ойлап табушы, шешім қабылдаушы ретінде сезінеді. Бұл сезім – олардың өз-өзіне деген сенімін арттырып, ішкі әлеуетін оятуға үлкен септігін тигізеді.

Жобамен жұмыс – бала дамуына серпін беретін қуатты құрал. Бұл – жай тапсырма орындау емес, баланы ойлауға, байқауға, қорытынды жасауға, өз ойын білдіруге үйрететін, ең бастысы – қызықтыра отырып тәрбиелейтін әдіс.

Бүгінгі күні МКҚК «Бәйтерек» бөбекжай балабақшасының жобалық бағыттағы тәжірибесі – ізденіс пен шығармашылықтың, жаңашылдық пен жауапкершіліктің жарқын үлгісі. Бүгінгі бүлдіршін – ертеңгі ел тірегі екенін ескерсек, олардың бойындағы шығармашылықты, жауапкершілікті, технологиялық сауаттылықты дамытатын осындай жобалар – ұрпақ болашағына қосылған баға жетпес үлес деп білемін.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
2. Бағдарламаға нұсқаулық;
3. Мектеп жасына дейінгі балаларда экологиялық мәдениетті қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар – Балаларды ерте дамыту институты, 2024 ж.
4. Мектепке дейінгі педагогика Жұмабекова Ф.Н Астана 2012 жыл;
5. Монография: «Проектирование управления педагогическими системами» (2003).

ПЕДАГОГТЕР СІЗДЕР ҮШІН ДЛЯ ВАС ПЕДАГОГИ

БАЛАБАҚША – МАМАНДЫҚТАР ТУРАЛЫ ҚАРАПАЙЫМ ТҮСІНІКТЕРДІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ АЛҒАШҚЫ САТЫСЫ

Абдульдинова Айзель Алибековна

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Балаларды ерте дамыту институты
Мектепке дейінгі білім беру мазмұны департаментінің
аға сарапшысы

Аңдатпа. Бұл мақалада мамандықтар туралы түсініктің маңыздылығы қарастырылады. Сондай-ақ, мектепке дейінгі жастағы балалардың еңбекке деген ынтасы мен қызығушылықтарын қалыптастыру жұмыстарын ұйымдастырудың әдістері туралы ой қозғалып отыр.

Түйін сөздер: Үлгілік оқу бағдарламасы, мектепке дейінгі жастағы балалар, мамандықтар туралы түсінік, сюжетті рөлдік ойындар, қызығушылықтар орталығы, түрлі әрекет, еңбекке баулу, кәсіптік бағдар беру.

2025 жылды Президент Қасым-Жомарт Тоқаев «Жұмысшы мамандықтары жылы» деп жариялады. Ол өз сөзінде: «Біз жұмысшы мамандықтарын дәріптеу арқылы қоғамда еңбекқор және нағыз маман болу идеясын насихаттаймыз! Адал әрі табанды еңбегімен табысқа жеткен адамдар қашанда құрметті, сыйлы болуы керек. Бір сөзбен айтқанда, біздің қоғамда еңбекқорлық, кәсібилік сияқты қасиеттер өте жоғары бағалануға тиіс. Өз кәсібін жетік меңгерген мамандар ұлт сапасын арттырады. Жұмыстың жаманы жоқ, кез келген еңбек – қадірлі!», - деді.

Мемлекет басшысының бұл тапсырмасы еліміздегі мектепке дейінгі ұйымдарда ерте кәсіптік бағдар беріп жатқан жұмыстарын жандандыра түскендей. Өйткені, мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі, әрі жетекші әрекеті-ойын екенін ескере отырып, балаларға мамандық түрлері туралы түсінік беріп, олардың атқарып жатқан жұмыстарын режимдік сәттерде күні бойы ойын түрінде іске асырып жатқан балабақшалар өте көп.

Адам баласының болашағы – оның мектепке дейінгі жасынан басталады. Яғни, бұл жаста еліктеу, үлкендердің әрекетін, рөлін

сомдау олардың жасында болатын қалыпты процесс.

Бұл кезеңде балалар әлемді тануға, қоршаған ортаны зерттеуге, қоғамдағы кейбір мәселелерді түсінуге, өзіне және өзгеге деген қарым-қатынас орнатуға, алдағы өмірде қажет дағдылар мен құндылықтарды үйренуге дайындалады. Солардың бірі – мамандықтар туралы қарапайым түсініктерді қалыптастыру. Мұндай міндет Үлгілік бағдарламаның мазмұнында да көзделген.

Жалпы, мектеп жасына дейінгі балаларға мамандықтар туралы түсінудің мәні неде, не үшін маңызды?

1. Өзін-өзі тану және болашаққа бағдар: Мысалы, әрбір бала бір күні «Кім болсам екен?» деп ойлайды. Бұл ой мектеп жасына дейінгі кезеңде-ақ пайда болады. Егер бала әртүрлі мамандықтарды байқаса, олардың айналысатын қызметін көрсе, өзі үшін қызықты, тартымды бағыттар табуына ықпал етеді.
2. Әлеуметтік рөлдерге дайындық: Мамандықтар – қоғамдағы түрлі рөлдер мен қызмет түрлерінен тұрады. Олар туралы түсінік балалардың қоғамдағы әрбір тұлғаның орны бар екенін түсінуіне көмектеседі.
3. Кәсіби бағдарлылық негізін қалыптастыру: Кәсіби бағдар қабылдау негізі мектептен басталады деген түсінік бар, бірақ шын мәнінде оның түпкір тұғыры мектеп жасына дейінгі кезеңде қаланады.
4. Тіл, ойлау, эмоционалдық даму: Мамандықтар жайлы әңгімелер, ойындар, суреттер, сюжетті-рөлдік ойындар баланың ойлау қабілетін, сөз байлығын, эмпатиясын, логикасын дамытады.

Демек, бағдарламаның мазмұнында айқындалған ауызекі сөйлеуді, сөздік қорды қалыптастыруды, өмірде әртүрлі жағдайлардағы қарым-қатынас дағдыларын меңгертуге, командада жұмыс істеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Әрине, балалардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескеру өте маңызды.

Мектепке дейінгі ұйымдар балалардың

алғашқы әлеуметтік ортасына айналған соң, ол жерде балалар түрлі мамандықтарды танып, олардың не істейтінін, қандай құралдар қолданатынын, қандай қызметтер бар екенін байқауы мүмкін. Балалар өздерінің дербес әрекеттерінде соларды сомдап, ойын барысында әрекеттерін қайталайды.

Қазіргі таңда, мектепке дейінгі ұйымдар мұндай мүмкіндіктерді оларға сюжетті-рөлдік ойындарды ұйымдастыру арқылы туғызып отыр. Оған арнайы «Сюжетті рөлдік ойындар», «Мамандықтар әлемі», «Мамандықтар қалашығы», т.б. орталықтарын ұйымдастырып, әр мамандыққа қажетті құрал-жабдықтармен, материалдармен қамтамасыз етіп қойған.

Сюжетті-рөлдік ойындар - бұл балалардың түрлі әлеуметтік жағдайларды және рөлдерді ойнай отырып, өзіндік ойлау және коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін ойын түрі. Мұндай ойындарда бала белгілі бір рөлді өзіне алады (мысалы, «Мұғалім», «Дәрігер», «Тілші», «Сатушы» т.б.) және сол рөлді сомдай отырып, түрлі әрекет түрлерімен айналысып, өзара диалогтар жүргізеді. Осы орайда, ойынның жүзеге асырылуына педагогтің де рөлі ықпал етеді. Мәселен, педагог:

- балалар мен ересектердің қарым-қатынасы мен бірлескен әрекетін қамтамасыз ету;
- қауіпсіз, жайлы дамытушы орта ұйымдастыру;
- ондағы балалардың белсенділігін, қызығушылығын арттыру;
- ойынға қажетті материалдармен қамтамасыз ету;
- бастапқы кезде басшылық ету, бағыт-бағдар беру;
- әрі қарай ойынды шын мәнінде ойнай білуге үйрету жұмыстарын жүйелі түрде ұйымдастыра білуі керек. Сонда ғана атқарылған жұмыс нәтижелі болмақ.

Бұл ойында педагогтер балаларды тек ойнатып немесе мамандық түрлерімен таныстырып қана қоймай, сонымен қатар, еңбекке

баулу міндеттерін шешу үстінде.

«Жасыл балабақша» жобасы аясында еліміздегі бірқатар мектепке дейінгі ұйымдарда жылыжайлар, «Метеоалаң», «Гидропоника», «Аэропоника» және т.б. жұмыстарын ұйымдастыру арқылы балалардың экологиялық түсініктерін қалыптастыру жұмыстарымен қатар, еңбекке деген ынтасы мен қызығушылықтарын қалыптастыру жұмыстарын да қарқынды атқарып келеді.

Сондай-ақ, қалдықтарды жинау, сұрыптау, қайта өңдеу және қайта пайдалануға, тірі және өлі табиғат объектілерін бақылауға, қарапайым эксперименттерді жасауға мүмкіндік жасауда. Мұндай әрекеттер арқылы балалар әртүрлі мамандық иелерімен танысып, олардың еңбегіне құрметпен қарауды үйренеді. Тірі және өлі табиғат объектілерін ажыратып, бақылау жасауды меңгереді.

Тәрбиеленушілерге өсімдіктерге күтім жаса-тып, қарапайым бақылау жүргізу, сондай-ақ, экологиялық түсініктерді қалыптастыру, қауіпсіздік ережелерін меңгеру жұмыстары да атқарылады. Бұдан балалар баламалы энергия көздерін, су ресурстарын үнемдеу және сақтауды, оларды тиімді пайдалануды үйренеді. Бұл өз кезегінде ересектердің және отбасы мүшелерінің мамандықтары, олардың еңбегі туралы түсініктерін тереңдете түседі.

Қалдық және табиғи материалдан өздерінің елестетуі, ойлауы бойынша жұмыс жасауға жағдай туғызу, яғни шығармашылықпен айналысу арқылы балаларға еңбектің мазмұны және нәтижесінің маңызын түсініп, бағалау керектігі туралы түсінік қалыптасады.

Сонымен қатар, педагог балалардың ойын барысында дұрыс қарым-қатынас жасауларын бақылап, оларға көмек көрсету арқылы коммуникативтік дағдыларын да дамытуға жағдай жасайды. Педагог балалардың арасында дұрыс қарым-қатынас орнатуға көмектесіп, олардың пікірін тыңдай отырып, әртүрлі дағдыларды меңгеруге бағыттайды.

Осылайша, ұйымдастырылған іс-әрекеттер, режимдік сәттерде, серуенде қазіргі сұраныстағы мамандықтардың алуан түрлерімен танысуға және оны ойын арқылы игеруге мүмкіндік беріп отырған мектепке дейінгі ұйымдар аз емес. Бұл өз кезегінде балаларда қаржылық сауаттылықты қалыптастыруға да ықпалын тигізеді. Балалар ойын арқылы қаражаттың да еңбекпен келетінін түсінеді. Еңбекпен тапқан қаражатты мақсатты жұмсауға да дағыланады.

Демек, сюжетті-рөлдік ойындар баланың тілін дамытуға, әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға, эмоционалды интеллектісін жетілдіруге және шығармашылық қабілеттерін арттыруға, еңбек қатынастарының мәнін түсіндіруге мүмкіндік беретін ойындардың бірі.

Сондықтан, мұндай ойындарды тәрбиелеу-білім беру процесінде жиі пайдалану, балалардың болашақта өмірде табысты және үйлесімді қарым-қатынас жасауына негіз болады.

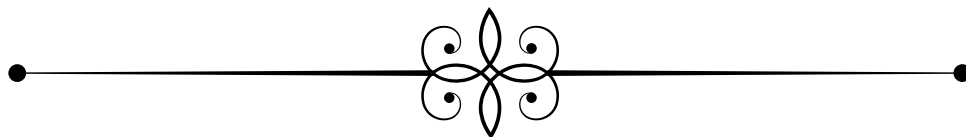
Ойын арқылы балалар мамандықтардың не екенін, адамдар неге әртүрлі мамандықты таңдайтынын түсінеді. Ал, мамандықтардың қоғамға қалай қызмет ететінін көрсету – балада болашаққа сенімділік пен өзін дұрыс бағыттау қабілетін дамытуға көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына нұсқаулық;
4. Мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың қаржылық сауаттылығын қалыптастыру бойынша әдістемелік құрал. Астана, 2025;
5. Мектеп жасына дейінгі балаларда экологиялық мәдениетті қалыптастыру бойынша әдістемелік

ұсынымдар. Астана, 2024;

6. Мектеп жасына дейінгі балаларда энергия үнемдеу мәдениетін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар. Астана, 2024.

ЦИФРЛАНДИРУ ЖАҒДАЙЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ТҮРЛІ ӘРЕКЕТІН КІРІКТІРУ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМУ

Умиральева Молдир Балгабаевна

Қызылорда қаласы, Тасбөгет кенті
КМҚК «Күнекей» бөбекжай-бақшасының
меңгерушісі

Аңдатпа. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда цифрландыру жағдайындағы балалардың түрлі әрекетін кіріктірудің маңызы мен тиімділігі қарастырылады.

Цифрлық технологияларды қолдана отырып, тілдік, танымдық, коммуникативтік және шығармашылық дағдыларды кіріктіру арқылы балабақша тәрбиеленушілерінің сөйлеуін дамыту жолдары сипатталады. Педагогтің рөлі мен әдістемелік кеңестер ұсынылады.

Түйін сөздер: цифрландыру, дағдыларды кіріктіру, мектепке дейінгі білім, тіл дамыту, цифрлық құралдар, интерактивті әдістер.

Қазіргідей техника мен технология дамыған заманда ата-ананың алаңы да, педагог қауымның назары да осы күні өткір тұрған түйткілге ауғандай. Бұл – баланың тілі.

Жасанды интеллект дәуіріне қадам басқан уақытта білім, әсіресе мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесін түбегейлі трансформациялау кезеңі күтіп тұрғандай. Мектепке дейінгі ұйымдар да мұндай үдерістен тыс қалмай, балаларды жан-жақты, соның ішінде тілдік қабілеттерін дамытуда инновациялық тәсілдерді қолдануға көшіп жатыр.

Осы ретте, біз дағдыларды кіріктіру әдісі мен цифрлық ресурстарды біріктіре қолдану – бала тілін дамытуда тиімді құрал есебінде қарастырып көрдік.

Соңғы 10 жылда, тіпті кейінгі 5 жылда цифрландыру барлық салаға денден еніп келеді. Жасанды интеллект көз ілеспес жылдамдықпен дамып келеді. Мұндай құбылмалы, тез өзгермелі шақта әлбетте тұлға қалыптастыратын топ – педагогтер әрдайым ал-

дыңғы қатарда, заманауи әдістерді қарқынды қолданысқа енгізуге қабілетті болуымыз қажет.

Заманның, бүгінгі Z ұрпақтың өзі бізден соны талап ететіндей. Бұл бір жағынан біздің жұмысты әлдеқайда жеңілдетеді, тәрбиелеу-білім беру сапасын арттыруға елеулі әсер етеді.

Жаңа әдістер мен тәсілдер түптеп келгенде тәжірибеден туады. Десе де, теориясыз негіз болмайды. Сондықтан әуелі дағдыларды кіріктірудің мәні мен маңызына тоқталып алсақ.

Дағдыларды кіріктіру дегеніміз – баланың әртүрлі қабілеттерін бір әрекет аясында бірлесіп дамыту тәсілі. Толығырақ әрі тақырыпқа сай түсіндірер болсақ, дағдыларды кіріктіру – тіл дамыту үдерісін табиғи, сондай-ақ баланың өмірімен байланыстыра отырып қызықты етудің тиімді жолы.

Тәрбиеленушінің тілі бір ғана жаттығу емес,

тыңдау, көру, қимылдау, қиялдау арқылы да дамитынын ұмытпаған жөн. Мұндай тәсіл баланың жан-жақты, еркін, сенімді сөйлеуші ретінде қалыптасуына негіз болады, соның ішінде баланың тілді меңгеру үдерісінде: коммуникативтік дағдыларды (сөйлеу, тыңдау, сұрақ қою), танымдық дағдыларды (ойлау, салыстыру, логикалық байланыс орнату), шығармашылық дағдыларды (ойдан шығару, сюжетті-рөлдік ойындар), цифрлық сауатты (технологиямен жұмыс жасау) бірге дамытады.

Ал, осы дағдыларды қалай кіріктіруге болады? Мысалы, бала интерактивті тақтаның алдына шығып экранда көрсетілген түймені басады, осы арқылы оның цифрлық дағдысы дамиды. Содан соң бір аңның дыбысы шығады. Нені дыбысы екенін табуы керек. Танымдық, яғни ойлау, логикалық байланыс орнату дағдылары, жауабын айту арқылы коммуникативтік, яғни тыңдау, сөйлеу дағдылары жетіле түседі. Қандай жұмбақты тапқан соң сол аңның қимыл-қозғалысын, дауысын немесе сурет салып шығармашылық дағдысын шыңдайды. Мұндай тәсіл баланың қызығушылығын арттырып, оны белсенді ұйымдастырылған іс-әрекетіне тартуға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың тәрбиелеу-білім беру процесін қалай цифрландыруға болады? Мұндай сұраққа білікті әрі кәсіби педагогтер өз практикасында әлдеқашан әрекетпен жауап беруді бастап кеткен.

Бұл ретте біздің саланың көші ілгері деуге болады. Айталық, сөздік қорды байытатын, тыңдап түсіну қабілетін дамытатын интерактивті ертегілер мен мультфильмдер; дұрыс дыбыстауға үйрететін, сөз тіркестерімен таныстыратын аудио және видео тапсырмалар; сөйлем құрау және сипаттау машығын дамытатын суретке негізделген әңгімелеу бағдарламалары; қызықтыра отырып ақпарат беріп, зейін мен есте сақтауын жетілдіретін цифрлық ойындар – бәрі-бәрі балабақшаларда ұйымдастырылған іс-әрекеті барысында қолданылып жүр.

Шындап келгенде цифрлық құралдардың тіл дамытудағы рөлі өте зор, өйткені қазіргі балалар заманауи құрылғыларға, техникаларға өте әуес. Олардың осы қы-

зығушылығын тілін дамытуда пайдалану жұмыс сапасын айтарлықтай арттырады.

Иә, дағдыларды үйлесімде кіріктіруге де, тәрбиелеу-білім беру процесінде цифрландыру үлгілерін де сәтті қолдана аламыз. Бірақ барлығы да педагогтің кәсіби шеберлігі мен тәжірибесіне келіп тіреледі. Себебі, техника мен технология, тіпті адамды алмастырады деген жасанды интеллекті жан-жақты жетілдіріліп жатса да тәрбиемен ұштасқан білім беруде тәрбиешінің рөлі орасан.

Кез келген жаңа технологияны тәжірибеге енгізуде әдіснамалық негізді жасайтын да – сол педагог. Педагог үйретуші ғана емес, сонымен қатар бағыттаушы, ұйымдастырушы рөлін атқарады. Ол цифрлық ресурстарды баланың жас ерекшелігіне сай іріктеп, ұйымдастырылған іс-әрекетті солар арқылы жобалап жүргізуі қажет.

Осыған орай, біз мектепке дейінгі ұйым педагогтеріне мынадай ұсынымдар беруді жөн санадық:

Ұйымдастырылған іс-әрекетінде пайдаланатын әрбір тапсырма, ойын немесе жаңа тақырып баланың жас ерекшелігіне, даму мүмкіндігіне, маңыздысы бекітілген мемлекеттік білім беру стандартына сай болуға тиіс;

Ұйымдастырылған іс-әрекеті барысында визуалды, дыбыстық материалдарды көптеп қолдану жаңа тақырыпты жақсы меңгеруіне жағдай жасайды;

Ата-аналармен бірлесе отырып жаңа технологияларды қолдану арқылы үйде де тіл дамыту жаттығуларын, дыбыстық тапсырмаларын, түрлі танымдық ойындарды ұйымдастыру. Бұл балаларды олардың ата-аналары арқылы тереңірек тануға, қызығушылықтарын айқындай түсуге мүмкіндік береді;

Тәрбиеленушілермен интерактивті сұхбат, ашық диалог формаларын қолдану. Мұндай тәсіл педагог пен баланың қарым-қатынасын жандандырады, сонымен қатар оларды қандай жаңа технологиялар, құрылғылар, цифрлық ойындар қызықтыратынын білуге болады.

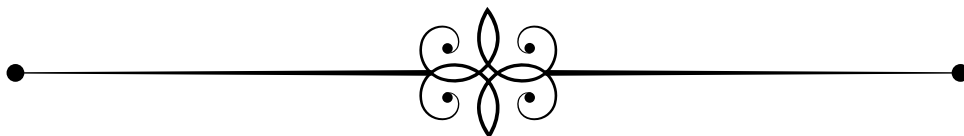
Сөзімізді жинақтай келе айтарымыз, цифр-

ландыру жағдайында дағдыларды кіріктіру – мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытудың заманауи, тиімді тәсілі. Бұл әдіс тек тілдік қабілетті ғана емес, баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз етеді.

Сондықтан педагогтер цифрлық құралдарды сауатты қолданып, оларды дәстүрлі әдістермен ұштастыра отырып, бала тілін дамытудың сапасын едәуір арттыра алады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Жұбанов Қ.Қ. Тіл дамыту әдістемесі. – Алматы: Мектеп, 2021.
3. Меңжанова С.Ж. Мектепке дейінгі балалардың тілін дамыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2019;
4. Ахметова Ш.Р. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамыту жолдары. – Алматы, 2020;
5. Смелянский С. Digital Play in Early Childhood Education. – London: Routledge, 2019;
6. Mustafina A. Integration of Digital Technologies in Preschool Language Development. – International Journal of Early Childhood Education, 2022;
7. www.bilimland.kz – Bilim Media Group-тың интерактивті білім беру платформасы;
8. www.balapan.tv – Балаларға арналған танымдық тележоба және контент;
9. Әбдікәрімова Т. Мектепке дейінгі білім беруде цифрлық технологияларды қолдану. – Педагогика және психология журналы, №3 (2021);
10. Сүлейменова Р. Инновациялық педагогикалық технологиялар. – Астана, 2020.

АСЫҚ ОЙЫНЫНЫҢ – ТАНЫМДЫҚ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ DAҒДЫЛАРДЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Тулкина Гульжанат Ертаевна

Павлодар облысы, Май ауданы
«Қазан жалпы білім беру мектебі»
КММ жанындағы шағын
орталық тәрбиешісі

Аңдатпа. Қазақ халқының ұлттық мұрасы – асық ойынының мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық және шығармашылық дағдыларын дамытудағы маңызы зор. Асық ойыны арқылы балалардың зейіні, ойлау қабілеті, қимыл-қозғалыс үйлесімі және қарым-қатынас дағдылары дамиды.

Сонымен қатар, мақалада асық ойынын тәрбиелеу-білім беру үрдісіне кіріктіру жолдары мен әдістері ұсынылып, оның тәрбиелік және шығармашылық әлеуеті сипатталады. Ұлттық ойын арқылы балалардың қызығушылығын арттыру, мәдени мұраға деген құрметін қалыптастыру жолдары да кеңінен қамтылған. Мақала мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбиешілерге, әдіскерлерге және ата-аналарға арналған.

Түйін сөздер: Асық ойыны, ұлттық дәстүр, мәдени мұра

Қазақ халқының ұлттық ойындары бала тәрбиесінде ерекше рөл атқарады. Солардың бірі – асық ойыны. Асық ойыны баланың ойлау қабілетін арттырып, оның дене қозғалысын, ептілігін, мергендігін жетілдіреді. Бүгінде балабақшада асық ойынын тәрбиелеу-білім беру үрдісіне енгізу балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды құрал болып табылады.

Асық ойыны – қазақ халқының көне дәстүрлі ойындарының бірі. Бұл ойын тек уақыт өткізудің тәсілі ғана емес, сонымен қатар, балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған ерекше құрал.

Қазіргі таңда тәжірибеге ұлттық ойындарды енгізу арқылы балалардың логикалық ойлау, қимыл-қозғалыс дағдыларын, зейінін және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын арттыруға көмектесеміз.

Қазақ халқының ұлттық ойындары – ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан құнды мәдени мұралардың бірі. Солардың ішінде асық ойыны ерекше орын алады. Асық ойыны балалардың дене белсенділігін жақсартып қана қоймай, олардың ойлау, есте сақтау, зейін қою, математикалық және логикалық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі ұйымдарда ұлттық ойындарды қолдану маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Өйткені, ұлттық ойындар балалардың қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Бұл мақалада асық ойынының балабақшадағы танымдық және шығармашылық дамуға тигізетін әсері қарастырылады.

Қазақ халқының ұлттық ойындарымен таныстыра отырып, оны бүгінгі күнге лайықты етіп қолдану, Отан сүйгіштіктің негізі ретінде туған жерге, ата-дәстүрге, ұлттық құндылықтарға мән беру қажеттілігін үйрету

мақсатында жұмыс атқарып келеміз.

Жаңа бағыттағы асық ойындары арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың логикалық ойлау, есте сақтау қабілеттерін, интеллектуалдық дамуын шыңдап танымдық шығармашылығын дамыту. Ойын кезінде саусақ қол моторикасын дамыта отырып ептілікке, шапшаңдыққа, тез ойлауға, ұйымшылдыққа тәрбиелеу болып табылады.

- зейін, ес, ойлау қабілеттерін дамыту;
- балалардың сөз қорларын байытып, сөйлем құрастыра білуге үйрету;
- түстерді ажыратуға, көп – біреу ұғымдарын меңгеруге үйрету, санау қабілеттерін жетілдіру, кеңістік бағыттарын ажырату, уақытты бағдарлау, пішіндерді айыра білу дағдыларын, логикасын қалыптастыру міндеттері көзделген.

Ұлттық ойындарды жанұя тәрбиесінен бастап, түрлі әрекет барысында, тәрбиелік шараларда қосымша материал ретінде пайдаланып, ұлттық ойындарымызға жаңа мазмұн беріп, жаңа заман талабына сай заманауи үлгіде, бала қауіпсіздігін ескере отырып, түрлі материалдарды пайдаланып дайындалып іс-тәжірибемізде қолданудамыз.

Ұлттық ойындарды қолдануда балалардың жас ерекшелігі мен олардың қызығушылығы, мүмкіндіктерін ескере отырып жаңа ойын түрін дайындап, балаларға үйретудемін. Әр ойын кезінде балалардың қабілеттері мен қарқынын ескере отырып жұптастырып, 4-5 баладан топтарға бөліп немесе жеке балаларға дайындалған ойындарды ұсынамыз да. Бұл ойын түрлері баланың икемін, зейінін шоғырландыруға, балаларды көпшілік ортада еркін ойналуға, икемдеуге септігін тигізеді.

1. Асық ойынының танымдық дамуға ықпалы. Асық ойыны – математика, логика, есте сақтау, шапшаң шешім қабылдау дағдыларын дамытуға көмектеседі. Ойын барысында балалар санақ жүргізуді, дәлдік пен реттеу дағдыларын меңгереді.

Сонымен қатар, асықты санау, белгілі бір заңдылық бойынша тізбектеу балалардың логикалық ойлауын жетілдіреді. Бала-

лар асықтарды түрлеріне қарай ажыратып, олардың атауларын үйренеді, бұл олардың сөздік қорын байытуға септігін тигізеді.

2. Асық ойынының шығармашылық қабілеттерге әсері. Асық ойыны балалардың қиялын дамытып, түрлі ойын сценарийлерін ойлап табуға мүмкіндік береді. Әртүрлі асық ойындары («Шеңбер», «Үштабан», «Алшы») арқылы балалар жаңа тәсілдерді меңгеріп, өздерінің ерекше ойын стильдерін қалыптастырады.

Сондай-ақ, асықты бояу, оларға ою-өрнек

салу сияқты әрекеттер шығармашылық қабілеттерін арттырады.

3. Балабақшада асық ойынын қолдану әдістері. Балабақшада асық ойынын ұйымдастыру үшін арнайы ойын алаңдары жасалып, балаларға ұлттық дәстүр мен ойын ережелері үйретілуі тиіс. Ойын барысында олар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, топтық жұмысты меңгереді.

Сонымен қатар, асық ойынын заманауи педагогикалық әдістермен ұштастыру – балалардың тәрбиелеу-білім беру процесін қызықты, әрі тиімді етеді.

Балабақшада асық ойындарын насихаттау – бұл қазақтың ұлттық мұрасын дәріптеу, балаларды асық ойындарына қызықтыру және оларды тәрбие мен тәрбиелеу-білім беру процесіне енгізу. Бұл жұмыс бірнеше бағытта жүзеге асырылады:

- Тәрбиелеу-білім беру процесінде қолдану – асық ойындарын танымдық, шығармашылық, математикалық және моторика дағдыларын дамыту құралы ретінде пайдалану.
- Ұлттық дәстүрді дәріптеу – балаларды қазақтың ұлттық ойын мәдениетімен таныстыру, ата-аналар мен тәрбиешілерге асық ойындарының маңызын түсіндіру.
- Физикалық қасиеттерді дамыту – асық ойындары балалардың қимыл-қозғалысын, ептілігін, көз мөлшерін, зейінін арттырады.
- Тәрбие жұмыстарына енгізу – мерекелер, сайыстар, арнайы сабақтар арқылы балалардың асық ойынына деген қызығушылығын арттыру.

Ата-аналармен бірлескен іс-шаралар өткізу – асық ойындары арқылы отбасы мен балабақша арасындағы байланысты нығайту.

Бұл үрдіс балалардың ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілігін оятып, олардың ой-өрісін, танымдық қабілеттерін және қозғалыс белсенділігін дамытуға көмектеседі.

Балабақшадағы балалардың асық ойнауы – қазақтың ұлттық дәстүрлі ойыны арқылы бүлдіршіндердің танымдық, қимыл-қозғалыс және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған іс-әрекет. Бұл ойын баланың ұсақ моторикасын, зейінін, логикалық ойлауын жетілдіреді, сонымен қатар әлеуметтік қарым-қатынасты нығайтып, командалық жұмысқа бейімдейді.

Асық ойыны балабақшада әртүрлі форматта ұйымдастырылуы мүмкін:

- Танымдық бағытта – түстерді, пішіндерді, сандарды үйрену мақсатында.
- Қимылдық ойындар – балалардың дене шынықтыру қабілетін арттыратын жарыстар түрінде.
- Шығармашылық бағытта – асықтарды бояу, сәндеу, қолдан түрлі бұйымдар жасау.

Осылайша, асық ойыны балабақшадағы тәрбиелеу-білім беру процесінің ажырамас бөлігіне айналып, балалардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

Асық ойыны – баланың жан-жақты дамуына ықпал ететін ұлттық құндылықтардың бірі. Оны балабақшада тиімді пайдалану арқылы балалардың танымдық, шығармашылық және қимыл-қозғалыс қабілеттерін дамы-

туға мүмкіндік туады.

Сондықтан асық ойынын заманауи білім беру жүйесінде кеңінен қолдану – ұлттық мұраны сақтаудың және өскелең ұрпақты жан-жақты дамытудың тиімді жолы. Асық ойыны баланың қызығушылығын оятып, оны шығармашылық ізденіске жетелейді.

Демек, ұлттық ойындар арқылы бүлдіршіндер өз халқының мәдени мұрасымен танысып, рухани байи түседі.

Асық ойыны – баланың жан-жақты дамуына ықпал ететін ұлттық мұра. Ол тек ойын ретінде ғана емес, сонымен қатар, баланың ойлау қабілетін, шығармашылығын, зейінін, жылдамдығын жетілдіретін құнды құрал. Сондықтан балабақшада асық ойынын кеңінен насихаттап, оны тәрбие бағдарламасына енгізу аса маңызды.

Балабақшадағы балалардың асық ойнауы ұлттық құндылыққа негізделген. Бұл ойын қазақ халқының дәстүрлі мәдениетін, ұлттық тәрбиесін және тарихи мұрасын жаңғыртудың бір жолы болып табылады.

Асық ойынының ұлттық құндылық ретіндегі маңызы:

1. Рухани мұраны сақтау – қазақ халқының көне ойындарының бірі ретінде асық ойыны өскелең ұрпаққа ұлттық дәстүрлерді

үйретуге көмектеседі.

2. Отбасылық және ұжымдық байланыс – асық ойыны балаларды біріктіріп, достық қарым-қатынас орнатуға ықпал етеді.
3. Табиғи материалдарды қолдану – асық экологиялық таза материалдан жасалған, бұл ойынның табиғатпен үйлесімділігін көрсетеді.
4. Қазақи тәрбие негізі – үлкенді құрметтеу, әділдік, шыдамдылық, ептілік, жылдамдық сияқты қасиеттерді қалыптастырады.

Сондықтан асық ойынын балабақшада қолдану – балаларды ұлттық құндылықтармен таныстырудың, олардың ой-өрісін дамытудың, патриоттық тәрбие берудің тиімді әдістерінің бірі.

Қорыта айтқанда, асық ойыны – қазақ халқының мәдени мұрасы ғана емес, сонымен қатар балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған тиімді құрал. Сондықтан мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде асық ойынын жүйелі түрде енгізу арқылы балалардың жан-жақты дамуына ықпал етуге болады. Ұлттық ойындар арқылы тәрбиеленген ұрпақ ұлттық құндылықтарды сақтап, болашақта оларды дәріптеуге үлес қосатыны сөзсіз.

Әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы
2. Әбдіғазиев, Ә. (2018). Қазақтың ұлттық ойындары. Алматы: «Мектеп» баспасы.
3. Қасымов, Т. (2020). Балалардың танымдық қабілеттерін дамытудағы дәстүрлі ойындардың рөлі. Нұр-Сұлтан: «Фолиант» баспасы.
4. Молдабеков, Ж. (2019). Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде ұлттық ойындарды қолдану ерекшеліктері. Алматы: «Атамұра».
5. ҚР Білім және ғылым министрлігі. (2022). Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту бағдарламасы. Нұр-Сұлтан.
6. Нұрғалиева, Қ. (2022). Балабақшадағы ойын әрекеті арқылы тәрбиелеу мен оқытудың негіздері. – Шымкент: «Білім әлемі».

МУЗЫКА ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ: БАЛАБАҚШАДА БАЛАНЫҢ ӨНЕРГЕ ДЕГЕН ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Узакова Гулдей Адилхановна

Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы
Төретам кенті
№4 «Күн нұры» бөбекжай- бақшасы
музыка жетекшісі

Аңдатпа. Бұл мақалада балабақшадағы музыка ұйымдастырылған іс-әрекетінің бала шығармашылығын дамытудағы рөлі жан-жақты қарастырылады. Музыкалық іс-әрекеттердің бала эмоциясы мен қиялына әсері, музыкалық аспаптармен танысу, ән айту, би билеу және шығармашылық тапсырмалардың тұлғалық дамуға ықпалы баяндалады. Мақалада автордың өз тәжірибесінен алынған практикалық мысалдар мен тиімді әдіс-тәсілдер ұсынылады. Музыка ұйымдастырылған іс-әрекеті баланың эстетикалық талғамын тәрбиелеп, өнерге деген қызығушылығын қалыптастыруда маңызды құрал екені дәлелденеді.

Түйін сөздер: музыка ұйымдастырылған іс-әрекеті, шығармашылық қабілет, балабақша, эмоция, қиял, музыкалық аспаптар, би, ән айту, тәрбиеші тәжірибесі, өнерге қызығушылық.

Өнер – адамның ішкі жан дүниесін, сезімін, ойы мен арманын білдіретін ерекше дүние. Сол өнердің ішіндегі ең әсерлісі – музыка. Музыка арқылы адам өз көңіл-күйін, қуанышын, уайымын білдіре алады. Балалар өнер әлемімен алғаш рет балабақшада танысады. Әсіресе музыка ұйымдастырылған іс-әрекеті бала бойындағы шығармашылықты, қиялды, эмоцияны ашуға көп көмектеседі. Ән мен әуен баланың ішкі дүниесін оятып, өзін түсінуге мүмкіндік береді.

Музыка ұйымдастырылған іс-әрекеті тек ән айтумен немесе би билеумен шектелмейді. Бұл іс-әрекетте балалар аспаптармен танысып, әуен тыңдайды, түрлі қимылдар жасайды, ойындар ойнайды. Осы арқылы баланың өнерге деген қызығушылығы оянады, шығармашылығы дамиды.

Музыка – жай ғана әуендер мен дыбыстар емес, ол – балаға тәрбие мен рухани байлық беретін үлкен құрал. Ән тыңдаған кезде бала сол әннің көңіл-күйін сезінеді: көңілді

әнде – қуанады, баяу әуенде – тынышталады. Осылайша бала музыка арқылы өз сезімін білдіріп, өзін және айналаны жақсырақ түсіне бастайды.

Музыка ұйымдастырылған іс-әрекеті бала бойындағы түрлі қабілеттерді дамытады. Балалар ән айтып, би билеп, аспаптармен ойнау арқылы өз ойы мен қиялын еркін жеткізе бастайды. Музыкамен жүру, жүгіру, заттармен қарапайым қимылдар орындау: жаулаушаны жоғары көтеру, оларды желбірету, сылдырмақты сылдырлату, ересектердің көрсетуі бойынша қарапайым би қимылдарын орындайды. Қимылдарды ойын әрекеттерінде қайталау, оларды дыбыстармен және сөздермен сүйемелдейді.

Музыка ұйымдастырылған іс-әрекетінде қолданылатын әдіс-тәсілдер

Ән айту – баланың сөйлеу тілі мен дыбысты дұрыс айтуын дамытады. Ән арқылы бала тыныс алуды, сөзді анық айту мен әуенге сай

айту сияқты дағдыларды үйренеді. Би билеу кезінде бала денесін дұрыс ұстауды, қимыл үйлесімділігін сақтауды және эмоциясын қимыл арқылы білдіруді меңгереді. Ән мен қимыл-қозғалысты қатар қолдану баланың жан-жақты дамуына әсер етеді.

Музыка ұйымдастырылған іс-әрекетінде қызықты ойындар өткізу – балаларға ұнайтын әдістердің бірі. Әртүрлі ырғақпен жүру, әуенді тыңдап қимылдау сияқты ойындар арқылы бала музыкаға деген қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар, бұл ойындар арқылы бала есту, есте сақтау, зейін, ойлау қабілеттерін дамытады.

Балаларға домбыра, қобыз, сылдырмақ, шаңқобыз сияқты қазақтың ұлттық аспаптарын таныстыру өте маңызды. Аспаптарды көзбен көріп, дыбысын тыңдап, қолмен ұстап көру арқылы бала ұлттық өнерге жақындай түседі. Аспаппен ойнау арқылы баланың ұсақ қол қозғалыстары, есту қабілеті дамиды.

Музыка ұйымдастырылған іс-әрекетінде балаға өзінің әнін құрастыру, әуенге би қимылдарын ойлап табу сияқты шығармашылық тапсырмалар беруге болады. Бұл – баланың еркін ойлауына, өз қиялын қолдануына жол ашады. Мұндай тапсырмалар арқылы бала тек ән айтушы немесе орындаушы емес, өз ойын білдіре алатын шығармашыл тұлға болып қалыптасады.

Музыка арқылы тәрбиелеудегі іс тәжірибем

Музыка ұйымдастырылған іс-әрекетінде балалардың қызығушылығын арттыру үшін бірнеше тиімді тәсілді қолданамын.

Ұйымдастырылған іс-әрекет барысында балаларға көңіл-күйге сай әуен тыңдатып, олардың назарын іс-әрекетті бастауға аудартамын. Мысалы, қуанышты әуенмен іс-әрекет басталса, балалар да көңілді күйде болады.

Қарапайым сылдырмақ, дауылпаз, қоңырау сияқты дыбыс шығаратын аспаптарды пайдаланып, балаларға ырғақты сақтап ойнауды үйретемін. Бұл балалардың есту қабілетін жақсартып, қол қимылдарын дамытады.

Музыкалық көріністер ұйымдастырып, балалармен бірге шағын сахналық қойылымдар қоямыз. Бұл балалардың өзіне деген сенімін арттырып, көпшілік алдында сөйлеуге, өзін еркін ұстауға үйретеді.

Белгілі бір әуен қосып, балаларға сол әуенге сай өз биін ойлап табуды ұсынамын. Бұл жаттығу балалардың қиялын дамытуға, еркін ойлауға көмектеседі.

Сонымен қатар, балалар өз достарына арнап ән шығарып, оны шағын сахнада орындайды. Бұл – баланың өзін-өзі көрсетуіне мүмкіндік беретін таптырмас әдіс.

Практикалық бөлім.

Музыка іс-әрекетін ұйымдастыруда белгілі бір көңіл-күй мен эмоцияны жеткізетін әндер таңдалып, балалар ән арқылы өз сезімдерін білдіруді үйренді:

“Көңіл-күйді әуенмен жеткізу” әдісі;

Балаларға қуанышты, мұңды, баяу және көңілді әуендер тыңдатып, әр әуенге сәйкес қимылмен жауап беруді сұрадым. Бұл әдіс балалардың музыкалық есту, эмоцияны ажырату қабілетін дамытты.

“Ұлттық аспаппен танысу” бұрышы;

Әр аптада бір ұлттық музыкалық аспаппен таныстырамын. Мысалы, домбыраның құрылымын көрсетіп, шертпе күй тыңдатамын. Кейде балалар өз қолдарымен қарапайым аспап макеттерін жасайды. Бұл олардың ұлттық өнерге қызығушылығын арттырып, саусақ моторикасын дамытады.

“Өз биіңді ойлап тап” жаттығуы;

Балаға белгілі бір әуен қойылады да, сол әуенге сай өз би қимылын құрастыру тапсырылады. Бұл – шығармашылық пен қиялды дамытатын тиімді әдіс. Көптеген балалар осы жаттығу арқылы сахнада еркін қимылдауды, ұялмауды үйренді.

“Достарыма арналған ән” жобасы:

Балаларға өз достарына арналған шағын ән шумағын ойлап табу ұсынылды. Оны жаттап алып, кішігірім сахнада орындады. Бұл

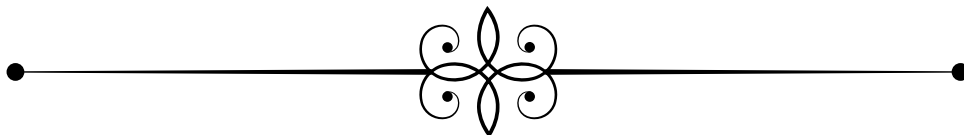
ән арқылы балалардың өзін-өзі көрсетуіне, шығармашылықпен жұмыс істеуіне мүмкіндік берді.

Қорытындылай келе, музыка ұйымдастырылған іс-әрекеті – баланың рухани және шығармашылық әлемін ашатын негізгі құралдардың бірі. Балабақшадағы музыка ұйымдастырылған іс-әрекеттері арқылы бала өз эмоцияларын, қиялын еркін жет-

кізе алады. Музыка жетекшісі әр ұйымдастырылған іс-әрекетін шығармашылықпен, ұлттық және заманауи элементтермен үйлестіре ұйымдастырса, балада өнерге деген шынайы қызығушылық оянады. Балабақшадағы музыка ұйымдастырылған іс-әрекетінде – тек ән мен биден тұрмайды, ол – баланың жан дүниесіне әсер ететін, өмірдің көркемдігін танытатын ерекше орта.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы
3. Ахметова, Г. Р. (2019). *Балабақшада музыка пәнін оқыту әдістемесі*. Алматы: Білім.
4. Сәтімбекова, А. Ж. (2021). *Өнер және шығармашылық: балабақшада дамытудың жолдары*. Астана: Ұлттық ғылыми баспа.

ТӘРБИЕЛЕУ – БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДА ТӘРБИЕШІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

Сариева Гульжан Женисовна

Атырау облысы
КМҚК «Асылай» бөбекжай балабақшасының
тәрбиешісі

Аңдатпа. Бұл мақалада тәрбиелеу-білім беру процесінде ойынды тиімді қолданудағы тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігінің маңызы қарастырылады. Ойын баланың дамуындағы жетекші іс-әрекет ретінде оның танымдық және әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларын қалыптастыруда ерекше рөл атқарады.

Осыған орай, мақала ойын әрекетін тәрбиелеу-білім беру процесінде кіріктіруде тәрбиешіге қажетті біліктер мен дағдыларды талдайды. Атап айтқанда, тәрбиешінің ойынды балалардың жас ерекшеліктеріне, қызығушылықтарына және даму деңгейлеріне қарай дұрыс таңдап, ұйымдастыруының маңыздылығы баса айтылады.

Сондай-ақ, ойын барысында балалардың белсенділігін ынталандыру, олардың шығармашылық ойлауын дамыту және өзара әрекеттесуін нығайтудағы тәрбиешінің рөлі талқыланып және тәрбиешінің педагогикалық шеберлігі, коммуникативтік, креативтілік қабілеттері сияқты негізгі құзыреттіліктеріне назар аударылады.

Түйін сөздер: Ойын, тәрбиеші, кәсіби құзыреттілік, даму, креативтілік, бала дамуы, коммуникативтік дағдылар.

Мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық, когнитивтік және әлеуметтік дамуының негізі қаланатын маңызды шақ. Мектепке дейінгі жастағы балалардың негізгі іс-әрекеті — ойын. Сондықтан тәрбиелеу-білім беру үдерісінде ойынды қолдану – баланың жас ерекшелігіне сай, тиімді тәсіл болып табылады. Бұл қағидат баланың қызығушылығын арттырып, зейінін шоғырландырып, белсенді әрекетке ынталандырады.

Ойын арқылы тәрбиелеу қағидаты – бұл мектепке дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытуда ойын әрекетіне негізделген әдістемелік ұстаным. Бұл қағидат бойынша бала материалдарды еркін, қызығушылықпен, белсенді түрде ойын арқылы меңгереді.

Негізгі мәні: Баланың жасына және психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес біліктері мен дағдыларын қалыптастыру; қызығушылығы

мен мотивациясын арттыру; баланы еркіндікке, шығармашылыққа, өз ойын жеткізе білуге тәрбиелеу; қолайлы эмоционалды орта қалыптастыру. Яғни, бала ойын арқылы үйренеді, дамиды, қоршаған ортаны таниды, өз әрекетінің нәтижесін байқап, қорытынды жасайды.

Тәрбиелеу-білім беру процесін ойын арқылы жүзеге асыруда тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі шешуші рөл атқарады.

Тәрбиешінің кәсіби ойын құзыреттілігі – бұл тәрбиешінің мектепке дейінгі жастағы балалармен ойын әрекетін тиімді ұйымдастыра білу біліктілігі мен шеберлігі. Оған мыналар кіреді:

- Балалардың жас ерекшелігіне сай ойын түрлерін дұрыс таңдай білу;

- Дидактикалық, қимыл-қозғалыс, рөлдік, шығармашылық ойындарды тиімді қолдану;
- Ойын арқылы тәрбие мен білім беру мақсаттарын жүзеге асыру;
- Баланың қызығушылығы мен белсенділігін ойын арқылы арттыру;
- Балалардың әлеуметтік, эмоционалдық, танымдық-зияткерлік дағдыларын ойын арқылы дамыту;
- Ойын барысында балаға еркіндік бере отырып, оны бағыттай білу.

Бұл құзыреттілік тәрбиешінің ойын арқылы тәрбиелеу-білім беру процесін кәсіби деңгейде жүргізуіне мүмкіндік береді.

Тәрбиеші ойынның түрін, мазмұнын, мақсатын дұрыс таңдай білсе, ол баланың жан-жақты дамуына ықпал етеді. Сонымен қатар,

ойынға баланы еркін қосу – оның өзіндік пікірін білдіру мен шешім қабылдауына мүмкіндік береді.

Осы тұжырымға орай педагог төмендегідей ерекшеліктерді ескеруі қажет:

Баланың жас ерекшелігі мен даму деңгейіне сай мазмұн таңдау:

- Танымдық, шығармашылық, қимыл-қозғалыс ойындарын жоспарлау;
- Ойын мазмұнының тәрбиелік және дамытушылық мәні болуы тиіс.

Ойын түрлерін ұйымдастырылған іс-әрекеттерде қолдану:

- Мысалы: математика негіздері ұйымдастырылған іс-әрекетте логикалық ойындар, тіл дамытуда рөлдік ойындар қолдану;

- Дамытушы ортаны ойынға икемдеу.

Қызығушылық пен еркіндікке негізделген процесс.

- Балаларға еркін ойнауға мүмкіндік беру, өз бетімен шешім қабылдауына жағдай жасау.
- Тәрбиеші – бағыттаушы, бақылаушы, серіктес рөлінде.

Ойын арқылы құндылықтарды дәріптеу.

- Топтық, серіктестік ойындар арқылы достық, әділдік, мейірімділікке баулу.

Интерактивті құралдарды қолдану.

- Заманауи технологияны ойын түрінде ұсыну: мультимедиялық, сенсорлық құрылғылар, экрандық тапсырмалар.

Ойынды тиімді қолдану – баланың жан-жақты дамуына, қызығушылығын оятуға, танымдық-зияткерлік қабілеттерін арттыруға ықпал етеді. Бұл қағидатты жүйелі қолданған педагог – баланың табиғи дамуын қолдай отырып, оны болашақ мектеп өміріне дайындайды.

Ойын – баланың табиғи іс-әрекеті, қоршаған ортаны танудың алғашқы қадамы. Ойын арқылы тәрбиелеу – баланың қызығушылығы мен белсенділігін арттыра отырып, біліктері мен дағдыларын меңгертудің оңтайлы жолы.

Тәрбиеші ойын арқылы баланың сөйлеуін, логикалық ойлауын, зейінін, қиялын және ептілігін дамыта алады. Мысалы: танымдық ойындар («Салыстыр, тап», «Не өзгерді?») арқылы логика мен есте сақтау қабілетін дамытады. Сюжетті-рөлдік ойындар («Дүкен», «Дәрігер») әлеуметтік қарым-қатынас пен сөйлеу мәдениетін қалыптастырады.

Ал қимыл-қозғалыс ойындары («Тап, жүгір», «Қуаласпақ») дене қозғалысын үйлестіру мен топпен әрекеттесуді үйретеді.

Тәрбиешінің кәсіби ойын құзыреттілігін іс-тәжірибеден қарастырайық. Мысалы, балалармен «Дүкен» тақырыбында сюжетті-рөлдік ойын ұйымдастырды. Балалар сатушы, сатып алушы, бақылаушы рөлін бөлісіп алды. Тәрбиеші ойын барысында:

- Әр балаға өз рөлін дұрыс орындауға бағыт берді (мысалы, сатушының сәлем-

десуін, өнімді ұсыну тәсілін үйретті);

- Тауар бағасын айтып, қарапайым есеп дағдыларын ойын арқылы енгізді («көп», «аз», «қанша», т.б.);
- Коммуникативтік дағдыларды дамыту мақсатында балаларды диалог құруға итермеледі («Сізге қандай көкөніс керек?», «Қызанақ қанша тұрады?»).

Сонымен қатар, ойын соңында балаларға «дүкеннен не сатып алдың, неге?» деген

сұрақтар қойып, рефлексия жүргізді.

Бұл – тәрбиешінің кәсіби ойын құзыреттілігінің нақты көрінісі, яғни баланың ойлауын, сөйлеуін, қарым-қатынасын, танымдық белсенділігін ойын арқылы дамыта білуі.

Ойынды жүзеге асыратын тәрбиеші – тек ақпарат беруші емес, сонымен қатар, баланың сенімді серігі, дамытушы орта құрастырушы.

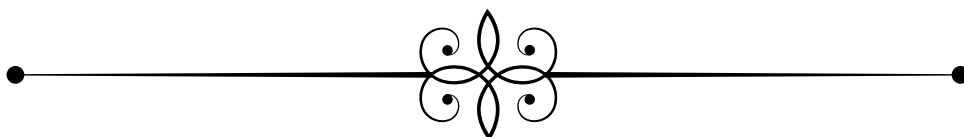
Тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі артқан сай-

ын, ойын әрекеті де тиімді, мазмұнды және нәтижелі болмақ. Сондықтан әр педагог өзінің кәсіби деңгейін үздіксіз жетілдіріп, барлық мүмкіндіктерін ұтымды пайдалана білуі қажет.

Ойын – баланың ойлау, сөйлеу, қарым-қатынас жасау, қиялдау сынды қабілеттерін дамытатын негізгі құрал. Сондықтан тәрбиешінің ойынды тәрбиелеу-білім беру процесінде жүйелі, әрі мақсатты қолдануы – Үлгілік бағдарламаның мазмұнын іске асыруға септігін тигізеді.

Әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Богуславская З.М. Развивающие игры для детей младшего дошкольного возраста. – М.: Просвещение, 1991-207с.
3. Смирнова Е.О., Рябкова ИА. Психологические особенности игровой деятельности современных дошкольников // Вопросы психологии. - 2013. - №2. -С. 15-23.
4. Смирнова Е.О., Рябкова ИА. Психология и педагогика игры (учебник для академического бакалавриата). - М.: Юрайт, 2016. - 320 с.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАНЫҢ БАЙЛАНЫСТЫРЫП СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІН МНЕМОКЕСТЕ АРҚЫЛЫ АРТТЫРУ

Қалкөзова Гүлшад Рақышқызы

Қызылорда облысы, Шиелі ауданы
«Жадыра» бөбекжай-бақшасының
тәрбиешісі

Аңдатпа. Мақалада мнемокесте әдісін тәрбиелеу-білім беру процесінде қолдану тиімділігімен бөліскен. Мнемокестенің Үлгілік оқу бағдарламасының мазмұнын іске асыруға пайдасы туралы да айтылған.

Түйін сөздер: мнемокесте, орталық, түрлі әрекет, коммуникативтік дағдылар, байланыстырып сөйлеу, Үлгілік бағдарлама, есте сақтау, күтілетін нәтиже.

Қазіргі таңда мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесінде балалардың тілдік және сөйлеу қабілетін дамыту – басты бағыттардың бірі. Себебі, тіл – баланың қоршаған ортамен қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен қатар, оның танымдық дамуының негізі.

Баланың байланыстырып сөйлеуін дамыту оның қоршаған ортамен еркін араласуына, ойлау, есте сақтау, елестету, қабылдау сияқты танымдық үдерістерінің жетілуіне ықпал етеді. Осы тұрғыда мнемокестені қолдану - тиімді әдіс болып отыр.

Жалпы, байланыстырып сөйлеу – баланың өз ойын жүйелі, ретімен, логикалық байланыста жеткізе алуы ғой. Бұл қабілеттің қалыптасуы баланың болашақта мектептегі оқуына, коммуникативтік дағдыларына, шығармашылық дамуына ықпал етеді.

Осы орайда, мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативтік дағдыларының дамуына баса назар аударудамыз. Өйткені, баршамызға белгілі қазіргі балаларда сөздік қор өте төмен. Осы мәселені шешуде түрлі қадамдар жасалуда. Қолданыстағы нормативтік құжаттардың да көздегені сол болып отыр. Стандартта да, Үлгілік оқу бағдарламасында да коммуникативтік дағдыларды да-

мытудың мазмұны айқындалған.

Үлгілік бағдарламаның мақсатында айқындалған әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу үшін балалардың қызығушылықтары бойынша бөлінген «Кітап бұрышы», «Мобильді кітапхана», «Сюжетті-рөлдік ойындар», «Театрландырылған ойындар» т.б. орталықтарын құрдық. Сосын сол орталықтарда күні бойы балалардың түрлі әрекетін кіріктіру арқылы өткізілетін ұйымдастырылған іс-әрекеттерде коммуникативтік дағдыларын дамыту жұмыстарын атқарудамыз. Орталықтарда бар материалдармен балалар өзбетінше ойын ойнап, бірбірімен диалог құрып сөздік қарым-қатынас жасайды.

Негізі, 3-6 жас аралығында балалардың сөздік қоры қалыптасып, тілдің грамматикалық құрылымдары меңгеріле бастайды ғой. Осы кезеңде сөйлеу белсенділігін арттыру мақсатында көрнекі құралдарды тиімді пайдалану маңызды. Әрбір педагог өзіне тиімді әдістерді кеңінен қолдану үстінде. Мен де солардың қатарынанмын. Өз тәжірибемде мнемокесте әдісін көбірек қолданамын.

Мнемокесте – есте сақтау, байланыстырып сөйлеу, әңгімелеу, логикалық ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған графикалық немесе символикалық сызба. Ол белгілі бір тақырып немесе мәтін мазмұнын шартты белгілер, пиктограммалар, суреттер арқылы көрсетуге негізделеді. Мнемокестенің басқа әдістерден артықшылықтарына тоқталайын:

- баланың есте сақтау қабілетін күшейтеді;
- ойлау жүйесін дамытады;
- әңгімелеу құрылымын жеңілдетеді;
- сөз тіркестері мен сөйлемдерді ретімен құрастыруға көмектеседі;
- көрнекілік арқылы бала қызығушылығын оятады.

Демек, Үлгілік бағдарламаның күтілетін нәтижелеріне де жетуге септігін тигізеді.

Мнемокестелердің бірнеше түрлері бар. Мысалы:

1. Заттық мнемокесте-заттың нақты суреті бейнеленеді;
2. Пиктограммалық мнемокесте-шартты белгілер мен таңбалар арқылы беріледі;
3. Құрылымдық мнемокесте-әңгіменің құрылымын (басы, дамуы, соңы) көрсетеді;
4. Тірек-схема мнемокесте-логикалық байланыстарға негізделген сызбалар.

Енді бұл мнемокестелерді қалай қолданамын? Мысалы:

1. Таныстыру кезеңі – балаға мнемокесте түсіндіріліп, белгілермен таныстырылады. Қазір менің тәрбиеленушілерім мнемокестені біледі және қызығушылық танытады.
2. Жаттығу кезеңі – бала таңбалар бойынша сөйлемдер құрастырады. Алдымен, балалардан сұрап олардың таңбаларды қалай атайтындарына назар аударамын және оларды жауаптарын толықтырамын.

3. Әңгімелеу кезеңі – мнемокесте негізінде ертегі немесе оқиға құрастырып айтады. Кейде, ойламаған жерден ертегі немесе әңгіме туындап кетеді. Оны алдағы уақытта ескеруге тырысамын. Тіпті, сөздік минимумның өздігінен іске асырылып жатқанын да байқаймын.

4. Шығармашылық кезең – бала өздігінен мнемокесте құрастырады. Бұл кезең әбден төселіп, үйренген балалардан туатын нәтиже.

Мысалы, 5 жастағы балаларға «Түлкі мен тырна» ертегісі бойынша мнемокестеде кейіпкерлер, тағамдар, қонаққа шақыру, құмыра және қоштасу бейнелерін пайдаланамын. Жалпы, тәжірибелік жұмыс барысында мнемокесте әдісін топтағы 15 балаға 2 ай бойы апта сайын 2 рет түрлі тақырыпта мнемокесте арқылы әңгімелеу өткізіп көрдім. Мониторинг жасауда нәтижесін байқадым. Яғни:

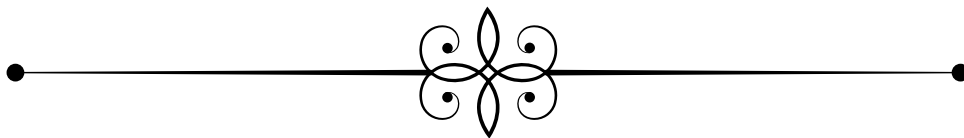
- балалардың сөздік қоры 25–30%-ға артты;
- әңгімені құрылымдап айту қабілеті күшейді;
- есте сақтау мен логикалық реттілік жақсарды;
- топтың 70%-ы еркін және мазмұнды сөйлеуге үйренді. Бұл менің жүйелі жұмысымның нәтижесі деп білемін.

Мектеп жасына балалардың байланыстырып сөйлеуін дамыту – олардың танымдық, коммуникативтік және әлеуметтік дамуының негізі деп есептеймін.

Өйткені, мнемокесте – бұл тәрбиелеу-білім беру процесін тиімді жүзеге асырудың заманауи, әрі қолжетімді әдісі. Ол баланың ойлауын, есте сақтауын және сөйлеу қабілетін бір уақытта дамытуға мүмкіндік береді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйым педагогтері үшін мнемотехникалық әдістерді жүйелі түрде тәрбиелеу-білім беру процесіне қорықпай енгізіп, қолданса, өз нәтижесін сөзсіз береді. Тек соны бақылып, түрлендіру педагогтің өз шеберлігі дегім келеді.

Әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
3. Сүлейменова Р. «Мнемотехника – баланың сөйлеуін дамытудың тиімді тәсілі», Алматы, 2021ж.;
4. Назарбаева С. «Өнегелі өмір», Нұр-Сұлтан, 2020ж.;
5. Филиппова Т.А. «Мнемотехника для дошкольников», М., 2019ж.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Касенова Асем Зайтиновна

Астана қаласы

№ 62 «Нұрсауле» балабақшасының
меңгерушісі

Аңдатпа. Мақала арқылы автор мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру әдіс-тәсілдерін ұсынып отыр. Сонымен қатар, балабақшадағы тәжірибелерінен де мысалдар келтірген.

Түйін сөздер: экологиялық мәдениет, мектеп жасына дейінгі балалар, қоршаған орта, бақылау, еңбек, ойын.

Қазіргі әлемде экологиялық мәселелер бүкіл адамзаттың назарын аударып отыр. Ауа мен судың ластануы, ормандардың азаюы, қоқыстың көбеюі – бұл тек ересектердің ғана емес, жас ұрпақтың да болашағына қауіп төндіретін күрделі мәселелер. Сондықтан баланың қоршаған ортаға деген оң көзқарасын, жауапкершілігін, табиғатты қорғауға деген қызығушылығын мектепке дейінгі жастан бастап қалыптастыру аса маңызды. Балабақшада тәрбиеленетін балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру – бүгінгі таңдағы тәрбие жұмысының өзекті бағыты болып табылады.

Экологиялық мәдениет – бұл адамның табиғатпен өзара әрекеттесуінің негізінде қалыптасатын мінез-құлық нормалары мен құндылықтарының жүйесі. Ол адам бойында табиғатқа деген сүйіспеншілік, қамқорлық, жауапкершілік сынды қасиеттердің дамуына ықпал етеді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың экологиялық мәдениетін қалыптастыру – бұл табиғатты тану мен қорғауға бағытталған мақсатты, жүйелі және үздіксіз тәрбие процесі деп білемін.

Мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық дамуы мен қоршаған ортаны тану үрдісінің

қарқынды жүретін кезеңі. Бұл жастағы балалар табиғат құбылыстарына ерекше қызығушылық танытады, олардың елестету қабілеті жоғары, ересектерге еліктеу бейімі күшті. Сондықтан осы жаста экологиялық тәрбие берудің тиімділігі жоғары болады. Балалар ойын арқылы, тәжірибе жасау арқылы, бақылау арқылы табиғат туралы түсінік алып, онымен дұрыс қарым-қатынас жасауды үйренеді.

Үлгілік оқу бағдарламасының 5 жасқа арналған мазмұнында: Қарапайым экологиялық ұғымдарды, адамның табиғаттың бір бөлігі екенін және оны қорғау, сақтау керек екенін, күн мен ауаның адам, жануарлар мен өсімдіктер өміріндегі маңызы туралы, табиғатпен қарым-қатынас барысында денсаулықты нығайтуды, табиғатты сақтауда жауапкершілікті сезіне білу міндеттері көзделген.

Енді осы міндеттерді шешуде экологиялық мәдениетті қалыптастырудың біздер педагогтерге қатысты негізгі мақсаттарына тоқталсам:

1. Табиғат туралы алғашқы ғылыми түсініктерді қалыптастыру;
2. Қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарауға

баулу;

3. Табиғаттағы өзгерістерді бақылау дағдыларын дамыту;
4. Жануарлар мен өсімдіктер әлеміне қызығушылық пен сүйіспеншілік сезімін тәрбиелеу;
5. Табиғатты қорғау іс-әрекеттеріне қатысуға үйрету.

Біздің балабақшада экологиялық мәдениетті қалыптастыруда тәрбиелеу-білім беру процесінің келесі бағыттарда жүзеге асырылады:

Танымдық-зияткерлік бағыт: Балаларды қоршаған әлеммен таныстыру, табиғаттағы маусымдық өзгерістер туралы әңгімелесу, өсімдіктер мен жануарлар әлемі туралы түсінік беру;

Практикалық бағыт: Балаларды табиғат бұрышындағы өсімдіктерге күтім жасау, гүл егу, суару, қоқыс жинау, ағаш отырғызу сияқты пайдалы істерге тарту;

Эмоциялық бағыт: Балалардың табиғатқа деген сүйіспеншілік сезімін ояту үшін көркем әдебиет (өлеңдер, ертегілер, әңгімелер), музыка, шығармашылық жұмыстарды қолдану;

Әлеуметтік бағыт: Экологиялық тәрбие беру арқылы балалардың өз ортасындағы адамдармен, табиғатпен дұрыс қарым-қатынас орнатуға, ұжымдық іс-әрекетке үйрету болып табылады.

Біздің педагогтер өз жұмыстарында балаларға экологиялық тәрбие беруде әртүрлі әдіс-тәсілдер қолданады. Мысалы:

Бақылау: Балалармен бірге өсімдіктер мен жануарларды бақылау арқылы табиғаттағы өзгерістерге мән беру. Бұл жұмыстар топта да, серуенде де атқарылады. Топ ішіне терезе алдына дөңді дақылдар отырғыздық. Солардың өсуіне бақылау жүргіземіз. Бөлме гүлдеріне күтім жасаймыз.

Тәжірибе: Қарапайым зерттеу жұмыстары (мысалы, тұқымның өнуін бақылау, судың булануы) арқылы табиғи заңдылықтарды

түсіну. Балалар аса зор қызығушылық танытады. Кейбірі ата-аналарды да тартуға тырысады. Осылайша, ата-аналармен ынтымақтастық нығаяды.

Серуен мен экскурсиялар: Табиғат аясында серуендеп, қоршаған ортаны тікелей танып-білу. Бұл балалардың ең жақсы көретін әрекеттерінің бірі. Мұнда балалар қоршаған ортаға қатысты көптеген сұрақтарына жауап алады. Сондай-ақ, айтқаннан гөрі практика арқылы «дұрыс», «бұрыс» әрекеттерді талқылауға да мүмкіндік. Туған өлкенің ағаштарын, бұталарын, гүлдерін, шөпті өсімдіктерін таниды және ажырата алуға үйретеміз.

Экологиялық ойындар: Танымдық, сюжетті-рөлдік, дидактикалық ойындар арқылы балалардың экологиялық түсініктерін тереңдету. Ойын-жетекші әрекет болғандықтан, балалар тез қабылдайды. Туған өлкенің өсімдіктері (ағаштар, бұталар, гүлдер, шөпті өсімдіктер) туралы түсініктерін кеңейту, «орман», «шалғын» және «бақша» ұғымдарымен таныстыру жұмыстарын атқарамыз.

Ертегілер мен әңгімелер: Табиғат туралы әдеби шығармалар арқылы эмоционалды қабылдауды дамыту. Осылайша, қарапайым экологиялық ұғымдарды, адамның табиғаттың бір бөлігі екенін және оны қорғау, сақтау керек екенін, күн мен ауаның адам, жануарлар мен өсімдіктер өміріндегі маңызы туралы, табиғатпен қарым-қатынас барысында денсаулықты нығайтуды, табиғатты сақтауда жауапкершілікті сезіне білу дағдылары күшейе түседі.

Көркем еңбек: Табиғи материалдармен жұмыс жасау, макеттер жасау, сурет салу арқылы экологиялық тақырыпты меңгерту жұмыстарын атқарамыз.

Балабақша педагогі – баланың алғашқы ұстазы ретінде, экологиялық тәрбиенің ұйымдастырушысы және бағыт берушісі. Осы орайда әрбір балабақаш мен ондағы педагог:

Балаларға үлгі бола білуі керек (қоқысты сұрыптау, суды үнемдеу, өсімдіктерге күтім жасау арқылы);

Экологиялық мәдениетті қалыптастыруға бағытталған жүйелі жоспар құруы қажет;

Ата-аналармен бірлесе жұмыс істеуі тиіс;

Балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес материалдарды іріктеп қолдануы қажет. Экологиялық тәрбие тек балабақшада ғана емес, үй жағдайында да жалғасуы қажет деп санаймын. Сондықтан ата-аналармен бірлесе жұмыс істеу маңызды. Ол үшін:

- Экологиялық тақырыпта отбасылық тапсырмалар беру;
- Табиғатты қорғау акцияларына ата-аналарды тарту;
- Үйде орындалатын тәжірибелік тапсырмалар ұсыну;

Ата-аналарға арналған кеңестер, семинарлар ұйымдастыру керек. Бұл жұмыс түрлері біздің бақшада оң жолға қойылған. Енді жұмыс барысындағы педагогтердің тәжірибелерінен мысалдар келтіре кетейін:

«Бір тал ек – бір үміт ек» акциясы – балалармен бірге ағаш отырғызу, оның өсуін бақы-

лауға балалар аса қызығушылық танытады.

«Құстарға қамқор болайық» жобасы – құстарға жем салғыш жасау, қыс мезгілінде қамқорлық көрсетуге балалар өз ата-аналарын тартады.

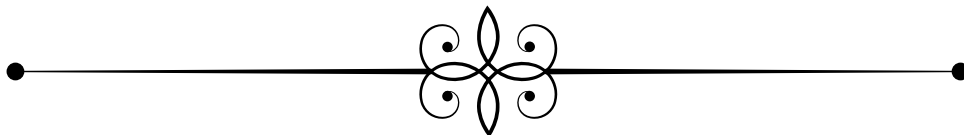
«Табиғат бұрышы» жобасы – топта табиғи материалдармен жабдықталған бұрыш ұйымдастыру дәстүрге айналды.

Экологиялық мәдениет – бала бойында өмір бойы сақталатын маңызды құндылықтардың бірі. Сондықтан мектеп жасына дейінгі кезеңде балаларға табиғатқа деген сүйіспеншілік, жауапкершілік, қамқорлық қасиеттерін сіңіру – бүгінгі педагогтер мен ата-аналардың басты міндеті.

Табиғатты қорғауды балаға ерте бастан үйрету – оның болашағына қосылған зор үлес. Экологиялық мәдениеті қалыптасқан бала – саналы, мәдениетті, қоршаған ортаны бағалай білетін тұлға ретінде өсіп жетілетіні даусыз.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
3. Керімбаева Р. Табиғат. Бала. Тәрбие. \ Отбасы және балабақша №5, 2010;
4. Қоқанбаева Р. И. Экологиялық тәрбие беру;
5. Шалғынбаева Қ. Экологиялық тәрбие. \ Отбасы және балабақша

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУДА СЮЖЕТТІ-РӨЛДІК ОЙЫНДАРДЫҢ ПАЙДАСЫ

Молжанова Альбина Серікқызы

Астана қаласы

№ 94 «Сұңқар» балабақшасының
меңгерушісі

Аңдатпа. Мақалада автор өз тәжірибелерінде қолданып жүрген сюжетті-рөлдік ойындардың пайдасымен ой бөліскен. Сюжетті-рөлдік ойындар балаға тек жай ойын емес, қолданыстағы Үлгілік бағдарламадағы міндеттерді іске асыруға тиімді екендігі туралы айтпақшы.

Түйін сөздер: сюжетті-рөлдік ойындар, коммуникативтік дағдылар, диалог, байланыстырып сөйлеу, сөздік қор.

Мектеп жасына дейінгі кезең - бала психикасының, танымдық және әлеуметтік дағдыларының қарқынды дамитын уақыты. Бұл кезеңде балалардың әлеуметтік-эмоционалдық, коммуникативтік дағдылары қалыптасады. Өйткені, олар айналасындағы адамдармен өзара қарым-қатынас жасап, түрлі жағдайларды меңгереді.

Коммуникативтік дағдылар - бұл адамның басқа адамдармен тілдесу, өз ойларын анық жеткізу және ортаға бейімделу қабілеті. Мектеп жасына балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуда сюжетті-рөлдік ойындардың орны ерекше. Себебі, бұл ойындар баланың тілдік дамуына, өз эмоцияларын білдіруіне, өзара түсіністік пен ынтымақтастыққа үйретеді.

Сюжетті-рөлдік ойындардың мәні. Сюжетті-рөлдік ойындар - бұл балалардың түрлі әлеуметтік жағдайларды және рөлдерді ойнай отырып, өзіндік ойлау және коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін ойын түрі. Мұндай ойындарда бала белгілі бір рөлді өзіне алады (құтқарушы, дәрігер, шаштараз, сатушы және т.б.) және сол рөлді сомдай отырып, әртүрлі әрекеттер

мен диалогтар жүргізеді.

Сюжетті-рөлдік ойындар баланың жас ерекшеліктеріне сай түрлі жағдайда жүзеге асады. Мысалы, мектепке дейінгі жастағы балалардың көпшілігі «Отбасы» ойындар ойнағанда, олар анасы, әкесі, бала немесе отбасының басқа мүшелерінің рөлдерін ойнайды. Бұл ойындар баланың әлеуметтік тәжірибесін байытып, оның қоршаған әлемге деген қызығушылығын арттырады.

Өз тәжірибемізде жиі қолданып жүрген сюжетті-рөлдік ойындардың балалардың коммуникативтік дағдыларына әсері қандай?

Қазіргі таңда Үлгілік бағдарламада көзделген міндеттерді шешу үшін біздің педагогтер күні бойы ойын түрінде ұйымдастырылған іс-әрекеттерді өткізуде. Сондай-ақ, қызығушылықтар орталықтарын ойластырып, ұйымдастырдық. Топ бөлмелерінде де осы сюжетті-рөлдік ойындар орталығы қарастырылған. Онда «Сән салоны», «Супермаркет», «Құрылысшы» т.б. ойындардың атрибуттары бар. Балалар режимдік сәттерде өз қалауларынша рөлдерге бөлініп, ойынды ойнайды. Бір байқағаным, педагог уақытылы бала-

ларға жақындап, бағыт-бағдар бермесе, балалар ойынның мазмұнын жетілдіріп ойнай алмайды екен. Сол үшін жүйелі түрде бағыт беріп, ойынның ойнау желісін бақылып отыру керек. Сонда балалар өздерінде бар мағлұматтарын іске қосып, ары қарай толықтырып ойнай алады екен. Ары қарай қалыптасатын, дамитын дағдыларына тоқтайың.

1. Тілдік дағдылардың дамуы. Сюжетті-рөлдік ойындар балалардың тілін дамыту үшін өте тиімді. Ойын барысында балалар жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйренеді, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады. Әсіресе, диалогтар мен өзара әңгімелер барысында балалар тілдік құрылымдарды меңгереді. Ойын арқылы бала өзінің ойларын білдіруде еркіндік алады, бұл оның тілдік қорын байытады. Сонымен қатар, сөйлеу әрекеттері мен тыңдау дағдылары жетіле түседі.
2. Әлеуметтік дағдылардың қалыптасуы. Сюжетті-рөлдік ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бала рөл ойнап, басқа балалармен өзара әрекеттескен кезде, ол командалық жұмыс, рөлдерді бөлісу, әріптерсіз пікіріне құрмет көрсету сияқты дағдыларды меңгереді. Мұндай ойындар балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауының негізін қалайды, әрі олар қоғамда өз орнын табуды үйренеді.
3. Эмоциялық интеллектінің дамуы. Бұл ойындар баланың эмоциялық интеллектін дамытатын құрал болып табылады. Бала әртүрлі жағдайларда, мысалы, рөл ойнау кезінде, өзгелердің эмоцияларын түсінуге, өз сезімдерін басқаруға үйренеді. Сонымен қатар, бұл ойындар баланың эмпатиясын арттырады, өйткені бала өзіне рөлдерді таңдағанда, басқа адамның көңіл-күйін немесе жағдайын елестетіп, сол сезімдерді өз бойында сезіне алады.
4. Шығармашылық қабілеттердің да-

муы. Сюжетті-рөлдік ойындар баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға үлкен әсер етеді. Мұндай ойындарда бала еркін түрде қиялдайды, жаңа идеялар мен шешімдер ұсынады. Ол ойын барысында жаңа сюжеттер құрастырып, оларды жүзеге асыруға тырысады. Бұл балаға шығармашылық тұрғыдан өсуге мүмкіндік береді.

5. Өзін-өзі басқару дағдылары. Рөлдік ойындар балаларға өзін-өзі басқару дағдыларын үйретеді. Балалар рөлдерге бөлінген кезде өздерінің әрекеттерін жоспарлауға, оларды жүзеге асыруға жауапкершілікпен қарауға үйренеді. Әр түрлі рөлдер арқылы балалар өздеріне қойылатын талаптарға сай әрекет етуді үйренеді.

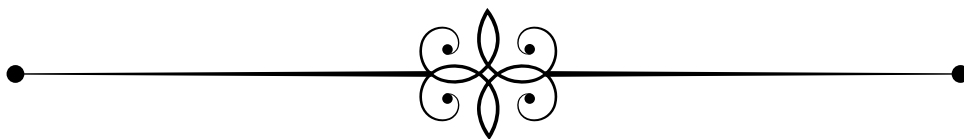
Мектеп жасына дейінгі балалармен сюжетті-рөлдік ойындарды өткізгенде, педагогтің рөлі өте маңызды. Біз балаларға ойынның сюжеті мен ережелерін түсіндіріп, оларға шығармашылық түрде ойнауға ынталандыруы тиіспіз. Сонымен қатар, балалардың ойын барысында дұрыс қарым-қатынас жасауларын бақылап, оларға көмек көрсету арқылы коммуникативтік дағдыларын дамытуға жағдай жасаймыз. Педагог балалардың арасында дұрыс қарым-қатынас орнатуға көмектесіп, олардың пікірін тыңдай отырып, әртүрлі дағдыларды меңгеруге бағыттауға тырысады.

Сонымен, сюжетті-рөлдік ойындар мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуда маңызды құрал болып табылатыны айдан анық. Бұл ойындар баланың тілін дамытуға, әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға, эмоционалды интеллектісін жетілдіруге және шығармашылық қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді. Сондықтан, мұндай ойындарды тәрбиелеу-білім беру үдерісінде жиі пайдалану, балалардың болашақта өмірде табысты және үйлесімді қарым-қатынас жасауына негіз болады.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;

2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
3. Бағдарламаға нұсқаулық;
4. Ф.Н.Жұмабекова. «Мектепке дейінгі педагогика». Астана 2012ж;
5. Ф.Ниязбекова. М. Сансызбайқызы. «Балабақшада баланы мектепке дайындау» Алматы «Шартарап» 2000ж;
6. Д.А.Кошанова. А.Г.Молдаханова. «Біздің балабақша» 2007ж.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Туржупарова Балболар

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы
«Бәйтерек» бөбекжай балабақшасының
тәрбиешісі

Аңдатпа. Мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеу әрекетін ұйымдастырудың қажеттілігі, оның әдіс-тәсілдері мен пайдасы туралы баяндалады.

Түйін сөздер: Үлгілік бағдарлама, зерттеу әрекеті, ізденіс, ақпарат, дамыту, қабілет, дағдылар

Мектеп жасына дейінгі кезең баланың жан-жақты дамуы үшін өте маңызды уақыт болып табылады. Бұл жаста балалардың танымдық қабілеттері қарқынды дамиды, олардың айналадағы дүниеге деген қызығушылығы артады. Осыған байланысты, мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеу әрекетін ұйымдастыру маңызды рөл атқарады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеу әрекетінің мәні мен маңызы неде, әуелі соған тоқталайын. Зерттеу әрекеті - бұл баланың өз тәжірибесі мен қызығушылығына негізделген әдіс. Балалар зерттеу барысында жаңа ақпаратты өздігінен іздеп табады, мәселені шешу жолдарын іздейді және қорытынды жасайды. Демек, мұндай әрекет олардың сыни ойлау қабілетін дамытып, шығармашылық қиялды арттырады. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін зерттеу әрекеттері олардың табиғатпен, әлеуметтік орта мен ғылыммен танысуына көмектеседі. Бұл әрекет балаға қоршаған әлемнің құбылыстарын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді, сондай-ақ, балалардың дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазіргі таңда балалардың түрлі әрекетін (шығармашылық, еңбек, танымдық, зерттеу т.б.) кіріктіре отырып өткізіп жатқан ұйымдастырылған іс-әрекеттерде балалардың басым көпшілігі зерттеу әрекетіне қызығушылық танытады. Өйткені, дәл осы

зерттеу әрекеті арқылы бала өз сұрағына жауап алады. Әрине, оған тақырыпты бала жиі қоятын сұрақтарынан қарастырған жағдайда.

Педагог ретінде балаға бір әлем ашып, күрделі тақырып қарастырудың қажеті жоқ деп санаймын. Күнделікті қолымызда бар қарапайым дүниелерді зерттеп, соны төңірегінде балаға ақпарат берсек, бала ол туралы өз пікірін білдірсе жеткілікті болар. Мысалы, күнделікті қолданып жүрген майлықтардың (салфетки) алуан түрлі екенін білеміз. Бірақ топта көбінесе ақ түсін қолданамыз. Соны түрлі түсті субояқтармен бояп, өзімізге ұнайтын түстерге бояп алуымызға болатыны туралы балаларға ұсыныс тастасақ та болады.

Сондай-ақ, топтағы бос тұрған аквариумға су құйып, қасыққа субояқпен кез-келген суреттер салып (жүрекше, гүл т.б.) суға батырса, су бетінде қалықтап бейнелер пайда болады. Тіпті, ас қызығушылық танытқан балалар бір сюжетті картинаны су бетіне салуға тырысады. Өздері атауларын толық, әрі дұрыс атауға тырысып, өзара диалог құрады.

Кейде тіпті балалармен зерттеу, әрі жарыс ұйымдастырамын. Қарындашты орамалға үйкеп, магниттеп алып ұсақ қиылған қағаздарды тасып жарыстырамын. Бұл жерде балалар жарысып қана қоймай, қарындашқа қағаз қалай жабысқанын, оны көбірек үйке-

се магниттеліп, қағазды оңай жабыстыруға болатындығына көз жеткізеді. Жалпы, топта зерттеу әрекетін осылай қарапайым түрде ұйымдастырамын.

Мұндағы зерттеу әрекетінің негізгі мақсаты - балаларды өз бетінше ақпарат алуға, ізденуге және сұрақтар қоюға үйрету. Оның негізгі міндеттері мыналар:

- баланың зерттеу әрекетін ұйымдастыру арқылы олардың ізденуге деген қызығушылығын арттыру;
- зерттеу әдістерін меңгерту арқылы балалардың танымдық-зияткерлік дағдыларын дамыту;
- балалардың қиялы мен шығармашылығын қалыптастыру;
- педагогикалық әдістерді тиімді қолдану арқылы баланың коммуникативті дағдыларын жетілдіру;
- балалардың ақыл-ойы мен жеке тұлғалық дамуына ықпал ету.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеу әрекетін ұйымдастыру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер қолдануға болатынын да айтқым келеді. Олардың арасында негізгі болып табылатындары:

Эксперимент жасау. Эксперимент жасау балаларға өз көзқарастарын тексеруге және ғылыми жолмен зерттеу жүргізуге мүмкіндік береді. Бұл процесс баланың дербестігін арттырады, ал қызықты тәжірибелер мен эксперименттер балаларды ғылымға жақындатады. Мысалы, су мен топырақтың қасиеттерін зерттеу, өсімдіктердің өсуін бақылау секілді қарапайым тәжірибелер балаларға табиғат заңдылықтарын түсінуге көмектеседі. Мысалы, топқа дәнді дақылдарды (бидай, арпа) немесе қияр өсіру, оған өздеріне күтім жасату. Күнделік суарып, нәтижелерін шартты белгілермен (суретпен, геометриялық пішіндермен) белгілеп отыруды әдетке айналдық.

Байқау жүргізу. Балалардың табиғат құбылыстарын бақылауы олардың зерттеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Олар құстарды, жәндіктерді, өсімдіктерді бақы-

лай отырып, қоршаған орта туралы түсініктерін кеңейтеді. Байқаулардың нәтижелері бойынша балалар сұрақтар қоя алады және әртүрлі болжамдар ұсынады. Көбінесе серуенде, мақсатты саяхаттарды атқарылады.

Әңгімелесу және пікірталас. Әңгімелесу және пікірталас балаларды өз ойларын ашық айтуға, пікірін қорғауға үйретеді. Бұл әдіс балалардың сөздік қорын дамытуға және өзара қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Пікірталастар барысында балалар өздерін қызықтыратын тақырыптарға тереңірек үңіліп, жаңа идеялар мен шешімдер іздейді.

Көрнекілік және ойындар. Зерттеу әрекетін көрнекі құралдармен және ойындармен біріктіру өте тиімді. Ойын - бұл баланың танымдық белсенділігін арттыратын маңызды құрал. Көрнекі құралдар (карта, макеттер, суреттер) арқылы балалар қоршаған әлеммен танысады. Ал, ойындар олардың логикалық ойлауын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеу әрекетінің пайдасы қаншалықты? Үлгілік оқу бағдарламасының мазмұнын іске асыруға тиімділігі қаншалықты? Зерттеу әрекеті мектеп жасына дейінгі балалардың жан-жақты дамуына оң әсер етеді. Оның негізгі пайдаларын төмендегідей бөлуге болады:

Танымдық-зияткерлік дағдыларының дамуы: Балалар өз бетінше ақпарат жинап, оны талдай отырып, танымдық дағдыларын дамытады. Бұл оларды қарапайым зерттеулер мен жаңа ақпаратты игеруге дайындайды.

Шығармашылықтың дамуы: Зерттеу әрекеті балалардың қиялын және шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді. Олар сұрақтар қойып, шешімдер ұсыну арқылы жаңа идеялар туындатады.

Командада жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыру: Зерттеу әрекеттерінде балалар топпен жұмыс істей отырып, өзара пікір алмасуды, ынтымақтастықты үйренеді.

Қоршаған әлемге деген қызығушылық: Зерттеу арқылы балалар табиғатты және басқа да құбылыстарды тереңірек зерттейді, бұл

олардың дүниетанымын кеңейтеді.

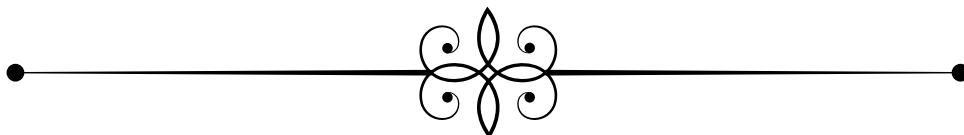
Құзыреттілік дағдыларын қалыптастыру: Зерттеу әрекеті балаларға өз бетімен жұмыс жасау дағдыларын үйретеді, сондай-ақ, оларды болашақта мектепте оқуға мен өздігінен ізденуге дайындайды.

Сонымен, мектеп жасына дейінгі балалардың зерттеу әрекетін ұйымдастыру - бұл оларды тәрбиелеу-білім беру процесіне қы-

зықтырып, шығармашылық және танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталған тиімді әдіс десем артық болмас. Зерттеу әрекеті баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етіп, оның қоршаған әлеммен байланысын нығайтады. Сондықтан педагогтер балалардың зерттеу әрекетін ұйымдастыруда түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, олардың қызығушылығын арттыруға және түсініктерін тереңдетуге көмектесуіміз қажет.

Әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (ҚР ОАМ 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығы);
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы (ҚР БЖҒМ 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығы);
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасына нұсқаулық;
4. Бондаренко Т. Экологические занятия с детьми 6–7 лет [Мәтін]. – Воронеж, 2002. – 91б.
5. Илюбаева А.А., Байтемирова М.Қ. Қоршаған ортамен таныстыру: әдістемелік нұсқаулық [Мәтін]. – Астана: «Arman-PV baspasy», 2024. – 92 б.
6. Илюбаева А.А., Байтемирова М.Қ. Қоршаған ортамен таныстыру. Дидактикалық материал [Мәтін]. – Астана: «Arman-PV baspasy», 2024. – 36 б.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУДА ОЙЫННЫҢ ПАЙДАСЫ

Жанаева Айну́р Тлепа́лдиевна

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы
«Бәйтерек» бөбекжай балабақшасының
тәрбиешісі

Аңдатпа. Мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың әрекетін ұйымдастыруда ойынның пайдасы туралы айтылған. Педагогтің өз тәжірибесінде қолданып жүрген ойынның түрлерінен мысалдыр келтірілген. Сондай-ақ, аталған ойындардың балаларда дамитын дағдыларға да тоқталып отыр.

Түйін сөздер: дағдылар, Үлгілік бағдарлама, ойын әрекеті, заттық-дамытушы орта, сюжетті-рөлдік, дидактикалық, шығармашылық, қимыл-қозғалыс ойындары.

Мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық дамуының аса маңызды кезеңі. Бұл кезеңде бала қоршаған ортаны тану, қарым-қатынас жасау және өзін-өзі таныту сияқты маңызды әлеуметтік дағдыларды меңгереді. Аталған үдерістердің барлығы көбіне ойын арқылы жүзеге асады. Себебі, ойын – баланың негізгі әрекеті, оның даму құралы, танымдық және тәрбиелік әлеуетінің негізі болып табылады.

Психология мен педагогика ғылымдары ойынның бала өміріндегі алатын орнын жоғары бағалайды. Л.С.Выготскийдің пікірінше, ойын – баланың ең жақын даму аймағына жетелейтін жетекші әрекет. Яғни, бала ойын барысында өз мүмкіндігінен жоғары нәтижеге қол жеткізеді. Ойын арқылы бала:

- танымдық әрекетті дамытады;
- шығармашылық қабілетін арттырады;
- қарым-қатынас орнатады;
- эмоциялық көңіл-күйін реттейді;
- әлеуметтік нормалар мен ережелерді меңгереді.

Біздің қолданыстағы Үлгілік бағдарламаның

мазмұнындағы коммуникативтік дағдыларды дамытудан күтілетін нәтиже де осы ғой. Демек, бағдарламаның мазмұнын іске асыруда ойынның тиімділігі орасан зор.

Қазіргі таңда ұйымдастырылған іс-әрекеттерді күні бойы ойын түрінде өткізу біз үшін, яғни, мектепке дейінгі ұйымдардың педагогтері үшін өте тиімді болып отыр. Өйткені, рас баланың жетекші әрекеті ойын арқылы баланы тәрбиелесек, оның есінде көп нәрсе қалары сөзсіз. Енді, ойынның түрлері және олардың баланың дамуына ықпалы қаншалықты екеніне тоқталайын.

Мектеп жасына дейінгі балалардың дамуына әсер ететін ойын түрлері әртүрлі. Солардың ішінде қазіргі уақытта тәжірибеде кеңінен қолданып жүргеніміз:

1. **Сюжетті-рөлдік ойындар.** Бұл ойын түрінде балалар белгілі бір рөлдерді орындайды (дәрігер, ұстаз, отбасы, сатушы және т.б.). Мұндай ойындар арқылы бала әлеуметтік тәжірибені меңгерумен қатар, қарым-қатынас жасау қабілеті артады, сөздік қоры дамиды. Біздің топ бөлмелерінде сюжетті-рөлдік ойындар ойнауға арналған орталықтар да қара-

стырылған.

2. **Дидактикалық ойындар.** Нақты дағды мен шеберлікті, шығармашылықты қалыптастыруға бағытталған ойындар. Мысалы, сан және санауды үйрету, түсті ажырату, геометриялық пішіндерді тану және т.б. Бұл ойындар зейін, есте сақтау, логикалық ойлауды дамытуға аса зор мүмкіндік береді. Бағдарламадағы танымдық-зияткерлік, әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларын дамыту мазмұнын іске асыруға пайдасын тигізеді.
3. **Қимыл-қозғалыс ойындары.** Қозғалыс белсенділігін арттыратын ойындар балалардың денсаулығын нығайтып, ептілік, төзімділік пен батылдықты дамытады. Сонымен қатар, ұжымдық қарым-қатынас пен ереже сақтауды үйретеді. Яғни, балалардың физикалық қасиеттерін дамытуға ықпал етеді.
4. **Шығармашылық ойындар.** Құрылыс, сурет салу, мүсіндеу, театрландырылған ойындар баланың шығармашылық қабілетін ашады. Бала өз қиялын іске қосып, эстетикалық талғамын қалыптастырады. Демек, бағдарламадағы шығармашылық дағдыларын, зерттеу іс-әрекетін дамыту мазмұнын іске асыруға тиімді.

Мен бұл ойындарды тәжірибемде кеңінен қолданамын. Өте тиімді, әрі балалардың қызығушылықтары да басым және аталған ойындар іске асырылатын қызығушылықтар орталықтары да қарастырылған.

Ойын арқылы балалардың түрлі әрекеттерін ұйымдастырудың әдістеріне тоқтала кетейін. Жалпы, педагог үшін ойын – тәрбиелеу-білім беру процесін ұйымдастырудың тиімді құралы десем, артық болмас. Сондықтан ойын әрекетін дұрыс ұйымдастыру – табысты тәрбие мен оқытудың кепілі. Біздер педагогтер келесі әдістерді тиімді қолданамыз:

Мақсатты ойын түрін таңдау: баланың жас ерекшелігі мен даму деңгейіне сай ойын түрін іріктеу;

Ойын мазмұнын байыту: шынайы өмірге жақын сюжеттер мен құралдарды пайдалану;

Баланың дербестігін арттыру: балалардың бастамаларын қолдап, еркін ойын әрекетіне мүмкіндік беру;

Қатысу мен бақылауды үйлестіру: педагогтің өзі белсенді қатыса отырып, бақылаушы әрі бағыттаушы рөлін атқаруы;

Ойын нәтижесін бағалау: бала ойын барысында меңгерген дағдыларды саралау.

Ойын тек қана көңіл көтеру құралы емес, ол – тәрбие беру, адами қасиеттерді қалыптастыру құралы. Ойынның тәрбиелік мәніне де назар аударамыз, демек, ойын барысында бала:

- достық пен сыйластықты үйренеді;
- тәртіп пен жауапкершілікті сезінеді;
- өз әрекетін реттеуді меңгереді;
- жеңіске жету мен жеңілу мәдениетін қабылдайды.

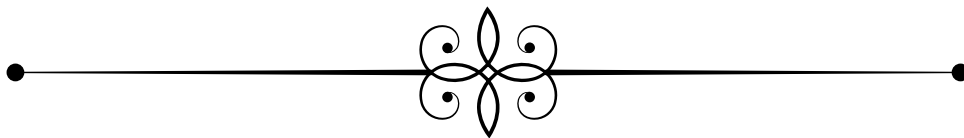
Балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасау барысында өзара көмек, түсіністік, ынтымақтастық дағдыларын дамытады. Бұл болашақ өмірінде, яғни мектепте оқуда да балаға үлкен көмек болады.

Ойымды қорытындылай келе, мектеп жасына дейінгі балалардың әрекетін ұйымдастыруда ойын – басты құрал. Ойын баланың жан-жақты дамуына ықпал етіп, оның коммуникативтік, физикалық, танымдық, әлеуметтік және шығармашылық дағдыларын дамытады дегім келеді.

Педагогтер ойын әрекетін дұрыс ұйымдастыра отырып, бала дамуына қолайлы орта жасай аламыз. Сондықтан мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесінде ойынға басымдық беру – болашақ ұрпақтың сапалы тәрбиесіне жол ашады.

Әдебиеттер

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
2. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
3. Бағдарламаға нұсқаулық;
4. Мектепке дейінгі педагогика Ф.Н.Жұмабекова- Астана 2012 жыл;
5. Аппатова Р.С. Кожачкина О.М. Языковой и коммуникативный аспекты овладения речью // Воспитание в детском саду. – 2007;
6. Быстрова Е.А. Коммуникативная методика в формировании коммуникативных навыков // Воспитание в детском саду. – 2006;
7. Балаларды ерте дамыту институты әзірлеген әдістемелік ұсынымдар.

БАЛАБАҚША ТӘРБИЕШІСІ – БАЛА ЖҮРЕГІНІҢ БАҒБАНЫ

Кеңесова Айгүл Кенесқызы

Қызылорда облысы Қармақшы ауданы
Төретам кенті № 4 «Күн нұры»
бөбекжай-бақшасы
тәрбиешісі

Аңдатпа. Бұл мақалада балабақша тәрбиешісінің бала тәрбиесіндегі орны мен маңызы кеңінен қарастырылады. Тәрбиешінің күнделікті қызметі, кәсіби және адамгершілік қасиеттері сипатталып, оның баланың алғашқы әлеуметтік тәжірибесін қалыптастырудағы рөлі айқындалады. Сонымен қатар, тәрбиеші еңбегінің маңыздылығы мен қоғам алдындағы жауапкершілігі, бала жүрегіне жол табу шеберлігі жан-жақты баяндалады. Автор педагогикалық тәжірибеге сүйене отырып, тәрбие жұмысындағы практикалық әдістерге де тоқталады.

Түйін сөздер: тәрбиеші, балабақша, тәрбие, бала дамуы, педагогика, мейірім, кәсіби құзыреттілік, әлеуметтік орта

Балабақша – баланың өмірге жасаған алғашқы қадамы. Бұл – оның әлеуметтік ортамен танысатын, достықтың, сүйіспеншіліктің, мейірім мен тәртіптің не екенін алғаш сезінетін мекені. Ал осы мекенде балаға жол көрсетіп, жақсы мен жаманды ажырата білуге үйрететін жан – тәрбиеші.

Тәрбиеші болу – жүректің ісі. Себебі баламен жұмыс істеу үшін тек білім жеткіліксіз. Бұл жолда үлкен сабыр, төзім, мейірім, адамға деген сүйіспеншілік пен шынайы ниет қажет. Әрбір тәрбиеші – кішкентай бүлдіршіндердің екінші анасы. Ол тек білім беріп, тәрбие ғана емес, балаға жылу мен жақсылық сыйлайды. Баланың әр қимылын аңғарып, әр сөзін жүрекпен тыңдай білу – нағыз тәрбиешіге тән қасиет.

Таңертең есіктен кіріп келген әр бала өзінің тәрбиешісіне қарап, одан демеу, жылулық, қамқорлық күтеді. Себебі олар үшін балабақша – екінші үйі, ал тәрбиеші – екінші ата-анасы. Сондықтан да тәрбиеші балаларға әрдайым үлгі болуға, олармен жылы сөйлесіп, жүрегін жаулап алуға ұмтылады. Ол баланың әр жетістігіне қуанып, әрбір сәт-

сіздігіне алаңдап, қолдау білдіріп отырады. Бұл – сөзбен айтып жеткізе алмайтын ерекше байланыс.

Тәрбиеші – баланың тұлға болып қалыптасуына жол көрсететін маңызды жан. Ол тек баламен емес, тұтас қоғамның болашағымен жұмыс істейді. Балабақшадағы әрбір күн – бала өміріндегі маңызды кезең. Сол күндердің мәнді өтуі тәрбиешінің шеберлігі мен адамдық қасиеттеріне тікелей байланысты.

Көпшілік тәрбиешінің жұмысын сырттай оңай көріп жатады. Бірақ іс жүзінде, бұл – үлкен жауапкершілікті талап ететін ауыр да, абыройлы еңбек. Әр баланың мінезі, қызығушылығы, көңіл күйі әртүрлі. Бірі – қырсық, бірі – ұяң, енді бірі – белсенді. Осындай әртүрлі балалармен тіл табысып, олардың жүрегіне жол таба білу – нағыз шеберлік.

Тәрбиешінің күнделікті қызметі балаларды мейіріммен қарсы алып, оларды дамытатын ойындар, шығармашылық әрекеттер мен серуендер арқылы жалғасады. Ол тек білім ғана емес, әдеп, мәдениет, адамгершілік

сынды маңызды құндылықтарды бала бойына сіңіреді. Әр қимылы, әр сөзі – тәрбие. Тіпті, баланың дұрыс тамақтануына, таза жүруіне, бір-біріне көмектесуіне дейін үйретеді. Осындай ұсақ көрінетін, бірақ маңызды істер – тәрбиенің негізін қалайды.

Бүгінгі тәрбиеші – заман талабына сай жан-жақты дамыған тұлға. Ол жаңа технологияларды меңгеріп, білімін үнемі жетілдіріп отыруы керек. Өйткені бала тәрбиесі тоқтамайды, ол үнемі жаңарып, түрленіп отырады. Балабақшада жүріп жатқан үдерістің әрбір сәті – тәрбие мен үйретудің алтын мүмкіндігі.

Практикалық бөлім

Күн тәртібіндегі оң мотивация әдісі: Таңертең балаларды жылы жүзбен қарсы алып, әрқайсысын атымен атап, комплимент айту – олардың өзін бағалауын арттырып, күнді жақсы көңіл күймен бастауына көмектеседі. Мысалы, «Сен бүгін балабақшаға көтеріңкі көңіл-күймен келдің», немесе «Керемет, бүгінгі шаш үлгің өзіңе жарасып тұр» деген сөздер арқылы баланың көңіл күйі көтеріледі.

Тіл дамытуда қолданылатын «ертегі құрау» әдісі: Балалармен бірге кейіпкерлер ойлап тауып, бірге ертегі құрастыру олардың қиялын дамытып, сөздік қорын кеңейтеді. Мысалы, әр бала бір кейіпкер қосады – «қоян», «аяу», «көктем», сосын бірге оқиға ойлап табады.

Ата-анамен ынтымақтастық формасы: Ай сайын “Ашық есік күні” өткізіліп, ата-аналар тәрбие процесіне қатысады. Бұл – өзара сенімді арттырып, ата-аналарға баласының күнделікті дамуын көруге мүмкіндік береді.

Мінез-құлықты реттеудің ойын тәсілі: Қиын мінезді балалармен жеке жұмыс істеуде «Түрлі-түсті көңіл күй» әдісі қолданылады. Бала өз көңіл күйін таңдап, оған сәйкес мінез-құлық стратегиясы ұсынылады: мысалы, егер «қызыл» көңіл күй – ашулы болса, оны «жасыл» – сабырлы күйге ауыстыру үшін тыныс алу жаттығулары, су ішіп тынығу ұсынылады.

Тәрбиеші – баланың дамуы мен тәрбиесіне жауапты маңызды адамның бірі, әрі бірегейі. Ол баланың сезімін түсініп, оған дұрыс бағыт бере алатын ерекше маман. Оның еңбегі – үлкен жауапкершілік пен махаббатты қажет етеді, себебі болашақ ұрпақ оның қолында қалыптасады.

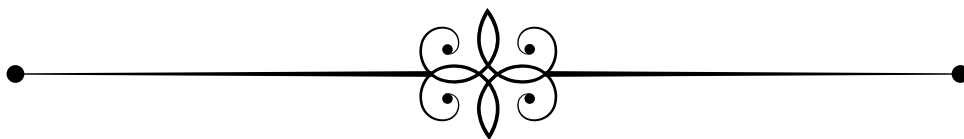
Әрбір тәрбиешінің төккен тері мен сіңірген еңбегі – еліміздің ертеңіне қосқан өлшеусіз үлес. Бала жүрегінің төрінен орын алып, оларды жақсы адам болуға баулу – шынайы шеберлік пен жан дүниенің тазалығын көрсетеді.

Сондықтан да балабақша тәрбиешісінің еңбегі – құрметке, марапатқа және шексіз алғысқа лайық. Болашақтың тұтқасын ұстаған балаларымыз аман болсын, оларды тәрбиелеген жүректер әрдайым мейірімге толы, жарқын болсын!

Әдебиеттер:

1. Сәтімбекова, А. Ж. (2021). Мектепке дейінгі тәрбиелеу және оқыту әдістемесі. Алматы: «Өрлеу» БАҰО.
2. Сарыбекова, Н. Ә., & Нұрғалиева, Г. К. (2020). Балабақшадағы білім беру мазмұны. Астана: Фолиант.
3. Айтмамбетова, Б. (2018). Тәрбие теориясы мен әдістемесі. Алматы: Қазақ университеті.
4. Жұмабаева, М. С. (2019). Мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі тәрбиеші рөлі. – Педагогикалық зерттеулер журналы, №4, 45–49-б.
5. Сухомлинский, В. А. (1981). Сердце отдаю детям. Москва: Просвещение.
6. Нұрышева, Г. Н. (2022). Қазіргі балабақшадағы педагогтің кәсіби құзыреттілігі. – Білім.kz журналы, №1, 23–26-б.

7. ҚР Оқу-ағарту министрлігі. (2022). Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік стандарты. Астана.
8. Нұртаева, Ш. А. (2020). Баламен жұмыс істеудің заманауи әдістері. Алматы: Ұлағат.
9. Молдағұлова, С. А. (2023). Тәрбиеші мен ата-ананың ынтымақтастығы – тәрбие негізі. – Мектепке дейінгі білім журналы, №2, 17–20-б.
10. Назарбаева, С. А. (2010). Өмір әдебі. Алматы: Арда.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕЛЕУ

Кужабергенова Анар Турысбековна

Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы
Төретам кенті №4» Күн нұры»
бөбекжай-бақшасы
тәрбиешісі

Аңдатпа. Бұл мақалада ойын арқылы тәрбие беру баланың жан-жақты дамуына тигізетін ықпалы туралы сөз болады. Автор мектепке дейінгі кезеңде ойынның баланың сөйлеу тілі, ойлау қабілеті, әлеуметтік қарым-қатынасы мен шығармашылығы үшін маңызын ашып көрсетеді. Сонымен қатар тәрбиеші рөлінің маңыздылығы мен ойын түрлерін тиімді қолдану жолдары практикалық мысалдармен толықтырылады.

Түйін сөздер: ойын арқылы оқыту, тәрбиеші тәжірибесі, мектепке дейінгі тәрбие, дидактикалық ойын, сюжеттік-рөлдік ойын, бала дамуы.

Балабақша – баланың алғаш рет адамдармен араласып, ортаға бейімделетін, мінез-құлқы мен сөйлеу дағдысы, ойлау қабілеті қалыптасатын маңызды кезеңі. Бұл шақта балалардың жаңаны қабылдау, үйрену, есте сақтау қабілеті ойын кезінде жақсы дамиды. Өйткені ойын – бала үшін ең таныс әрі сүйікті іс. Ойын кезінде бала еркін қозғалып, өз ойы мен сезімін ашық білдіреді. Ол өзі байқап, көріп жүрген үлкендердің іс-әрекетіне еліктейді, өмір туралы түсінік қалыптастырады.

Балалар әсіресе рөлдік ойындарды жақсы көреді. Мысалы, «дәрігер», «ана», «мұғалім» болып ойнау арқылы олар жаңа сөздер үйреніп, бір-бірімен сөйлесуді, түсінуді, достасуды меңгереді. Осындай ойындар баланың тілін дамытып, ойын нақты жеткізе білуге үйретеді.

Балабақшада әртүрлі ойын түрлері кеңінен қолданылады. Солардың ішінде білім мен дағдыны қалыптастыруға бағытталған ойындар ерекше орын алады. Мысалы, түстерді ажырату, санау, дыбыстарды тану сынды тапсырмалар ойын түрінде ұсынылса, балалардың қызығушылығы артып, білімді тез меңгереді. Қимыл-қозғалыс ойындары дене шынықтырумен қатар, шапшаңдық пен

ептілікке тәрбиелейді. Ал сурет салу, мүсіндеу секілді шығармашылық бағыттағы ойындар қиялды дамытып, әсемдік пен сұлулықты сезіне білуге үйретеді. Әр ойын бала дамуына өз үлесін қосады.

Осындай ойындарды дұрыс ұйымдастыру – тәрбиешінің шеберлігіне байланысты. Әр баланың жас ерекшелігі мен мінезіне қарай ойын таңдау өте маңызды. Ойын бастамас бұрын тәрбиеші оның мақсатын анықтап, балалардың не үйренетінін білуі керек. Ойын кезінде тәрбиеші баланы бақылап, қажет болса көмектесіп, дұрыс бағыттап отырады. Ойын – баланың тек ермегі ғана емес, оның дамуының маңызды құралы. Ойын барысында бала өз ойын жеткізуді, тіл табысуды, ойлауды үйренеді. Балабақшада күнделікті іс әрекеттер ойын түрінде ұйымдастырылса, бала оны жеңіл қабылдап, белсенді қатысады.

Тәрбиеші үшін ойын – жай ғана көңіл көтеру емес. Ол – баланың бойындағы қабілетті ашып, оны дамытуға мүмкіндік беретін күшті құрал. Әр ойынның балаға қандай пайдасы барын түсініп, оны орынды қолдана білу – тәрбиешінің негізгі міндеті. Қазіргі заманда әрбір тәрбиеші ойынның балаға берер тәрбиелік және дамытушылық қасиеттерін

жақсы меңгеріп, оны күнделікті жұмысында тиімді пайдалануы қажет.

Ойын – баланың өмірінің бір бөлігі. Егер білім мен тәрбие жұмысын ойынмен ұштастыра білсек, онда біз баланың тұлға болып қалыптасуына үлкен үлес қосамыз. Бұл – тәрбиешінің басты міндеті және үлкен жауапкершілігі.

Практикалық бөлім.

- 1. Сюжетті-рөлдік «Дүкен» ойыны арқылы «қанша?», «нешінші?» деген сұрақтарға жауап беруге үйрету:** «Дүкен» ойыны барысында балалар сатушы мен сатып алушы рөлін ойнап, ойыншық ақшамен есептеседі. Мұнда біз сандарды, санау дағдыларын үйретеміз. Сонымен қатар, кезек күту, сұрақ қою, жауап беру тәрізді әлеуметтік дағдылар дамиды.
- 2. Қимыл-қозғалыс ойындары «Кім тез, кім ұқыпты?»** Бұл ойын арқылы балаларға шапшаңдықпен қатар заттарды өз орнына қою, ұқыптылыққа үйрету мақсаты

қойылады. Әр бала өз тобына арналған ойыншықтарды жылдам жинап, орнына қояды. Бұл әдіс арқылы тәртіп пен тазалыққа баулимыз.

- 3. Шығармашылық ойын «Ертегі құрастыр»** Балалар өздері кейіпкерлерді таңдап, бірлесіп ертегі құрастырады. Бұл ойын сөйлеу тілін дамыту мен ұжымда жұмыс істеуге бейімдейді. Тәрбиеші ертегіні балаларға оқып береді, ал балалар сол ертегі мазмұны бойынша сурет салады. Бұл арқылы біз бала бойында көркем шығармашылықты дамытамыз.

Қорытындылай келе, ойын – баланың табиғи әрекеті ғана емес, тәрбиенің негізі. Ол арқылы бала тек көңіл көтеріп қоймай, өмірлік маңызды дағдыларды меңгереді. Тәрбиеші ойын түрлерін мақсатты, жүйелі түрде қолдана отырып, баланың ойлауын, тілін, әлеуметтік бейімделуін дамытуға үлкен ықпал ете алады. Жоғарыда аталған тәжірибелік тәсілдер – күнделікті жұмыста қолданыс тауып жүрген тиімді әдістер.

Әдебиеттер:

1. Әлімжанов Д. «Ойын арқылы оқыту» – Алматы: Білім, 2018.
2. Сапарбаева Т.Ж. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту теориясы» – Алматы: Дарын, 2019.
3. Құрманалина Ш.Х. «Тәрбие теориясы» – Астана: Фолиант, 2020.
4. Меңжанова А. «Мектепке дейінгі педагогика» – Алматы: Қазақ университеті, 2017.
5. Бабаева З.Б., Мадалиева А.Т. «Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту әдістемесі» – Алматы: Нұрлы әлем, 2016.
6. Күлбаева Р.Ш. «Балабақшадағы ойын технологиялары» – Алматы: Өркениет, 2021.
7. Выготский Л.С. «Воображение и творчество в детском возрасте» – Москва: Педагогика, 2020.
8. Флерина Е.А. «Игра и её значение в развитии ребёнка» – Москва: Просвещение, 2019.
9. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы – 2007 жыл (өзгерістерімен енгізілген).
10. ҚР Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты – 2022 ж.

ОБУЧЕНИЕ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ОСНОВАМ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В УСЛОВИЯХ ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Коротких Надежда Геннадьевна

Село Денисовка, Денисовский район, Костанайская область, КГКП «Детский сад №1» отдела образования Денисовского района УОАКО
Воспитатель

Аннотация. в статье представлена вариация методических средств и приемов по созданию благоприятной среды для изучения финансовой грамотности детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: сказка, игра, финансовая грамотность.

В жизни мы часто страдаем от недостатка денежных средств, расстраиваясь, что внезапно появляются непредвиденные расходы. Но есть та база, которая способна помочь нам оставаться в относительно стабильном положении несмотря ни на что.

Что такое финансовая грамотность и для чего она нужна в дошкольном возрасте? Это качество, выработанное человеком на психологическом уровне, которое показывает его уровень познания, затрагивающий финансовые вопросы, умение не только зарабатывать деньги, но и сохранять, а также приумножать их. Эти познания необходимо прививать ребенку с дошкольного возраста, чтобы попав во взрослую жизнь, он не терялся в бытовых экономических вопросах.

Для начала давайте разберемся, что понимается под финансовой грамотностью.

Финансовая грамотность – это те знания, которые пригодятся человеку в современном мире. Благодаря им, мы можем правильно распланировать бюджет семьи. [1] Как в научных источниках обозначаются «финансы»?

Финансовая грамотность – это способность человека управлять своими доходами и

расходами, принимать правильные решения по распределению денежных средств (жить по средствам) и грамотно их приумножать [2].

Принято считать, что финансовая грамотность – это группа знаний, умений и определенных навыков в области финансовых поступков человека, которые приводят к росту материальных благ и повышению качества жизни. На уровне другого, более высокого масштаба она подразумевает взаимодействие с разными финансовыми организациями, применение таких денежных инструментов, которые приведут к наилучшему результату, четкое понимание экономического положения района, в котором мы проживаем и страны в целом.

Финансовая грамотность – это умение людей управлять своим бюджетом, а именно доходами и расходами, принимать такие решения, которые не принесут убыток имеющимся средствам (жить по средствам) и аккуратно ими распоряжаться. Другими словами – это владение информацией, которое дает возможность обрести финансовую стабильность и укрепить полученные навыки всю свою жизнь. Под финансово грамотным поведением понимается соче-

тание финансовых знаний, установок, норм и практических навыков, необходимых для принятия ответственных решений на финансовом рынке [3].

Уважаемые педагоги, реалии современного мира требуют современного, нового взгляда к воспитанию и обучению подрастающего ребенка. Одним из важнейших аспектов воспитания и обучения дошкольника является его овладение основами финансовой грамотности, так как то, что усваивается в детском возрасте, прочно вкладывается в фундамент воспитательного и образовательного процесса.

«Стержнем» в моей работе с детьми по их обучению и воспитанию основам финансовой грамотности была взята сказка «Колобок и его приключения в мире финансов», автором которой я являюсь, где главный герой во время своего путешествия знакомится со зверятами, постигая умения ставить перед собой цель, понимать, что важно и ценно, что есть ценности, которые нельзя купить за деньги.

В работе с детьми применялись такие приемы, как сюжетно-ролевые, дидактические игры, беседы, квесты, творческие задания, викторины между родителями и детьми и др. Во время игры воспитанники учатся общению в различных ситуациях, проявляют уважение к труду взрослых, развивают навыки сотрудничества и самовыражения. [4]

В процессе реализации экспериментальной площадки дети осваивали такие термины, как покупка, продажа, деньги, банковская карта, банкомат, кассир, продавец, акция, цена и т.д.

В ходе решения смоделированных ситуаций дети учились выделять товары первой необходимости и то, что не требует срочной покупки. Дошкольники начали осознавать, что можно самому накопить на желаемый предмет и что труд приносит не только радость, но и награду.

Работа с родителями дала возможность педагогу не только просвещать дошкольников, но и помочь родителям осознать всю важность освоения финансовой грамотности

В ходе реализации экспериментальной площадки были отмечены следующие изменения:

- Повышение осознанности в выборе игрушек и угощений.
- Формирование навыков накопления и планирования.
- Рост интереса к профессиям и труду взрослых.
- Снижение импульсивных желаний, развитие критического мышления.

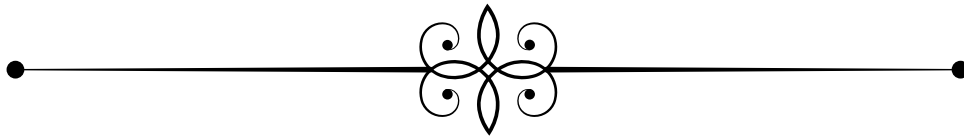
Проведенная мною работа в ходе реализации экспериментальной площадки показала, необходимость формирования основ финансовой грамотности, что обеспечивает полноценное формирование знаний детей о важности бережного отношения к деньгам и правильного отношения к труду взрослых, и является одним из эффективных приемов развития познавательных и интеллектуальных навыков, логического мышления, самостоятельности, коммуникативности и личного потенциала воспитанников.

Список использованных литератур

1. Баранова, А. А. Формирование финансовой грамотности у детей дошкольного возраста: методические рекомендации. — М.: Просвещение, 2021.
2. Воронина, Н. В. Финансовое воспитание дошкольников в условиях реализации ФГОС ДО // Дошкольное образование. — 2020. — № 4. — С. 12–17.
3. Инструктивно-методическое письмо по организации воспитательно-образовательного процесса в дошкольных организациях и предшкольных классах школ, лицей, гимназий Республики Казахстан на 2025-2026 учебный год Астана 2025 С.25

4. Ковалева, Г. С., Сидорова, Е. А. Игровые технологии в формировании экономических представлений у дошкольников // Вопросы дошкольной педагогики. — 2019. — № 2. — С. 45–50.
5. Левина, Е. В. Развитие познавательной активности детей 4–5 лет через проектную деятельность по теме «Деньги» // Методист. — 2022. — № 1. — С. 28–31.

ФОРМИРОВАНИЕ У ДОШКОЛЬНИКОВ БЕРЕЖНОГО ОТНОШЕНИЯ К ПРИРОДЕ ЧЕРЕЗ ОПЫТНО-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Орумбаева Асель Куанышовна

г. Тараз

ГККП Ясли-сад №39 «Балдәурен»

Воспитатель

Аннотация. В статье рассматривается проблема формирования у дошкольников бережного отношения к природе. Подчеркивается значимость опытно-экспериментальной деятельности как ведущего средства экологического воспитания в дошкольном возрасте. На основе анализа педагогического опыта выделены условия, обеспечивающие наибольшую результативность работы: систематичность и целенаправленность экспериментов, активная исследовательская позиция ребёнка, создание развивающей предметно-природной среды, практическая забота о живых объектах, использование игровых и инновационных технологий, сотрудничество педагогов и родителей. Приводится гипотеза исследования, согласно которой воспитание бережного отношения к природе у дошкольников становится наиболее эффективным при сочетании практической, познавательной и эмоциональной составляющих образовательного процесса.

Ключевые слова: экологическое воспитание, бережное отношение к природе, опытно-экспериментальная деятельность, исследовательская деятельность, экологическая культура, экологические игры, сотрудничество с родителями.

Современное общество предъявляет новые требования к воспитанию подрастающего поколения, среди которых особое место занимает формирование экологической культуры. Начинать экологическое воспитание необходимо именно в дошкольном возрасте, когда закладываются основы мировоззрения, нравственных и поведенческих привычек.

Одним из наиболее эффективных путей приобщения детей к миру природы является опытно-экспериментальная деятельность. Она позволяет ребёнку не только наблюдать, но и активно взаимодействовать с объектами природы, получать личный практический опыт, который становится основой воспитания бережного отношения к окружающей среде.

Формирование бережного отношения к природе у дошкольников будет более результативным, если:

1. опытно-экспериментальная деятельность станет систематической и целенаправленной, а не случайной или эпизодической;
2. дети будут иметь возможность регулярно наблюдать, сравнивать и проводить простейшие опыты с природными объектами, а процесс обучения будет строиться на активной исследовательской позиции ребёнка, когда знания добываются самостоятельно в ходе наблюдений, опытов и экспериментов;
3. будет создана развивающая предметно-природная среда (уголок природы,

мини-лаборатория, материалы для опытов, возможность наблюдать сезонные изменения на участке);

4. детям предоставляется возможность заботиться о живых объектах (уход за растениями и животными, посадка семян, изготовление кормушек для птиц), что позволяет формировать эмоционально-положительное отношение к природе;
5. экологическое воспитание сопровождается использованием игровых и инновационных технологий (экологические игры, мультимедиа, проектная деятельность);
6. обеспечено сотрудничество педагогов и родителей, что закрепляет экологические привычки ребёнка не только в детском саду, но и дома.

Таким образом, гипотеза исследования заключается в том, что формирование у дошкольников бережного отношения к природе через опытно-экспериментальную деятельность будет результативным, если образовательный процесс строится на основе практических действий ребёнка, сопровождается эмоционально окрашенными наблюдениями, поддерживается инновационными приёмами и совместными усилиями семьи и педагогов.

Опытно-экспериментальная деятельность как метод формирования экологической культуры в детском саду является не только способом познания окружающего мира, но и эффективным средством воспитания уважительного отношения к природе. Проведение простых опытов («Что нужно растению для роста?», «Почему тает лёд?», «Как растения реагируют на свет?») помогает детям понять закономерности природных явлений и увидеть, что живые объекты нуждаются в заботе.

Важно, чтобы эксперименты были доступны возрасту детей, носили игровой характер, сопровождались вопросами, обсуждением результатов и совместными выводами. В этом случае дети не просто получают готовую информацию, а становятся активными исследователями.

Наличие в группе уголка природы, мини-лаборатории, календаря наблюдений и материалов для экспериментов создаёт условия для самостоятельной работы детей. Регулярные наблюдения за сезонными изменениями на участке детского сада, участие в посадке растений и уходе за ними способствуют развитию чувства ответственности и эмоциональной связи с природой.

Игровые и инновационные технологии.

Формирование экологической культуры у дошкольников невозможно без включения игровых методов. Экологические игры («Капелька путешествует», «Спасём цветочек») развивают воображение и закрепляют знания о природе. Использование мультимедиа (мультфильмов, презентаций, слайд-шоу) делает сложные природные процессы наглядными и доступными.

Проектная деятельность («Мы выращиваем цветок», «Мой зелёный уголок») формирует у ребёнка умение планировать, работать в коллективе, доводить начатое дело до конца и видеть результат собственных усилий.

Практическая часть.

В ходе работы с детьми в группе «Ромашка» был реализован цикл опытов и наблюдений по теме «Живая природа вокруг нас».

Примеры проведённых опытов и заданий:

- «Что нужно растению для роста?» (наблюдение за ростом фасоли в баночке с водой, в земле и без полива);
- «Почему лёд тает?» (эксперимент с кубиками льда при разной температуре, обсуждение связи с изменением времени года);
- «Как растения реагируют на свет?» (выращивание ростков на подоконнике и в тени);
- «Чистая и грязная вода» (фильтрация воды через вату и песок).

Игровые формы:

- Экологическая игра «Капелька путеше-

ствуется» (дети в игровой форме изучали круговорот воды в природе);

- сюжетно-ролевая игра «Спасём цветок» (ребята помогали «оживить» засохший цветок, учились ухаживать за ним).

Проектная деятельность:

- Мини-проект «Мы выращиваем цветок»: дети сажали семена, ухаживали за ними, фиксировали изменения в «дневнике наблюдений»;
- коллективный проект «Мой зелёный уголок»: оформление уголка природы в группе силами детей, педагогов и родителей.

Практические результаты:

- дети проявляли интерес к экспериментам, активно задавали вопросы, делали выводы;
- у воспитанников формировалось понимание зависимости жизни растений от условий окружающей среды;

- отмечалось появление устойчивых привычек: поливать растения, ухаживать за животными, бережно относиться к природе на прогулке;

- родители включились в процесс: вместе с детьми мастерили кормушки, участвовали в акциях «Посадим дерево вместе», «Покормим птиц зимой»; экологические праздники и конкурсы способствовали вовлечению родителей в образовательный процесс.

Заключение.

Опытно-экспериментальная деятельность является важнейшим средством формирования у дошкольников бережного отношения к природе. Она позволяет ребёнку познавать окружающий мир через активные действия, формировать эмоционально-положительное отношение к живым объектам и закреплять экологические привычки. При комплексном подходе, включающем сотрудничество педагогов и родителей, экологическое воспитание становится систематическим, эффективным и устойчивым.

Список использованных литератур:

Книги

1. Методические рекомендации по экологическому воспитанию детей дошкольного возраста // http://irdd.kz/sites/irdd.kz/uploads/docs/metodicheskie_razrabotki/2023/12/ecology_kz.pdf
2. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения (приказ МП РК от 3 августа 2022 года №348)
3. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения (приказ МОН РК от 12 августа 2016 года №499)
4. Байгабилова Д.К., Маммедова О.М. Экологическое воспитание детей в условиях детского сада (Вестник образования Казахстана) – 2023. – № 5. – С. 30–35.

Методические рекомендации и пособия

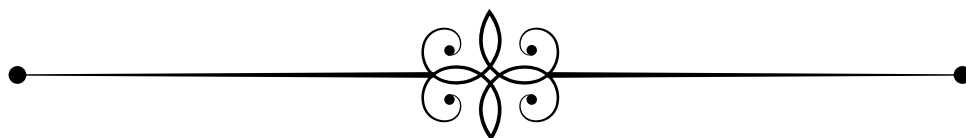
1. Смирнова, Е. О. Опытно-экспериментальная деятельность в ДОУ. 2. Методическое пособие для педагогов. — М.: Владос, 2020.
2. Лукина, Т. А. Формирование экологической культуры дошкольников: методические рекомендации для воспитателей. — Екатеринбург: Изд-во УралГУ, 2021.

Статьи журналов и периодических изданий

1. Иванова, Н. В. «Опытно-экспериментальная деятельность как средство экологического воспитания дошкольников» // Дошкольное воспитание. — 2020. — № 6.
2. Кузнецова, М. П. «Экологическое образование детей дошкольного возраста в условиях ФГОС» // Воспитатель ДОУ. — 2021. — № 4.

Электронный ресурс удаленного доступа (интернет)

1. <https://infourok.ru/eksperimentirovanie-kak-vazhnaya-sostavlyayushaya-razvitiya-poznavatelnoj-aktivnosti-detej-obobshenie-pedagogicheskogo-opyta-4298986.html>

РОЛЬ ПЕДАГОГА В РАЗВИТИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ДЕТЕЙ ПРЕДШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Шваб Евгения Викторовна

г. Алматы, КГКП «Ясли - сад» №94
Воспитатель

Аннотация. Готовность к эколого-педагогической деятельности предполагает владение воспитателем способами (приемами, действиями) применения усвоенных знаний на практике. А в этой связи в структуре готовности выделяется операционно-деятельный компонент, основу которого составляет система эколого-педагогических умений педагога.

Ключевые слова: эколого-педагогическая деятельность, экспериментирование, поисково-познавательная деятельность.

Удивительный мир природы: Он встречает ребенка морем звуков, запахов, сотней загадок и тайн, заставляет смотреть, слушать, думать. Наиболее интенсивно чувства детей развиваются в дошкольном детстве, поэтому в основе формирования личности ребенка и воспитания у него гуманного отношения к окружающему миру, лежит гармоничное развитие чувств.

Современные дети живут и развиваются в эпоху информатизации. В условиях быстро меняющейся жизни от человека требуется не только владение знаниями, но и в первую очередь умение добывать эти знания самому и оперировать ими, мыслить самостоятельно и творчески. Мы хотим видеть наших воспитанников любознательными, общительными, умеющими ориентироваться в окружающей обстановке, решать возникающие проблемы, быть самостоятельными, творческими личностями. Экспериментирование как специально организованная деятельность способствует становлению целостной картины мира ребенка и основ познания им окружающего мира. Экспериментирование является наиболее успешным путем ознакомления детей с миром окружающей их живой и неживой природы. Особое значение для развития лично-

сти ребенка в дошкольном детстве имеет усвоение им представлений о взаимосвязи природы и человека. Существенную роль в этом направлении играет поисково-познавательная деятельность дошкольников, протекающая в форме экспериментальных действий. Организованная деятельность по экспериментированию пробуждают чувства ребенка. Важно, чтобы ребенок мог оценить поведение человека в природе, высказать свое суждение по этой проблеме. И мы должны создать условия для общения ребенка с природой и для посильной деятельности. Реализуя программу ГОСО РК, изучая новинки методической литературы по данному вопросу, целью своей работы я определила, развитие у детей желания проявлять интерес к объектам живой и неживой природы через наблюдения и экспериментирования, научить ребенка думать, действовать с предметами, анализировать.

Проанализировав роль природы в исследовательской деятельности детей старшего дошкольного возраста, я выявила следующие качества и признаки:

1. Воспитывается любовь к природе и стремление защищать ее.

2. Формируются навыки мыслительных действий, анализа, синтеза, классификации в процессе познания природной картины мира.
3. Учить объяснять наблюдаемое явление или предмет и фиксировать результаты доступными средствами.
4. Развивается познавательный интерес и любознательность в процессе наблюдений за реальными природными объектами и к практическому экспериментированию с ними.
5. Развивается представление о единстве окружающего мира и самого себя.
6. Развивается самостоятельность в разрешении проблемных ситуаций в исследовательской деятельности.

Большое значение детское экспериментирование имеет для интеллектуального развития детей. В процессе эксперимента идет развитие памяти ребенка, активизируются его мыслительные процессы, т.к. постоянно возникает необходимость совершать операции анализа и синтеза, классификации, сравнения, обобщения. Детям постоянно приходится устанавливать причинно-следственные связи, доказывать и опровергать.

Ведущим средством эколого-педагогической деятельности, во многом определяющим ее содержание, технологии, является природа. Естественная природа, окружающая человека, ее использование в педагогическом процессе является обязательным условием развития экологической культуры детей.

Для осуществления исследовательской деятельности были определены следующие методы:

1. Эксперимент
2. Анкетирование
3. Метод статистической обработки материала
4. Теоретический анализ и синтез

Важнейшая функция эколого-педагогической деятельности заключается в организации целенаправленного общения дошкольников с природой, которое способствует осознанию человеком себя частью природы, осознанию взаимосвязей компонентов природы, человек и природы.

Среди ведущих функций эколого-педагогической деятельности, в развитии детей дошкольного возраста, можно выделить следующие:

- развивающая: эколого-педагогическая деятельность является ведущим условием и средством развития экологической культуры дошкольников;
- организаторская: эколого-педагогическая деятельность организует экологическую деятельность дошкольников;
- конструктивная: эколого-педагогическая деятельность связана с отбором содержания, средств, технологий педагогического процесса по развитию экологической культуры детей дошкольного возраста;
- ценностно-ориентационная: эколого-педагогическая деятельность знакомит детей с проблемами взаимодействия человека и природы, формирует ценностные экологические ориентации;
- смыслообразующая: эколого-педагогическая деятельность способствует осознанию путей и средств оптимизации взаимодействия человека и природы, личной причастности к решению экологических проблем;
- исследовательская (гностическая): эколого-педагогическая деятельность вскрывает познавательную ценность природы, использует природу как средство развития мышления, творчества детей, организует познавательную деятельность дошкольников по изучению причинно-следственных связей взаимодействия человека и природы;
- коммуникативная: эколого-педагогическая деятельность знакомит детей с правилами поведения в природе, орга-

низует целенаправленное общение дошкольников с природой, формирует у них потребность постоянного общения с природой;

- прогностическая: эколого-педагогическая деятельность дает прогноз экологической деятельности детей, развития их экологической культуры, прогнозирует взаимодействие субъекта с природой;
- диагностическая: эколого-педагогическая деятельность диагностирует, изучает и определяет уровень развития экологической культуры дошкольников.

Система эколого-педагогических знаний (научная картина педагогического процесса развития экологической культуры дошкольников) складывается из следующих компонентов:

- знания сущности педагогического процесса как фактора развития человека;
- знания цели педагогического процесса;
- знания сущности экологической культуры как стержневого качества личности;
- знания о средствах педагогической деятельности, средствах развития экологической культуры;

- знания о природе как средстве развития человека;
- знания о педагогических технологиях развития человека, развития его экологической культуры;
- знания условий развития человека, условий развития экологической культуры человека;
- знания диагностики уровня развития экологической культуры человека;
- знания потенциала содержания своей дисциплины (учебного предмета) в развитии человека, развитии его экологической культуры.

Работа в системе экологического образования и воспитания детей.

Если ее правильно организовать, то это позволит раскрыть детям свои творческие возможности, сочетать умственный и физический труд по изучению, оценке состояния и охране окружающей природной среды, что, в свою очередь, даст возможность применить экологические знания детей. Самостоятельная исследовательская работа укрепляет взаимосвязь интеллектуального и эмоционального начал в дошкольниках.

Список использованных литератур:

Книги:

1. Николаева С.Н. «Методика экологического воспитания в детском саду» М., 1999 г.
2. Николаева С.Н. Теория и методика экологического образования детей. М., 2002.
3. А.И. Савенков «Исследовательские методы обучения в дошкольном образовании»/ Савенков А.И.// «Дошкольное воспитание»
4. Соломенникова О.А. Экологическое воспитание в детском саду: 2005.

Методические рекомендации и пособия:

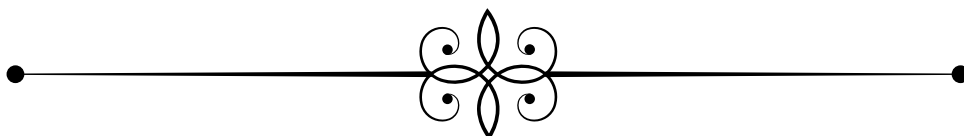
1. Проект «Детское экспериментирование – путь к познанию окружающего мира» Автор: Кривохижина Лариса Сергеевна
2. Развитие познавательно-исследовательской деятельности через ознакомление детей с живой и неживой природой. Автор: Фомина Ирина Владимировна

Статьи из журналов и периодических изданий:

1. Международная научно-практическая конференция «Сотрудничество детских библиотек и ДОО: опыт организации познавательно-исследовательской деятельности для дошкольников». 09.12.2021. Часть 2.

Электронный ресурс удаленного доступа (Internet):

1. <https://infourok.ru/eksperimentirovanie-kak-vazhnaya-sostavlyayushaya-razvitiya-poznavatelnoj-aktivnosti-detej-obobshenie-pedagogicheskogo-opyta-4298986.html>

С МЯЧИКОМ ИГРАЕМ – МОЗГ РАЗВИВАЕМ

Исмагулова Эльвира Бахитбековна

город Костанай

КГКП «Ясли – сад № 4» отдела образования города Костаная», Управления образования акимата Костанайской области, инструктор по физическому воспитанию

Аннотация. В статье раскрывается влияние подвижных и игровых упражнений с мячом на развитие когнитивных способностей у детей дошкольного возраста. Представлены примеры игр с мячом из авторской программы «Круглый, быстрый, озорной», направленные на развитие физических качеств и внимания, памяти, речи.

Ключевые слова: подвижные игры с мячом, мозг, физическое воспитание, дошкольный возраст, мяч.

У современного дошкольника, полностью погруженного в виртуальный мир, наблюдается не только снижение двигательной активности, но и нарушения внимания, снижение памяти, задержки речевого и эмоционального развития.

Научно доказано, мозг ребенка развивается через движение. Это связано с тем, что физическая активность стимулирует работу мозга, а разнообразные воздействия мяча развивают координацию движений, мелкую моторику рук, следовательно улучшая когнитивные функции детей дошкольного возраста.

В системе физического воспитания дошкольников действия с мячом занимают важное место. Мяч – это физкультурный снаряд, который требует повышенной ловкости и концентрации внимания. Игра с мячом требует определенного напряжения мыслительной деятельности и активизации психических процессов детей: анализа ситуации, принятия решения, соответствующего обстановке, прогнозирует результат своих действий и адаптируется к меняющимся условиям. В играх с мячом ребенок учиться соблюдать и принимать правила игры, у него формируются социальные навыки общения со сверстниками, достойно

воспринимать как победу, так и поражение, проявлять уважение к партнерам, соперничать и радоваться общим успехам.

Ребенок, выполняя игровые упражнения с мячом (бросание, катание, метание) получает нагрузку на все группы мышц и у него активизируется весь организм. Самое простое упражнение, как бросание мяча вверх и ловля его двумя руками вызывает необходимость ребенку выпрямиться, что положительно влияет на формирование правильной осанки.

Подвижные игры с мячом важны и для развития мелкой моторики рук в дошкольном возрасте. Движение пальцев и кистей рук играют важную роль в развитии речи, мышления, внимания, памяти. И чем разнообразнее информация, тем больше нейромоторных сигналов поступает в мозг, и тем интенсивнее происходит накопление информации, следовательно и интеллектуальное развитие ребенка. Подвижная игра и игровые задания с мячом активизируют мыслительную деятельность. Скорость полёта мяча и непредсказуемость его траектории требуют постоянно высокой концентрации внимания и сосредоточенности, необходимых для своевременного предугадывания и внесения изменений в перво-

начально сформированную программу действий, в быстрой смене игровых ситуаций. В этих условиях дети начинают действовать осознанно и последовательно, выстраивая логичную линию поведения в игре, что является необходимой составляющей готовности ребенка к обучению в школе.

В нашем детском саду организована кружковая работа физкультурно-оздоровительного направления с мячом «Круглый, быстрый, озорной». Программа направлена на оздоровление, укрепление, повышение функционального уровня систем организма, развитие двигательных способностей и интеллектуальных навыков.

В своей практике активно использую подвижные игры и игровые упражнения с мячом, считая его полезным и коррекционным инструментом в работе с детьми с особыми образовательными потребностями. Увлекательные игры с мячом помогают детям справиться с застенчивостью, в детях развивается уверенность в себе и побуждают к общению, помогают разнообразить виды деятельности при коррекции речи, развивают ориентировку в пространстве, в двигательной деятельности регулируют силу и точность движений, проявляют быстроту, ловкость, выносливость. Игры с мячом положительно развивают эмоционально-волевую сферу, что особенно важно для детей с особыми образовательными потребностями.

Хотелось бы поделиться некоторыми подвижными играми и игровыми упражнениями с мячом, которые помогут не только развивать физическую активность дошкольников, но и способствовать формированию когнитивных и коммуникативных навыков. Например в игре «Веселый мяч» дети стоят в кругу и держат двумя руками за края парашют и произносят слова:

Бір, екі, үш,
межеге тигіз!

Участники игры одновременно поднимают и опускают парашют, стараются перекачать мяч так, чтобы он не упал на пол. Это простое действие развивает координацию движений и чувство ритма, формирует ко-

мандное взаимодействие и умение действовать синхронно с другими игроками, повышает уровень концентрации внимания, способствует развитию гибкости рук, умение согласовывать движение с речью и произносить слова на казахском языке.

В кружковой деятельности «Круглый, быстрый, озорной» применяю нейроигры, которые способствуют улучшению всех психических процессов ребенка, а также развитию его эмоционально-волевой сферы. Улучшение мозгового кровообращения, развитие новых нейронных связей в коре головного мозга, приводит к повышению стрессоустойчивости, обучаемости, адаптированности, снижению конфликтности, возбудимости.

Игровое задание «Мячики вместе-мячики врозь»-прыжки на двух ногах с продвижением вперед из клетки в клетку координатной лестницы, добавив элемент с мячом. Это позволило вовлечь в игру мало-подвижных детей.

Дети становятся в колонну по одному. По сигналу игрок прыгает в клетку, берет в руки малые мячи, которые лежат по двум сторонам клетки и кладет вместе, затем прыгает в следующую ячейку лестницы, где лежат мячи вместе и кладет их в стороны.

Эта игра помогает развивать внимание, быстроту реакции, ручную ловкость, координацию движений, прыгучесть.

Игровое упражнение «Веселые обручи с цифрой»-отлично подходит для пространственного мышления, помогает выплеснуть детям накопившуюся энергию прыжками, хлопками, приседаниями, снять напряжение.

На полу раскладываются обручи разных цветов, в которых находятся цифры.

Ребенок бросает мяч в любой обруч, называет цифру на казахском языке и столько раз выполнить задание (прыжок, хлопок, приседание, бросание мяча вверх, об пол, о стену). Это игра не только улучшает физические показатели, но и когнитивные способности, дети стали лучше выполнять задание по словесной инструкции.

Игра «Футбольный мяч» развивает глазомер, меткость, пространственное восприятие, повышает концентрацию внимания, улучшает память, учиться контролировать силу движения, корректировать ошибки после каждой попытки.

На гимнастической стенке закрепить мишень в виде футбольного мяча с цифрами. Дети становятся за черту и по очереди бросают малый мяч в любую цифру и вслух считают на казахском языке. Каждый раз ребенок старается в центр мишени, в цифру 10. В конце игры подсчитывают набранные очки.

Эту игру можно играть в разных вариантах, адаптируя под возрастные особенности детей.

Проведения подвижных и игровых заданий с мячом на протяжении всего учебного года показывают повышение двигательной активности, улучшение координации движений, развитие навыков пространственной ориентации, ручной ловкости, улучшения внимания, памяти, скорости реакции детей.

Замечено, что проведение кружковой деятельности «Круглый, быстрый, озорной» с использованием в работе мяча мы увидели, как решаются следующие задачи:

- развивается координация движений, сила, быстрота, гибкость, выносливость;
- развивается зрительно-моторная координация (глаз-рука, способность точно направлять движение);
- развивается пространственное мышление;
- развивается слуховое и зрительное внимание;
- ребенок учится последовательно выполнять действия;
- ребенок учится контролировать свои действия и согласовывать с действиями сверстников;
- повышается концентрация внимания в других видах деятельности;
- - улучшается эмоциональный фон в группах: дети стали открытыми, жизнерадостными, умеют радоваться успехам своих сверстников. А это в свою очередь, является одним из главных критериев физического и психологического здоровья детей.

Список использованных литератур:

Книги:

1. Айтмухамбетова Б.Г. Физическое воспитание детей дошкольного возраста в условиях обновленного содержания образования. – Алматы: «Білім», 2022.
2. Хузеева К.А. Множественный интеллект детей дошкольного возраста – Орал: Республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдар жинағы, 2025.
3. Жиенбаева С.Р. Подвижные игры и упражнения с мячом в ДО: методика и практика. – Алматы: НИЦ «Рухани жаңғыру», 2021.
4. Исмагулова Э. Образовательная программа «Круглый, быстрый, озорной» для детей группы дошкольной подготовки – Алматы, 2021.

Статьи из журналов и периодических изданий:

1. Республиканский научно-методический журнал Жаңа Қазақстанның «Ustazalemi» №6/1-2025 С. 1-2.
2. Областная газета филиала АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт профессионального развития по Костанайской области «Қостанай дауысы» № 24 (207) 23.12.2022 С.11-12.
3. Областная ежедневная общественная информационно-образовательная газета «Учительская плюс», выпуск №13 (561) от 02.04.2023

АТА-АНАЛАРМЕН СЕРІКТЕСТІК СОТРУДНИЧЕСТВО С РОДИТЕЛЯМИ

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ДАМУДА АТА-АНАЛАРМЕН БІРЛЕСКЕН ТИІМДІ ЖҰМЫС ТҮРЛЕРІ

Өржан Нұрбибі Мұратқызы

Қызылорда қаласы, Қармақшы ауданы, Ақай ауылы
№17 «Алақай» санаториялық бөбекжай-бақшасы
Меңгерушісі

Аңдатпа. Мектеп жасына дейінгі балаларды дамытуда ата-аналармен үнемі қарым-қатынаста болу және оларды бейімдеу мен тәрбиелеу-білім беру процестеріне тарту, қарым-қатынас барысында тәрбиеленушінің әлеуметтік жағдайын, отбасы тарихын, елдің мәдени ерекшеліктері мен салт-дәстүрлерін, баланың мінез-құлқы мен ерекшеліктерін ескеру, ата-аналармен бірлескен тиімді жұмыс түрлерін кеңінен қолдану.

Түйін сөздер: Ата-аналарды балабақша қызметіне тарту, әжелер, аналар, әкелер мектебін құру, педагогикалық мәдениетін арттыру, мамандар қабылдауы, ата-аналарға арналған жеке консультациялар.

Қазіргі әлемде білімге деген көзқарас балалар өмір сүріп, өсіп жатқан, жылдам өзгеріп отыратын болмыспен бірге өзгеруде. Балалар көп уақытын білім беру ұйымдарында өткізеді, бұл балалардың мәдени және этникалық әртүрлілікке құрмет көрсетілетін үйлесімді, мейірімді, дамытушы, инклюзивті, әділ ортада балалық шағын өткізуі үшін тиісті жағдайлар жасаудың маңыздылығын түсінуге әкеледі. Осы орайда мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында:

- әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу жүзеге асырылады;
- балалардың құқықтарын, өмірін қорғау, денсаулығын нығайту қамтамасыз етіледі;
- салауатты өмір салтының негіздері, қа-

уіпсіз өмір сүру дағдылары, қимыл-қозғалыс, бейімделу, коммуникативтік, әлеуметтік-эмоционалды, когнитивтік дағдылар, өзіне, отбасына, құрдастарына, қоршаған ортаға адамгершілік қарым-қатынасы, тәрбиеленушілердің қарым-қатынас мәдениеті, ұлттық бірегейлік пен азаматтық негіздері, патриотизм қалыптасады;

- тәрбиеленушілердің физикалық, зияткерлік, танымдық-сөйлеу, көркем-эстетикалық, шығармашылық қабілеттері дами-ды;
- Отанға, ана тіліне сүйіспеншілік тәрбиеленеді;
- баланың мектепте оқуға физикалық, психологиялық, эмоционалды, әлеуметтік дайындығы үшін тең бастапқы мүмкіндіктер беріледі.
- Тәрбиеленушілердің құзыреттіліктерін, физикалық және жеке қасиеттерін дамыту олардың жас ерекшеліктеріне сәйкес біліктері мен дағдыларын қалыптастыру арқылы жүзеге асырылады деп айтылған. Сондықтан балабақшада басты назар баланың қауіпсіздігін сақтай отырып, ата-аналармен бірлесе дамуына жағдай жасау басты назарда.

Мектепке дейінгі жас – адами қатынастар әлемін, адамдардың әртүрлі іс-әрекеттері мен әлеуметтік функцияларын тану кезеңі. Бала ересек өмірге қосылуға және оған белсенді қатысуға дайын, бірақ ол әлі қол жетімді емес. Мектепке дейінгі жаста бала тәуелсіздікке, ересектердің өміріне өте құштар болады. Осы қайшылықтан рөлдік ойын туады – мектеп жасына дейінгі балалардың өмірді модельдейтін өзіндік қызметі ересектер.

Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуда баланың өмірі мен дамуына ықпал ететін барлық факторларды ескеру қажет. Демек, баламен жұмысты ата-аналарымен, қоршаған ортамен өзара ынтымақтастықта құру аса маңызды. Барлық ерекшеліктерді: әлеуметтік жағдайды, отбасы тарихын, елдің мәдени ерекшеліктері мен салт-дәстүрлерін, баланың мінез-құлқы мен ерекшеліктерін ескеру қажет. Ата-аналармен үнемі қарым-қа-

тынаста болу және оларды бейімдеу мен оқыту процестеріне тарту мектепке дейінгі ұйым ұжымының басты міндеттерінің бірі болуға тиіс деп айтылғандай біз оқу жылы барысында әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы ата-аналармен қарым-қатынас орнатып баланы жан-жақты зерттеу үстіндеміз. Қазіргі таңда қоғамда әртүрлі жағдайлар орын алуда, олардың барлығы балаларға өз әсерін тигізбей қоймайды. Сондықтан біз баланың жағдайын анықтау үшін ең алдымен ата-анасының, балабақшадан тыс ортасының жай-күйін зерделеуге тырысамыз. Себебі ата-ана мен балабақшаның тәрбиелік қызметтері әртүрлі болғанымен, бірақ баланың жан-жақты дамып, тәрбиеленуі үшін олар өзара әрекеттесуі керек.

Қазіргі кезде балаларымыздың арасында көп кездесетін сөйлеу тілінің бұзылыстары. Ол баланың танымдық, коммуникативтік, әлеуметтік және эмоциялық дамуына тікелей әсер ететіндіктен, сөйлеу тілі бұзылыстарын ерте жастан бастап анықтап қолға алу керек. Ол үшін МДҰ-мен тығыз байланыс орнатып, балаларымен бірге ата-аналарда арнайы мамандардан қосымша кеңестер алып отыруы керек. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту – кешенді әрі маңызды процесс. Ол баланың психологиялық, педагогикалық және тілдік дамуының өзара тығыз байланысына негізделген. Сөйлеуді дамытудың тиімділігі педагогтің кәсіби біліктілігіне, отбасындағы тәрбиеге және әлеуметтік ортаға тәуелді. Сондықтан бұл бағытта ғылыми негізделген әдістемелерді қолдану, заманауи технологиялар мен дәстүрлі әдістерді ұштастыру өзекті болып қала береді.

Қазіргі таңда оқу жылы барысында төмендегідей әдістерді қолдану арқылы нәтижелі жұмыстарға ие болудамыз:

1. Ата-аналарды балабақша қызметіне тарту;
2. Әжелер, аналар, әкелер мектебін құру;
3. Педагогикалық мәдениетін арттыру;
4. Мамандар қабылдауы;
5. Ата-аналарға арналған жеке консультациялар;

6. Тренинг, кеңес, семинар, сұхбаттасу, пікірталас, ауызша журналдар, сұрақ-жауап кештері, ток-шоу, игі істер күндері, онлайн жиналыстар, чаттық талқылаулар, акциялар.

1. Ең бірінші ата-аналарды балабақша жұмысына тарту үшін оқу жылы басында ата-аналар жиналысын «сұхбаттасу» арқылы өткіздік. Ата-аналар мен педагогтар өзара еркін сұхбаттасу арқылы пікірлерін, көз-қарастарын ортаға салды. Ол арқылы біз ата-аналардың балабақша туралы ойын, алдағы уақыттағы балабақшадағы іс-шараларға ұсыныстарын білдік және жас ерекшеліктеріне байланысты бірінші кезекте ата-ананың қызығушылықтарын байқауға тырыстық. Ата-аналармен кездесуден соң педагогтар сұхбат барысын талқылап, алдағы жұмыста назар аудару керек тұстар айтылды.

2. Екінші кезекте ата-аналар әжелер, аналар, әкелер мектебін құру арқылы топтастырылып, төрағасы сайланды. Жоспары құрылды. Мақсатымыз отбасы мүшелерін балабақшаның іс-шараларына тарту. Бала тәрбиесінде отбасы мүшелерінің ықпалы көп екенін көрсету. Халқымызда «Әкеге қарап ұл өсер, шешеге қарап қыз өсер», «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» деген нақыл сөздер тегін айтылмаған. Ата-ана өзінің мінезі, дағдысы, сөзі, іс - әрекеті арқылы баласына үлгі-өнеге көрсетеді. Білім беру жүйесінің алдына қойылған міндеттер оқу-тәрбиелеу процесінің нәтижелі болуы үшін ата-аналардың жауапкершілігін арттыру. Балаларды дамыту, тәрбиелеу және оқыту процесіне ата-аналарды тартуда біршама бағыттар қамтылды. Жоспары «Бір тұтас тәрбие» бағдарламасы аясында кең көлемде жасалынды: әртүрлі қайырымдылық игі істер («Жүректен жүрекке», «әлемге мейіріммен» «Достық қолын соз» және т.б.), қоршаған ортаны қорғауға арналған акциялар («Таза Қазақстан», «Жасыл ел», «Қалдықтарға екінші өмір сыйла» және т.б.), ұлттық құндылықтарды дәріптеуге арналған жұмыстар (көрме, ұлттық тағамдар, ұлттық ойындар, ұлттық аспаптар, тәрбиелік мәні бар мақал-мәтелдер мен жаңылтпаштар, нақыл сөздер, «Өнегелі 15 минут» таңғы қабылдау кезінде және әлеуметтік желілерде ата-аналарға арналған кеңестер). Кей жас ата-аналарымыздың көнеден келе жатқан ұлттық құндылықтары-

мызды білмей қалған тұстары байқалды, сондықтан ұлттық құндылықтарымызды тек балаларға ғана емес, ата-аналарымызға да дәріптеудің маңызды екендігін білдік.

3. Педагогикалық мәдениетін арттыру барысында ата-аналармен бірлесіп көрмелер жасау, қимылды, дидактикалық ойындарды бірлесіп жасау, режимдік сәттерге, ертеңгіліктерге қатыстыру ұйымдастырылды. Басында ата-аналарымыз онша көңіл бөлмей қызығушылықтары төмен болған, уақыт өте ата-аналар арасында «менде жасай аламын» деген түсінік қалыптасып, өзара бәсекелестік пайда болды. Ол өз кезегінде ата-ананың виртуальды әлемнен, күйбең тіршіліктен бір сәт болсын босап, баласымен қызықты уақыт өткізіп, көңіл бөле бастағандарын айтты. Ата-аналарымыз бірлесіп жұмыс жасау арқылы педагог болудың қиын екендігін, кішкентай жұмыстың артында қанша еңбек барын түсіне бастады.

4. Мамандар қабылдауы: Балалардың әлеуметтік картасын толтыру барысындағы мәліметтерге, сауалнамаларға сәйкес мамандар ата-аналармен жеке қабылдаулар өткізді. Жеке қабылдаулар арқылы біз отбасылық, әлеуметтік жағдайлардың баланың мінез-құлқына тигізер әсерін бақыладық. Себебі баланың қоғамдық әлеуметтік дамуы отбасында өз орнын табуынан басталады. Бала әрқашанда ата-анадан мейірімділікті, сүйіспеншілікті, жүрек жылуын қажет етіп, ата-ананы өмірдің тірегі деп санайды. Жас шыбық иілгіш болса, жас адам да сондай, жақсыға да жаманға да бірдей бейімделгіш. Балалар әртүрлі отбасында тәрбиеленеді. Мысалы көп балалы отбасында тәрбиеленіп жатқан балаға кейде ата-ана көңіл бөлуі аз болып өзін жалғыз сезіну, толық емес отбасындағы балаға ана немесе әке мейірімінің жетіспеуі, ата-әжесінің қолындағы балалардың әке-анасына бағынбауы, жас отбасындағы балалардың еркелетуі көп болуынан төкаппарлық, өзімшілдік қасиеттерінің басым болуы және т.б. Осы факторлардың бәрі балаға әсері барын түсіндіруге жеке қабылдаулар өткізілді. Кей ата-аналар мән бермей келіспей жатса, көпшілігі баласының болашағына алаңдайтынын, кейде өздері байқамайтын іс-әрекеттердің балаға үлкен әсері барын түсініп, осы бастан қолға алудың дұрыс екенін айтты. Бірнеше айдың ішінде баласының өзгерістерін байқап, қуанышта-

рын білдірді.

5. Балалары балабақшаға бармайтын ата-аналарға арналған консультациялық пункт құрамы бекітіліп, жоспары құрылды, кестесі жасалынды. АҚП-та барлық мамандар қамтылды. Консультация алу үшін кезекте тұрған балалардың ата-аналары өтініш білдірді. Консультациялар онлайн және офлайн форматтарда жүргізілді.

Цифрландырылған қоғамның білім беру жүйесіне әсері ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім беру үдерісін жеделдетіп, жаңа форматтарға көшуге себепші болды. Мультимедиялық құралдар, интерактивті платформалар, электрондық оқу құралдары балалардың сөйлеуін дамытуда кеңінен қолданылады. Мысалы, тіл үйрету бағдарламалары, виртуалды тілдік ойындар балалардың сөздік қорын арттыруға, сөйлеу мәдениетін жетілдіруге ықпал етеді. Бұл тәсілдер тәрбиеленушілердің мотивациясын арттырып, тәрбиелеу-білім беру процесін жандандырады. Заман талабына сай балалардың қызығушылықтары үнемі өзгеруге бейімделіп, жаңа технологияларға құштар болып тұрады. Педагогтердің режимдік сәттерді қызықты етуі заманауи технологияларды жетік білуін, педагогтердің кәсіби шеберлігін шыңдауын, ізденуін талап етеді.

Балаларда өзін жасаймын деген түсініктері

басымырақ болып келеді. Бірақ жазатайым оқиға орын алмас үшін қандай іс-әрекеттер болмасын үлкендер бақылауымен жүргізілуі тиіс. Осы орайда үй жағдайында, отбасындағы тәрбиенің ең дұрысы – баланы еңбекке баулу десем бәрі келіседі. Себебі еңбектену – адамдық кемелденудің негізі. Еңбек ете білмеген немесе оны жек көрген адамның отбасы берекелі болмайды: отбасындағы да, қоғамдық ортадағы да тәрбиеде балаларды еңбек ете білуге, еңбексіз бос отыра алмайтындай сезімге тәрбиелеу басты нысана болуы тиіс. Балапандарымыз жастайынан үлкендердің еңбегін бағалауды, құрметпен қарауды, оларға көмек беру қажеттігін түсінеді, әрекет етуге ұмтылады. Сонда ғана отбасы мүшелелері арасындағы қарым-қайынаста әдеп-инибат, адалдық пен ақпейілдік үстем бола алады.

Қорыта айтқанда мектепке дейінгі жастағы балалардың білім-білік дағдыларын дамыту – жүйелі тәсілді талап ететін көпқырлы процесс. Ойын, шығармашылық әрекеттерді және практикалық әдістерді, сондай-ақ заманауи технологияларды қолдану оң нәтиже алуға ықпал етеді. Педагогтер мен ата-аналар осы үдерісте баланы қажетті қолдау мен мотивациямен қамтамасыз ету арқылы маңызды рөл атқарады. Ең жақсы нәтижелерге қол жеткізу үшін ересектер шыдамдылық танытып, әр педагогтер баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, өз жұмыс әдістерін үнемі жетілдіруі керек.

Әдебиеттер:

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.
2. Пидкасистый П.И., Хайдаров Ж.С. Оқытудағы ойын технологиясы және даму /Москва/ - 1996.
3. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделін бекіту туралы ҚРҰ 2021 жылғы 15 наурыздағы № 137 қаулысы.
4. Ахметова Г.С. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және білім беру. – Алматы, 2020.
5. Сартаева К., Мұқатаева А. Мектепке дейінгі педагогика. — Алматы: Қазақ университеті, 2020.

ОТБАСЫМЕН ҰНТЫМАҚТАСТЫҚ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРҒА ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУ ЖҰМЫСТАРЫН ДАМУ

Кенжегарина Айнур Сарсенбаевна

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы
№7 «Айналайын» бөбекжайы МКҚК
меңгерушісі

Утегалиева Жанар Куангалиевна

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы
№7 «Айналайын» бөбекжайы МКҚК
әдіскері

Аңдатпа. Ұрпағымызға ұлттық тәрбие беру, ата-бабамыздан қалған тәлім-тәрбиені көрсету, жалғастыру бүгінгі күннің өзекті мәселесінің бірі болып отыр. Осы орайда отбасымен ынтымақтастықта жұмыс жасау өте тиімді әрі маңызды үрдіс. Тәрбие отбасынан басталады, жас ата-аналарды бөбекжай өміріне тартып, ұлттық тәрбие мен білім берудегі білімдерін, тәжірибелерін толықтырып, ұлттық ойындар мен салт-дәстүрлер, мәдениет, ырымдар, халық әндері т.б бала бойына сіңіріп, ашық есік күндерін, байқаулар, аналар, әкелер, әжелер, аталар мектептерінің жұмыстарын жетілдіруге жағдай жасау.

Түйін сөздер: Отбасымен жұмыстар, ойындар, сабақтастық, ұлттық тәрбие, көрнекі қабылдау, танымдық белсенділік іс-әрекеті.

Бүгінгі таңда отбасымен ынтымақтастық орнату мектепке дейінгі ұйымдарының басты міндеттерінің бірі болып табылады. Мектепке дейінгі жастағы балаларға саналы тәрбие беру, ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашуда отбасымен мектепке дейінгі ұйымның күш-жігерін біріктіру маңызды. Сол себепті ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, ұлттық мүддені жоғары қоятын, өзінің туған жерін, Отанын қадірлейтін және оның әрі қарай дамуына серпін беретін, терең білімді, озық ойлы, адал және ұлттық болмысы айқын тұлға тәрбиелеу мәселесі өзекті мәселе деп есептейміз. Ұлттық тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғы-

ры. Адам жанын игілікпен, ізгілікпен қуаттандырып, адами құнды қасиеттермен қанаттандырады. Ал, қазіргі уақыт – өзгермелі әлемдегі жасампаз ұрпақтың дәуірі. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Ұлағатты ұрпақ ұлттың сапасын құрайды. Ал ар-ұят, намыс, адалдық, отаншылдық, жауапкершілік, әдептілік пен инабаттылық, мейірімділік пен бауырмалдық, отбасына сүйіспеншілік, үлкенге құрмет, кішіге ізетті болу қасиеттері берік қалыптасқан жасампаз азаматты тәрбиелеу маңызды. Еліміздің өркендеп дамуы үшін халқын сүйетін, мемлекет мүддесін жоғары ұстайтын, білімді де адал ұрпақ тәрбиелеу аса өзекті мәселелердің бірі ретінде үнемі

назарда ұстауды қажет етеді.

Аталған мәселелерді шешуде біз бөбекжайымызбен БҚИТУ «Педагогика және психология» кафедрасының сабақтастық жұмысын нығайтып, Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры, п.ғ.к. Жұмабекова Ф.Н ұсынған «ӨРКЕНДЕУ» ұлттық құндылыққа негізделген мектепке дейінгі тәрбие мен білім беруді дамытудың инновациялық бағдарламасын 2022-2023 оқу жылынан бастап өз жұмысымызға қосып, ішіндегі қажетті деген тәрбиелік жұмыстарды өз қызметімізде қолданудамыз. Бағдарламаны іске асыруда – халқымыздың жаңа болмысын қалыптастыру, тұтастай тәрбие берудің сапасын арттыру. Жас ұрпақты жаңа қоғам талабына сай жетілдіру. Жаңарған елдің жетістігін жаһан жұртына таныта алатын ұрпақ тәрбиелеу. Қоғам алдындағы жауапкершілікті сезіну, бабалар рухымен тәрбиелеу. Қазақ халқының әлем үлгі тұтарлық жақсы қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру, сананы жаңғыру, ұлтымызды жаңа сапаға көшуі үшін күнделікті өмірлік ұстанымдарымызды жаңаша бағытта қалыптастыру көзделген. Қазақстанның мүлде жаңа дәуірге қадам басуында отандық білім берудің сапасын арттыруда жас ұрпақтың қоғамдық санасының өзгеруі мен рухани – адамгершілікке, елжандылыққа тәрбиелеуде мүмкін болатын мәдениет құрушы, интеграциялаушы қызмет арқылы мектепке дейінгі тәрбие мен білім беруді ізгілендіру қамтамасыз етіледі. Тәрбиелеу мен білім беру негізінде идеология мен адамның рухани әлемі өзгереді. Руханилық ең алдымен адамның өз-өзіне, басқа адамдарға, қоршаған әлемге деген ұқыпты адал қатынасынан, рухани-адамгершілік мүдделердің материалдық құндылықтардан жоғары тұруынан көрінеді. Түбегейлі өзгерістерге дайын қоғам күмәнсіз

жарқын болашаққа қол жеткізеді. Тәрбиелеу мен білім берудің зайырлы, гуманистік және дамытушылық сипатын ұстана отырып, ұлттық құндылықтарға, баланың денсаулығын нығайтуға, жас ұрпақтың еркін дамуына көңіл бөлінеді. «Балаңды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» - деген халық даналығы, бабаларының игі дәстүрін сақтайтын, күллі әлемге әйгілі, әрі сыйлы өз елінің патриоттары болатын ұрпақ тәрбиелеудің басты ұстанымы ретінде «бабалар ұлағаты», «ұлы дала даналарының ілімдері» басшылыққа алынған. Мектепке дейінгі ұйымдарда бақытты балаларды тәрбиелеу мен оқытуда өмірлік дағды қалыптастыруға жағдай жасау, зияткерлік, рухани-адамгершілік және физикалық дамуын қамтамасыз ету бағытында тәрбиеші педагогтардың кәсіби құзіреттілігін жетілдіру арқылы отбасылық құндылықтарды сақтай отырып педагогикалық ынтымақтастықпен тығыз байланыс орнықтыру маңызды болады.

Бағдарламаның мақсат, міндеттерін жүзеге асыруда баланың рухани әлеуетін ашу, толық дамуына жағдай жасау арқылы жайлы және қауіпсіз, «Ізгілік ілімі» негізінде - ар-ұжданның тазалығын сақтау, адамшылдық, қайырымдылық, мейірімділік, әділдік, шыншылдық, кішіпейілділік, имандылыққа тәрбиелеу;

«Хал ілімі» негізінде - балаларды шыншылдық, әділдік, өтірік айтпау, ақиқатшыл, адамгершілік сапалар: сыпайылық, әдептілік, ізгілік, кеңпейілділік т.б. қасиеттерге тәрбиелеу;

«Жан қуаты ілімі» - негізінде жан-дүние үндестігі, психологиялық, жағымды эмоционалдық көңіл күй, әдемілік пен сұлулықты сезіну, қайырымдылық, отансүйгіштік, патриотизм, білімділік, еңбек сүйгіштікке тәрбиелеу, рақым, шапағат, мейіріммен баланы шынайы, жүрекпен жақсы көру, дұрыс әрекет ету;

«Толық адам ілімі» негізінде - мейірбандық, жомарттық, қайырымдылық, үнемшілдік, «адам бол» т.б сияқты ізгі қасиеттерді баланың санасына сіңіру, «ыстық қайрат», «нұрлы ақыл», «жылы жүрек» арқылы достыққа, адалдыққа, қарым-қатынас мәдениетіне тәрбиелеу;

«Ар ілімі»-негізінде ар-ұждан, ұят, әділет, мейірім, адал еңбек, ақыл, ой, сана, сезім, түйсік, парыз, борыш, намыс, жігер, қайрат, ынсап, қанағат, парасат, қайырым, рахым, мейірім, адал, абырой, сабыр, талап, дос, тату болу, жақын тарту т.б қасиеттерге тәрбиелеу;.

Мектепке дейінгі тәрбие мен білім беру мазмұнын даналардың іліміне негіздеу, баланың толық дамуы мен рухани әлеуетін ашуға жағдай жасау, қажеттіліктерін қанағаттандыру, баланы ана-тілінде сөйлеуге дағдыландыру, әлеуметтік тұрғыдан өзгермелі өмірге бейімдеуде рухани-адамгершілік қасиеттерге тәрбиелеу, ұлттық құндылықтар мен мәдени дәстүрлерді сақтауда отбасымен тығыз ынтымақтастық орнату және педагогтардың жаңаша ойлауын дамытудың инновациялық-әдістемелік жүйесін қалыптастыру. Бұл бағдарламаны біз отбасымен ынтымақтастықты нығайтуға, бірге қызметтер жасауға қолдануды тиімді деп шешіп, бөбекжайымыздағы алты топтан аталар, әкелер, әжелер мен аналар алып, «Ұлағат» - аталар мектебі, «Шежіре» - әжелер мектебі, «Шаңырақ» - әкелер мектебі, «Ғибрат» - аналар мектебін жасақтадық. Әр мектептің өзінің жұмыс жоспарлары құрылып, сол жоспар бойынша түсінік жұмыстары мен педагогикалық сауаттылық, ақпараттар, кеңестер берілді. «Ұлағат» аталар мектебінің жұмысы мектепке дейінгі жастағы ер балаларға қол беріп, «Ассалаумағалейкум» сөзін айтып амандасуға, малдасын құрып отыруға үйретуден басталып, арқан өру, атқа отыру жұмыстарымен жалғастырылды, «Шежіре» - әжелер мектебі сол жастағы қыздарға қыз баланың тәрбиесі, сәлемдесуі, оның дұрыс отыруы, ибалы да инабатты болуы туралы түсінік жұмыстарынан басталып, құрақ көр-

пе, киіз басу, диірмен тарту жұмыстарын көрсетумен жалғасып, танымдық білімдерін шыңдады. Ал «Шаңырақ»-әкелер мектебі балаларға ұлттық ойындар үйретуден бастап, асықтың қайдан алынатыны, онымен қандай ойындар ойналғанын, оны ертеде немен бояғанын айтып түсіндірді, кіші топтарда асықтарды түсіне қарай жинатып үйретсе, ортаңғы топтарда «Ханталапай» ойынын, ересек топтарда «Асық ату» ойынын, ересек топтарда асықтың тәйкі, алшы, ішік, бүк ұғымдарымен таныстырып, аларды айыруға, ойынды шартына сай ойнауға, ал мектепалды топтарының ер балаларына «Күш сынаспақ», «Арқан тартыс», «Бес тас» ойындарын үйретті, «Ғибрат» - аналар мектебі қыз балаларды зергерлік сәнді бұйымдармен таныстырып, алардың атауларын, жасалу жолдарын көрсетіп, моншақтар жасауға, ұлттық тағамдардың атаулырын, әзірлеу жолдарын көрсетіп, бірге жасауға үйретті. Жұмысымыздың бастамасы өз жемісін беріп, үшінші оқу жылы жалғасын тауып, керемет нәтижелер көрсетіп, отбасымен ынтымақтастығымыз нығайып, бірлескен танымдық белсенділіктегі іс-әрекеттеріміздің көрсеткіші көтеріліп, тәжірибеміз толықтырылып келеді.

Әдебиеттер

1. Арғынбаев.Х. Қазақ отбасы. Алматы, 1995.
2. Ақбай.Н. Қазақтың дәстүрлі атаулары. Алматы, 2013.
3. Жұмабекова Ф.Н. «ӨРКЕНДЕУ» ұлттық құндылыққа негізделген мектепке дейінгі тәрбие мен білім беруді дамытудың инновациялық бағдарламасы. Нұр-Сұлтан, 2022.
4. Әбентаев С. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. Алматы, «Дарын». 2004
5. Жарықбаев Қ, Қалиев С. Қазақ тәлім тәрбиесі. Алматы, 1995ж.

ЭКООБРАЗОВАНИЕ В СЕМЬЕ И ДЕТСКОМ САДУ - ШАГ К ОСОЗНАННОМУ БУДУЩЕМУ

Абуова Динара Саматовна

г.Рудный, КГКП «Детский сад №13»
отдела образования города Рудного»
Управления образования акимата, Костанайской области
Воспитатель

Аннотация. Дети, проводящие время в природе и участвующие в экологических проектах, развивают чувство заботы о природе. Они учатся ценить красоту окружающего мира и бережно относиться к нему. Это способствует созданию экологически грамотного поколения, которое будет защищать природу в будущем.

Ключевые слова: Экологическое воспитание, дошкольное образование, семья, детский сад, экологическая культура, взаимодействие, осознанное поведение, природа.

Современное общество сталкивается с множеством экологических проблем, решение которых требует формирования у подрастающего поколения осознанного отношения к природе. Начинать экологическое воспитание необходимо с раннего возраста, ког-

да закладываются основы мировоззрения и ценностных ориентиров. Семья и детский сад играют ключевую роль в этом процессе, обеспечивая совместное и последовательное формирование экологической культуры у детей.

Первым социальным институтом является семья, в котором ребенок осваивает нормы и правила поведения, в том числе и по отношению к природе. Родители, демонстрируя личный пример бережного отношения к окружающей среде, формируют у ребен-

ка соответствующие привычки и установки. Совместные прогулки на природе, уход за комнатными растениями, участие в экологических акциях — все это способствует развитию у детей чувства ответственности за состояние окружающего мира.

А детский сад продолжает и расширяет экологическое воспитание, начатое в семье. Педагоги организуют разнообразные виды деятельности, направленные на формирование у детей экологических знаний и уме-

ний: наблюдения за природными явлениями, эксперименты, тематические занятия, игры, экскурсии, экологические тропы, работа в природе и т.д.

Особое внимание уделяется созданию развивающей среды, включающей уголки природы, мини-огороды, аквариумы, что

позволяет детям на практике применять полученные знания.

Экологическое воспитание значительно возрастает при тесном сотрудничестве между семьей и детским садом. Совместные мероприятия, такие как экологические праздники, выставки поделок из природ-

ного материала, акции по озеленению территории, способствуют укреплению связи между детьми, родителями и педагогами, формируя у детей устойчивые экологические ценности.

С каждым годом экологическая ситуация в мире ухудшается, и наша цель, цель современных родителей и педагогов – воспитать экологически образованных людей, которые будут относиться к природе как к другу, беречь ее. В настоящее время растет количество бытовых отходов, а ведь отходы и мусор можно грамотно использовать и создавать что-либо из бросового материала и даже проводить грандиозные выставки, показы мод и мастер – классы. Работая в этом направлении, мы поняли, что дети охотно берутся за творчество и создают неповторимые поделки из того, что многие считают мусором.

Что такое бросовый материал? Это многое из того, что раньше называли мусором и выбрасывали. Теперь такие «отходы» используют для создания новых красивых и полезных вещей для дома и сада. Работая в тандеме с родителями, пришли к общему мнению: сделать игры из бросового материала, показать детям, что не обязательно выбрасывать бросовый материал, его можно переработать и дать вторую жизнь.

1. Экологическая игра «Математический планшет»

Материалы для изготовления (бросовый материал):

- Плотный картон или обрезки фанеры (основа планшета);
- Пластиковые крышки от бутылок или пу-

говицы (в качестве фиксаторов);

- Резинки от использованных канцтоваров (или от старых масок, перчаток);
- Гвоздики или деревянные зубочистки, палочки от мороженого (вбиваются/вклеиваются по краям планшета для натягивания резинок).

Экологическая ценность:

- Формирует у детей бережное отношение к материалам;
- Показывает возможности повторного использования;
- Воспитывает осознанное потребление и творческое мышление.

2. Экологическая игра «Весёлый шнурок»

Материалы для изготовления:

Игра легко создаётся из доступных бросовых материалов:

- Шнурки или старые тесьмы, ленточки, отслужившие шнуры от одежды или обуви;
- Пуговицы, крышки от пластиковых бутылок с проделанными отверстиями;
- Картон от упаковок (для создания фигурок, животных, овощей, букв);
- Поролон или остатки фетра для мягких элементов;
- Фломастеры или краски для оформления деталей.

Экологическая направленность:

- Формирует привычку осознанного потребления;
- Показывает, как из ненужных вещей можно создать полезную игру;
- Воспитывает уважение к труду и природе.

3. Экологическая игра «Разложи по цвету»

Материалы для изготовления:

- Крышки от пластиковых бутылок разных цветов (от сока, воды, молока);
- Цветной картон или упаковочная бумага для создания цветowych подложек;
- Ненужные пластиковые ёмкости, лотки, коробочки для сортировки;
- Яичная упаковка (в неё можно вкладывать крышки по цвету);
- По желанию — цветные пуговицы, остатки ткани, фломастеры для обозначения цветowych зон.

Экологическая направленность:

- Игра демонстрирует детям, что ненужные вещи могут получить «вторую жизнь»;
- Формирует бережное отношение к ресурсам и природе;
- Воспитывает экологическую культуру и творческое мышление.

4. Экологическая игра «Четвёртый лишний»

Материалы для изготовления:

- Картон от упаковок, коробок (для основы карточек);
- Фотографии и картинки из старых журналов, каталогов, упаковок продуктов (растения, животные, предметы природы, явления);
- Клеевой карандаш, ножницы, папки-файлы или ламинатор для долговечности;
- Можно использовать пластиковые крышки, на которые наклеиваются картинки — удобно для малышей.

Экологическая ценность:

- Использование вторсырья (макулатура, упаковки) формирует ответственное по-

требление;

- Игра даёт детям понимание важности переработки и повторного использования материалов;
- В процессе изготовления дети могут сами участвовать — вырезать, наклеивать, оформлять карточки.

5. Экологическая настольная игра «Шашки»

Материалы для изготовления:

- Игровое поле – картонная коробка (от бытовой техники, обуви), на которую наносят 64 клетки (8×8) с чередующимися цветами (можно закрасить гуашью, наклеить квадраты цветной бумаги).
- Фишки-шашки – пластиковые крышки от бутылок (например, 12 белых и 12 цветных), можно украсить кружочками бумаги или наклейками.
- Альтернатива: пуговицы, старые жетоны, крышки от детского питания.

Экологическая и педагогическая ценность:

- Демонстрирует детям, как из обычных ненужных предметов можно создавать полезные игры;
- Формирует основы бережного и осознанного отношения к окружающей среде;
- Вовлекает ребёнка в творческий процесс изготовления игры;
- Развивает интерес к настольным играм, как альтернативе гаджетам.

6. Экологическая игра «Экологическое лото»

Материалы для изготовления:

- Игровые карточки – основа из картона (упаковки от бытовой техники, коробки от обуви), на которую наклеиваются изображения (фото, вырезки из журналов, распечатки) природных объектов, жи-

вотных, растений, мусора, природных явлений и т.д.

- Фишки или карточки для закрывания – пластиковые крышечки, пуговицы, вырезанные кружки из плотного картона или даже старых календарей.
- Можно использовать тканевые мешочки от упаковки, старые конверты для хранения элементов.

Педагогическая и экологическая ценность:

- Игра демонстрирует пример повторного использования материалов;
- Способствует систематизации знаний об окружающем мире;
- Развивает у детей чувство ответственности за природу;
- Стимулирует самостоятельное мышление и обсуждение экологических проблем.

7. Экологическая игра «Найди места фигурам»

Материалы для изготовления:

- Основа — крышки от коробок (обувные или упаковочные), картон от бытовой техники.
- Геометрические фигуры — вырезаны из цветного картона, старых календарей, упаковок или пластиковых крышек.
- Контуры фигур — нарисованы или вырезаны на плотной основе (например, картонной доске), в которую ребёнок должен вставить подходящую фигуру.
- Хранение — самодельный конверт из упаковочной бумаги или тканевый мешочек.

Образовательная ценность:

- Расширяет представления детей о форме, цвете, размере;
- Формирует основы экологического ми-

ровоззрения — понимание ценности переработки и повторного использования;

- Вовлекает ребёнка в творческий процесс: можно предложить изготовить фигуру самостоятельно;
- Стимулирует логическое мышление и самостоятельность.

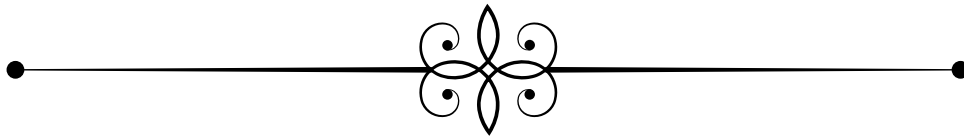

Экологическое образование в семье и детском саду — важный шаг к формированию осознанного будущего. Совместные усилия родителей и педагогов создают прочную

основу для воспитания экологически грамотной личности, способной бережно относиться к окружающему миру и принимать участие в его сохранении.

Список использованных литератур:

1. Сейтмуратова А.Э. Экологическое воспитание дошкольников как педагогическая проблема (Молодой ученый) – 2024. – № 12 (456).С. 45–49.
2. Методические рекомендации «Экологическое воспитание детей в условиях дошкольной организации». – Астана, 2023. – 40 стр. (Институт раннего развития детей МП РК)
3. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения (приказ МП РК от 3 августа 2022 года №348)
4. Типовая учебная программа дошкольного воспитания и обучения (приказ МОН РК от 12 августа 2016 года №499)
5. Байгабилова Д.К., Маммедова О.М. Экологическое воспитание детей в условиях детского сада (Вестник образования Казахстана) – 2023. – № 5. – С. 30–35.
6. Интернет-ресурсы.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ - ҰРПАҚ САБАҚТАСТЫҒЫНЫҢ НЕГІЗІ

Нурмаганбетова Гулжанат Шакратовна

“Қызылорда облысы білім басқармасының
Арал ауданы бойынша білім бөлімінің
“Алтын балық” бөбекжай - бақшасы коммуналдық
мемлекеттік қазыналық кәсіпорны әдіскері

Аңдатпа. Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу және ұлттық құндылықтарды дәріптеуде ұрпақтар сабақтастығының маңызы туралы қарастырылады.

Баланы ерте жастан салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар, ұлттық мерекелер, отбасылық дәстүрлерінің үлгілері арқылы тәрбиелеу жолдары туралы айтылады.

Түйін сөздер: ұлттық құндылық, тәрбие, қарым-қатынас, сабақтастық,

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы қасиетті Түркістан қаласы, Түркі елінің шаңырағында өткізілген «Әділетті Қазақстан - Адал азамат» атты II Ұлттық құрылтайда сөйлеген сөзінде: «Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек, ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл үлкендердің кінәсі»- дей келе балалар арасында жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дәріптеудің маңыздылығын атаған болатын.[1]

Осыған орай ұлттық және адами құндылықтарға негізделген «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы әзірленіп, барлық білім беру

ұйымдарының тәрбие процесіне енгізілді. Бұл құжатта жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, әлемдік озық білімді игерген саналы азаматты тәрбиелеудің мақсат міндеттері нақтыланды.

Себебі қазіргі таңда өскелең жас ұрпақты рухани-адамгершілік қасиетке баулу, тәрбиелеу – қоғамдағы өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

Ұлттың болашағы балалар мен жастардың бойына қандай құндылықтар сіңіретініне байланысты, сол себепті өскелең ұрпақты тәрбиелеу – мемлекеттің маңызды міндеттерінің бірі ретінде күн тәртібіндегі өзекті

мәселе деп түсінемін.

Сондықтан да білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтар – ұлттың мәдени, рухани, тарихи және әлеуметтік ерекшеліктерін анықтайтын негізгі факторы болып танылады. Олар ұрпақтан-ұрпаққа беріліп, қоғамның рухани тұтастығын қалыптастырады. Қазақ энциклопедиясында ұлттық құндылықтар «ұлттың өзіндік болмысын айқындайтын және оның мәдени-рухани мұрасын жалғастырушы негіз» деп анықталған.

Ал әлемдік деңгейде ұлттық құндылықтардың маңызы турал ЮНЕСКО ұлттық мәдени мұраны сақтауды адамзат өркениетінің тұрақтылығының кепілі деп санайды. Философ Э. Дюркгейм ұлттық құндылықтарды қоғамның әлеуметтік байланысын нығайта-тын фактор ретінде қарастырған. [2]

Осы аталған ұлттық құндылықтарды бала бойына сіңіруде ұрпақтар сабақтастығының да алар орны ерекше. Себебі, бір буынның өмірлік тәжірибесі мен құндылықтарын келесі ұрпаққа жеткізу арқылы ұлттың мәдениеті мен рухани тұтастығын сақталады.

Сондықтан ұрпақтар сабақтастығы әрбір ұлттың тарихи, мәдени мұрасының және тәрбиелік дәстүрлерінің үздіксіз жалғасуы негізінде көрініс табуы тиіс.

Зерттеулерге сүйенсек ұрпақтар сабақтастығы бірнеше негізгі институттар арқылы жүзеге асырылады:

- отбасы;
- білім беру жүйесі;
- қоғамдық институттар;
- әдебиет пен өнер;
- ғылыми зерттеулер мен технологиялар(-цифрлық дәуірде ұлттық құндылықтарды жаңаша форматта сақтау).[3]

Қазақ халқының дәстүрлері осы сабақтастықтың көрінісі болып табылады, соған сәйкес атадан балаға мұра болып келе жатқан сабақтастықтың бірнеше қалыптасқан үлгілері де бар. Олар:

Жеті ата дәстүрі – ата-бабаның шежіресін білу арқылы ұрпақтар байланысын сақтау.

Ұстаз-шәкірт дәстүрі – қолөнер, музыка, білім беру салаларында тәжірибе беру.

Бата беру дәстүрі – үлкендердің жастарға ақыл-кеңес беруі.

Салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар – ұлттық мерекелер, отбасылық дәстүрлер.

Осы аталған ұлттық құндылықтарды сақтауда ұрпақтар сабақтастығы Арал аудандық “Алтын балық” бөбекжай - бақшасында қалай жүзеге асырылуда, тәжірибемен бөлісе өтсем.

Бөбекжай-бақшамызда 2024-2025 оқу жылында тәрбие жұмысы «Біртұтас тәрбие» бағдарламаның негізгі ережелеріне сәйкес жүргізіліп келеді.

Бағдарламада туғаннан 6 жасқа дейінгі балалар тәрбиесінде, тәрбиенің кешенді жоспарын іске асыруда балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып мынадай ұсынымдар ұсынылады:

- бесік-жырлары, арнау-тілек өлеңдер, өтірік өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар мен мақал-мәтелдер, жұмбақтар, балалар айтысы және басқа да балалардың тілдік қарым-қатынас жасауына қолайлы халық ауыз әдебиетінің үлгілері мектеп жасына дейінгі бала тәрбиесінің құралы ретінде жүйелі қолдану;
- балабақшада түскі (ұйқы) демалыс алдында оның жақсы ұйықтап, тынығуы үшін 0-3 жас аралығындағы бөбектерге бесік жырын (басқа да балаларға арналған жағымды әуенді әндер) тыңдату, ал 3 жастан асқан балаларға мейірімділік пен жақсылықты дәріптейтін ертегілер айту дәстүрін енгізу;
- балалармен ертегі сағаттары, «Әжемнің ертегісі», «Бал бала» тіл ширату жобалары мен іс-шараларын жүзеге асыру;
- балалардың жас ерекшелігін, қызығушылығы мен қажеттілігін ескере отырып ұлттық қимыл-қозғалыс ойындарын, спорттық қимыл-қозғалыс ойында-

рын жүйелі қолдану ұсынылады. [4]

Осы аталған талаптарды жүзеге асыру және мектепке дейінгі білім беру саласында сапалы тәрбие мен білім беруді жетілдіру мақсатында, «Алтын балық» бөбекжай - бақшамызда біршама жұмыстар қолға алынды.

Атап айтқанда, «Біртұтас тәрбие» бағдарламасын іске асыру шеңберінде өз іс – тәжірибемде, балалармен ертегі сағаттары, «Әжемнің ертегісі», «Бал бала» тіл ширату, «Ұлттық мұра-қазынам» жобалары мен іс-шараларын жүзеге асыруда ұрпақтар сабақтастығы негізінде жұмыстар жүргізілуде.

Атап айтқанда «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы аясында құрылған «Әжелер» және «Аналар» мектебі жыл бойы осы ұлттық құндылықтарды насихаттауға арналған кездесулер өткізіп, іс-шара мазмұнын байытып келеді. «Зерттеуші бүлдіршін» тобының әжелері мен аналары қатысқан «Шебердің қолы ортақ» тағылымды іс-шарасы қазақтың қолөнеріне арналды. Өресі биік, өрісі кең өнерлі әжелерімізбен аналарымыз балаларға қол өнерін үйретті. Терең тәрбиелік мәнге ие, бірігудің белгісі саналған құрақ құрау, сәндік қолөнер түрі саналған кесте тігу, тоқу түрлері қамтылған тәрбиелік шара болды.

Келесі жұмыс «Әжемнің жасаған тәтті құрты» тақырыбында шеберлік сағаты «Маленький вундеркинд» мектепалды даярлық тобының тәрбиеленушілерінің қатысуымен өтті. Шараның мақсаты - әжелер мен балалар арасындағы ұрпақ сабақтастығын нығайту, ұлттық тағам құнарлығын насихаттап, әжелеріміздің ұлттық құндылықтарымызды дәріптеуде белсенділігін арттыру. Әжелер

балаларға ұлттық тағам құрттың жасалу жолын үйретіп, адам ағзасына тигізер пайдасын түсіндірді.

«Киіз басу өнері-көшпенділер мұрасы» атты шеберлік сағаты ұйымдастырылды. Көздің жауын алған қызылды-жасылды оюлар әсемдік әлемін паш етті. Әжелер сырмақпен текеметтің, алаша мен түскиіздің қолданылуын, қадір-қасиетін, әр ою-өрнектің тарихын, қазақ салт-дәстүріндегі орнын түсіндірді. Қазіргі заманғы шұға басу, байпақ жасау, фетр (қалпақтың биязы киіз) басу процесстері де киіз басу дәстүрлі технологиясымен бірдей екендігін түсінген шара қатысушылары әжелерімізге алғыстарын білдірді.

Қазіргі таңда отбасымен ынтымақтастықта - әлеуметтік желі парақшалары (Instagram, Facebook, Telegram) арқылы ақпарат алушы ретінде ата-аналармен байланыс орнату, балаларды тәрбиелеуге қатысты мәселелер бойынша ата-аналарға педагогикалық қолдау көрсету жұмыстары да өз тиімділігін көрсетуде.

Қорыта айтқанда ұрпақтар сабақтастығы – ұлттық болмысты сақтаудың негізгі жолы. Ол арқылы ұлттың рухани құндылықтары, мәдениеті, білімі мен тарихы келер ұрпаққа берілетініне көз жеткіздік. Сабақтастық үзілмеуі үшін отбасы, мектеп, қоғам және мемлекет бірлесіп жұмыс жасауы қажет деп түсінемін.

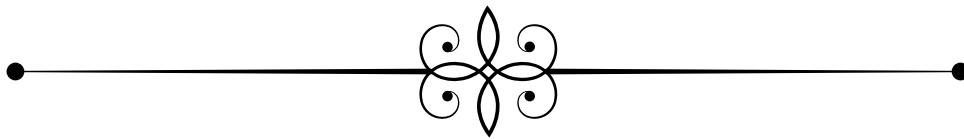
Философ Эмиль Дюркгейм: «Қоғамның тұрақтылығы – оның тарихи жадында» деп атап көрсеткен. Ал қазақтың ұлы ойшылы

Абай атамыз «Өткенді ұмытқан елдің болашағы бұлыңғыр» деп тұжырым жасайды[5] Сондықтан, әрбір қоғам мүшесі өз ұрпағы-

на ұлттық құндылықтарды үйретіп, ұрпақтар сабақтастығының жалғасуына өз үлестерін қосуы орынды деп түсінемін.

Әдебиеттер:

1. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында сөйлеген сөзі 17.06.2023ж
2. Білім беру ұйымдарындағы «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы. Бұйрық № 194 от 30.07.2024ж
3. Қалиев С., Иманбекова Б.И. «Қазақ отбасы тәрбиесіндегі ұлттық құндылықтар». – Алматы, 2014.
4. Әістемелік құралдар мен ұсынымдар: Жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу бойынша әдістемелік ұсынымдар – Астана, 2024 ж
5. Қашықтықтан қолжетімді электронды қор (Internet): «Тәрбие беруде ұлттық құндылықты дарыта отырып, бала интеллектуалын дамыту» – Martebe.kz.

БАЛАЛАРҒА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТЫ ОЙЫН АРҚЫЛЫ ДӘРІПТЕУ

Ельжанова Үміт Қайырғалиқызы

Батыс Қазақстан облысы
Бөрлі ауданы Ақсай қаласының
№3 «Гүлдер» бөбекжай тәрбиешісі

Аңдатпа. Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие жас ұрпақты рухани бай, тәрбиелі және білімді азамат етіп қалыптастырудың кепілі болып табылады. Ұлттық құндылықтарды балаға жастайынан үйрету үшін ең тиімді тәсілдердің бірі – ұлттық ойындар мен шығармашылықты қолдану.

Мақалада мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық ою-өрнектер туралы білімін кеңейтіп, баланың жылдам ойлау қабілетін, логикасының дамуына, қолөнерге, ұлттық мәдениетке қызығушылықтарын арттыруға қалыптастыратын ұлттық үстел үсті ойын түрлері туралы жазылған.

Түйін сөздер: Ұлттық құндылық, біртұтас тәрбие, ұлттық ойын, ұлттық тәрбие

Ата-бабаларымыздың игі дәстүрін сақтайтын, күллі әлемге қазақ атын шығаратын, өз елінің патриоттары болатын ұрпақты тәрбиелеу біздің басты міндетіміздің бірі. Отаншылдық сезім – ұлт рухы деңгейінің айнасы, өлшемі. «Балаңды өз тәрбиеңмен емес, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген даналардан қалған сөз бар. Жас ұрпаққа ата-бабамыздан келе жатқан ұлттық тәрбие үлгісін ұғындырып, оларды мәдениетті, адами қасиеті мол, шығармашылық тұлға етіп тәрбиелеу – қазіргі таңдағы өмір талабы.

Ұлттық құндылықтар – ұлттық идеяның негізгі өзегі, ұлт қалыптасуының басты факторларының бірі. Халықтың тілі, ауыз әдебиеті, салт-санасы, әдет-ғұрпы, ырымдары мен тыйымдары арқылы әр ұлттың өзіндік құндылықтары қалыптасады.

Балабақшада ұлттық құндылықты дәріптеу – балалардың болашақта өз халқының тарихын, салт-дәстүрін құрметтейтін, сенімді, елжанды азамат болып өсуіне жол ашады. Ұлттық құндылықтар – ата-бабамыздың ғасырлар бойы жинақтаған рухани байлығы, қазақ халқының мәдениеті мен дәстүрінің

іргетасы. Балабақшада бұл құндылықтарды насихаттау – балаларға ата-тегін, ұлттық ерекшеліктерін түсіндіріп, ұлттық мақтаныш сезімін оятуға бағытталған.

Ұлттық құндылықтарды насихаттаудағы тәсілдің бірі – ойын арқылы тәрбиелеу. Балаларға ұлттық ойындарды ойнату олардың қазақ халқының өмір салтымен жақын танысуына көмектеседі. Мектеп жасына дейінгі бала өмірінде ойынның маңызы ерекше. Ойындар жалпы ойлау процесінің икемділігіне, зейініне, қабылдауына, логикасын, қиял ұшқырлығын қалыптастыруға ықпал етеді. Ұлттық ойындардың бала дамуына қосатын рөлі мен маңызы зор. Баланың бойына мейірімділік, адамгершілік, әдептілік сынды қасиеттерді сіңіріп, жан-жақты тәрбие беруіміздің де маңызы ерекше болып табылады. Сондықтан балаларға әр күнін ұлттық салт-дәстүр мен мәдениетімен, ұлттық ойындарымен т.б қызығушылықтарын арттыру арқылы жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Ұлттық құндылықтарды балаға жастайынан үйрету үшін ең тиімді тәсілдердің бірі – ұлттық ойындар мен шығармашылықты қолда-

ну.

Мұхтар Әуезовтың пікіріне сүйенсек, ойын – тек көңіл көтеру құралы ғана емес, сонымен қатар, бала тәрбиесінің маңызды элементі. «Ұлттық ойындар баланың танымдық қабілетін арттырып қана қоймай, оның бойындағы батылдық, батырлық, намысшылдық, ізеттілік сияқты қасиеттерді оятады.

Әр ұлт өздерінің ұлттық құндылықтарын сақтауға тырысады, әрі қорғайды. Мысалы, қазақ халқының ұлттық ойындарының біреуі – асық ойыны. Асықпен ойындар баланың ойлау қабілетін дамытады, адамдармен тез тіл табыса білуге үйретеді, денені шынықтырады, қан айналымы мен тыныс алу мүшелерінің жұмысын жақсартады, баланың көзі қашықтықтан көруге дағдыланады, мергендікке баулиды, бойдың жылдам өсуіне көмектеседі, таза ауада тері жасушалары ашылып, ағза тынығады.

«Біртұтас тәрбие» жобасы аясында еліміздің ұлттық құндылықтарын бала бойына сіңіру, балаларды достық қарым-қатынасқа тәрбиелеу мақсатында ұлттық үстел үсті ойындарын қолдану алға қойылған міндеттің бірі болып табылады. Ұлттық үстел үсті ойындары баланың ой-өрісін дамытуға, тапқырлыққа, зейінін шоғырландыруға және шығармашылық қабілеттерін арттыруға септігін тигізеді.

Сонымен қатар, баланың сөйлеу әрекетін белсендіріп, заттардың біртұтас бейнесін қалыптастырып, құрбыларымен бірігіп орындауға дағдыландырып, ойын арқылы ұлттық құндылықтармен білімдерін толықтыру міндеттері алға қойылды.

Үстел үсті ұлттық ойындарды қолдану нәтижесінде мектеп жасына дейінгі балалардың ұлттық ою-өрнектер туралы білім кеңейеді, баланың жылдам ойлау қабілеті, логикасы дамиды, қолөнерге, ұлттық мәдениетке қызығушылықтары артады, ұйымшылдықпен, бірігіп ойнауға құлшыныстары қалыптасадy. Ұлттық құндылықтарды насихаттау – тек

білім беру ғана емес, болашаққа бағыт-бағдар беру. Өзінің кім екенін түсініп өскен бала ғана отбасын, Отанын құрметтейтін азамат болып қалыптасады. Сондықтан біз, тәрбиешілер, балалардың бойына ұлттық рух пен сүйіспеншілікті сіңіру арқылы ел болашағына өз үлесімізді қосып жатырмыз деп санаймыз

Әдебиеттер:

1. Қазақ ұлттық ойындары. Алматы «Балауса» баспасы, 2013ж
2. Қазақтың ұлттық жиназдары. «Аруна» баспа орталығы, 2002ж
3. Ұлттық ою-өрнектер. «Аруна» баспа орталығы, 2002ж
4. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. Алматы «Рауан» баспасы, 1994ж.
5. «Отбасы және балабақша», «Балабақша: тәрбиелеу және оқыту» республикалық педагогикалық журналдар.

Әдістемелік құралдар мен ұсынымдар:

1. Білім беру ұйымдарындағы «Біртұтас тәрбие» бағдарламасы (ҚР. ОАМ 2024жылғы 30 шілдедегі № 194 бұйрығы).
2. Балаларды ерте дамыту институтының ресми сайтындағы әдістемелік ұсынымдар.

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ – БАЛА БОЛМЫСЫНЫҢ БАСТАУЫ

Молдабаева Багила Нагашибаевна

Қызылорда облысы, Қармақшы ауданы
Төретам кенті
№ 4 «Күн нұры» бөбекжай-бақшасы
тәрбиешісі

Аңдатпа. Бұл мақалада балабақшадағы ұлттық тәрбиенің маңызы, оның бала болмысына әсері, ұлттық құндылықтарды күнделікті жұмысқа енгізу жолдары баяндалады. Автор өз тәжірибесіне сүйене отырып, балалардың бойында ұлттық сана-сезім мен отансүйгіштік қасиеттерін дамытуда қолданатын тиімді әдістерді мысалдармен көрсетеді.

Түйін сөздер: ұлттық тәрбие, балабақша, тәрбиеші тәжірибесі, салт-дәстүр, ана тілі, ұлттық ойындар, патриоттық сезім

Ұлттық тәрбие – ата-бабамыздан келе жатқан асыл мұра. Бұл – ұлттың өз болмысын, тілі мен салт-дәстүрін, рухани байлығын сақтап қалудың ең маңызды жолы. Қазақ халқы ежелден ұрпақ тәрбиесіне ерекше мән берген. «Ұлт болам десең, бесігіңді түзе» деген даналық осының дәлелі. Яғни, тәрбиені ерте жастан, отбасынан, тіпті балабақшадан бастау керек.

Балабақша – бала алғаш рет көпшілік ортаға үйреніп, тілін, мінезін, ойлау қабілетін қалыптастыратын орта. Сол себепті осы кезеңде берілетін тәрбие ерекше маңызға ие. Баланың бойында туған жерге, ана тіліне, ұлтына деген сүйіспеншілікті қалыптастыру – тәрбиешінің басты міндеттерінің бірі.

Ұлттық құндылықтарға тәрбиелеу, ең алдымен, баланың ана тіліне деген құрметінен басталады. Мектепке дейінгі жастағы бала өз ана тілінде сөйлей отырып, ұлттық болмысын, тарихын, салт-дәстүрін тануға алғашқы қадам жасайды. Тәрбиелеу-білім беру процестерінде балаларға мақал-мәтелдер, жаңылтпаштар мен жұмбақтар үйрету арқылы олардың тілдік қоры кеңейіп, ойлау қабілеті дамиды. Ауыз әдебиеті үлгілерімен таныстыру – баланың ұлттық сана-сезімін

қалыптастырудың және рухани-мәдени құндылықтарды дарытудың тиімді тәсілі.

Салт-дәстүр – ұлттық тәрбиенің негізі. Мектепке дейінгі ұйымдарда балаларды ұлттық құндылықтармен таныстыру олардың өз халқының тұрмыс-тіршілігіне деген қызығушылығын арттырады. Ұлттық киім үлгілері, тағам түрлері, ою-өрнектер арқылы бала туған елінің мәдени мұрасын таниды. «Бесікке салу», «тұсаукесер», «түйе бастар» сияқты дәстүрлерді ойын элементтері арқылы сахналау балалардың танымдық белсенділігін арттырып, ұлттық салт-дәстүрге құрметпен қарауға тәрбиелейді.

Сондай-ақ ұлттық ойындардың да тәрбие берудегі орны зор. «Асық», «Арқан тартыс», «Соқыр теке», «Тоғызқұмалақ» сияқты ойындар тек көңіл көтеру ғана емес, баланың қимылын дамытып, тапқырлығын арттырады. Бұл ойындарда балалар топпен жұмыс істеуге, бір-бірін сыйлауға үйренеді.

Музыка мен өнер де ұлттық тәрбиеге жол ашады. Қазақтың әндерін тыңдау, би билеу, ұлттық аспаптармен танысу арқылы баланың өнерге деген қызығушылығы оянады. Домбыраның үнін естіп, күй тыңдағанда, ба-

ланың бойында мақтаныш пен құрмет сезімі қалыптасады.

Мерекелер мен ұлттық күндерді атап өту – баланың есінде ұзақ сақталатын, ерекше әсер қалдыратын шаралар. Наурыз мейрамы, Тәуелсіздік күні сияқты мерекелерде балаларға ұлттық киім кигізіп, би билету, таппақ айтқызу – олардың бойында патриоттық сезімді қалыптастырудың нақты жолы.

Барлық бұл жұмыстардың нәтижелі болуы – тәрбиешінің өз ісіне деген сүйіспеншілігі мен шеберлігіне тікелей байланысты. Тәрбиеші өзі үлгі болып, ұлттық құндылықтарды бала бойына жүреппен жеткізе білсе – сол тәрбие өз жемісін береді.

Ұлттық тәрбие – ұлттың тамыры. Балабақшада осы тәрбиеге мән берсек, бала туған жерін сүйетін, ана тілін ардақтайтын, салт-дәстүрін қадірлейтін азамат болып өседі. Біз – тәрбиешілер, баланың жүрегіне сол ұлттық рухтың дәнін себуші жандармыз. Бұл – біздің борышымыз әрі ұрпақ алдындағы аманатымыз.

Практикалық бөлім.

1. «Наурыз дәстүрі» апталығы

Наурыз мейрамы қарсаңында балалармен бірге ұлттық киім киіп, «Бесікке салу», «Тұса-укесер» рәсімдерін сахналап көрсетеміз. Әр бала өз рөлін ойнайды. Мысалы, біреуі – ата, біреуі – әже, тағы бірі – бала. Бұл әдіс арқылы балалар дәстүрдің мәнін түсінеді және қазақы салтты құрметтеуді үйренеді.

2. «Ұлттық тағаммен танысу» іс әрекеті

Аптаның бір күнінде ұлттық тағамдар туралы айтып, суреттерін көрсетіп, «құрт», «ба-

уырсақ», «ірімшік» сияқты тағам түрлерін балабақшада таныстырамыз. Балалар тағам түрлерін иіскеп, дәмін көру арқылы елдің тұрмыс-тіршілігін сезіне бастайды.

3. Қазақтың халық әні мен күйі арқылы тәрбие беру

Ұйымдастырылған іс әрекет барысында балаларға домбыра үнімен күй тыңдатып, «Келіншек», «Балбырауын» секілді жеңіл күйлерді ойнатамыз. Музыка тыңдау кезінде олар қазақтың өнеріне қызыға бастайды. Ән үйреткенде, сөздерін жаттап, мағынасын бірге талқылаймыз.

4. Ұлттық ойындарды күнделікті серуенде қолдану

Серуен кезінде «Асық ату», «Соқыр теке», «Арқан тартыс» секілді ойындарды ойнатамыз. Балалар тек қозғалмай, ережені сақтауды, бір-бірін сыйлауды да үйренеді.

5. «Мақал-мәтел жарысы»

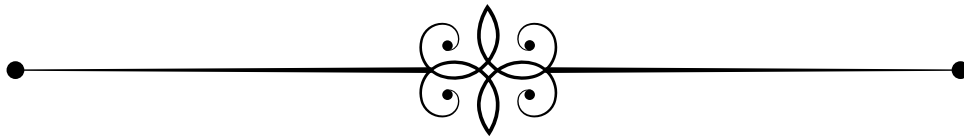
Апталықта балалармен жарыс ұйымдастырып, мақал-мәтелдер айтқызып, мағынасын талдаймыз. Бұл әдіс баланың тілін дамытуға, ойлауына, ұлттық сөз қорын меңгеруге көмектеседі.

Қорытындылай келе, ұлттық тәрбие – баланың жан-дүниесін байытатын, оны туған жеріне, еліне, халқына деген сүйіспеншілікке жетелейтін рухани күш. Ал сол тәрбиені бала жүрегіне ерте сіңіру – тәрбиешінің міндеті ғана емес, үлкен жауапкершілігі. Ұлттық салт-дәстүрімізді күнделікті тәрбие процесіне тиімді енгізіп, балаларға өз ұлтының тарихы мен мәдениетін сүйеге жол ашсақ – ертең елімізге жанашыр, парасатты азамат өсіп шығады.

Әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. — Астана: Елорда, 2017.
2. Қалиев С. Қазақ этнопедагогикасы. — Алматы: Рауан, 1996.
3. Сапарбаева Т.Ж. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту теориясы. — Алматы: Дарын, 2019.
4. Құрманалина Ш.Х., Мұхамбетжанова С.Қ. Тәрбие теориясы. — Астана: Фолиант, 2020.

5. Бабаева З.Б., Мадалиева А.Т. Мектепке дейінгі тәрбие және оқыту әдістемесі. — Алматы: Нұрлы әлем, 2016.
6. Меңжанова А. Мектепке дейінгі педагогика. — Алматы: Қазақ университеті, 2017.
7. Айтбаева А. Ұлттық тәрбие – ұлттық болмыстың тірегі // «Бала тәрбиесі» журналы, №3, 2021.
8. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. — 2007 (өзгерістерімен және толықтыруларымен енгізілген).
9. ҚР Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. — 2022 ж.
10. Тілеубекова Р.К. Қазіргі замандағы тәрбие үрдісі. — Алматы: Өркениет, 2018.

ПРИБЛИЖЕНИЕ ДЕТЕЙ К КУЛЬТУРНЫМ ЦЕННОСТЯМ ЧЕРЕЗ СОВМЕСТНЫЕ ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РОДИТЕЛЕЙ И СТАРШЕГО ПОКОЛЕНИЯ

Байбатшаева Зейнегул Калдыбековна
КГКП «Ясли-сад «Аққу»
отдела образования Абайского района
управления образования
Карагандинской области
Воспитатель

Аннотация. В статье раскрывается опыт воспитания дошкольников через культурные мероприятия и проекты, объединяющие детей, родителей и старшее поколение. Рассматриваются формы работы, практическая польза таких мероприятий и их влияние на атмосферу в детском саду.

Ключевые слова: культура, традиции, родители, дошкольники, воспитание, семья.

Современные дети растут в условиях многообразия культур и традиций. С раннего возраста они должны учиться уважать других людей, понимать, что все народы имеют свои особенности и ценности. Дошкольный возраст - это время, когда закладываются основы будущей личности. Воспитатель в детском саду играет большую роль, но ещё важнее - сотрудничество с семьёй и участие старшего поколения.

Основные направления работы:

1. Культурные праздники и мероприятия.

Праздники в детском саду - это всегда радость. Если они связаны с национальными традициями, то они становятся ещё и хорошей школой воспитания. Например:

- «Наурыз» с весёлыми танцами и песнями;
- выставки национальных костюмов и декоративно-прикладного искусства.

На таких мероприятиях дети видят, что традиции бывают разные, но все они объединяют людей и делают их ближе друг к другу.

2. Совместные проекты с родителями.

Родители с удовольствием принимают участие в воспитательном процессе. Вместе с детьми они готовят поделки, кулинарные угощения, костюмы, репетируют спектакли. Например, в нашем детском саду родители

вместе с детьми делали макет «Дерево семьи», где каждая семья разместила фотографии своих предков. Это стало не только интересным проектом, но и настоящим уроком уважения к корням.

3. Вклад старшего поколения.

Бабушки и дедушки — настоящие хранители памяти. Они знают сказки, песни, пословицы, умеют старинные ремёсла. Когда старшее поколение приходит в сад и делится своим опытом, дети чувствуют связь времён. Например, одна из бабушек научила детей делать обереги из ткани, а дедушка показал, как плести верёвки из природных материалов. Для детей это оказалось настоящим открытием.

4. Включение этнокультурных элементов в повседневные воспитательно-образовательного процесса.

Культура должна быть не только на праздниках, но и в повседневной жизни. Мы читаем народные сказки по развитию речи, используем национальные орнаменты в рисовании, поём народные песни на музыка. Иногда даже обычный день в группе мы начинаем с короткой народной поговорки, которую обсуждаем с детьми. Это помогает им лучше понимать мудрость, заложенную в традициях.

5. Практическая деятельность и совместные дела.

Очень полезно, когда дети не просто слушают, а сами делают что-то руками. Мы с детьми и родителями устраивали мини-выставки семейных реликвий, кулинарные мастер-классы по приготовлению простых национальных блюд (лепёшки, баурсаки, вареники, чак-чак), спортивные игры и эстафеты по традициям казахского народа. Такие мероприятия становятся не только обучающими, но и очень тёплыми по атмосфере, потому что объединяют детей, родителей и старшее поколение.

Практическое значение:

Участие в культурно-этнических мероприятиях положительно влияет на развитие ребёнка. Практика показывает, что такие дети:

- становятся более открытыми и дружелюбными;
- с интересом относятся к культуре разных народов;
- проявляют уважение к старшим;
- взаимодействуют со сверстниками и взрослыми.

Кроме того, совместные мероприятия укрепляют связь семьи и детского сада, делают воспитательный процесс более целостным. Родители и воспитатели становятся настоящими партнёрами, а дети чувствуют себя частью дружной общности.

Голос воспитателя:

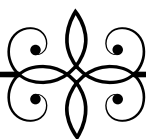
«Для меня как для воспитателя особенно важно видеть, как дети радуются праздникам, встречам со старшими, мастер-классам. Иногда даже самые тихие и застенчивые дети раскрываются, когда вместе с мамой или бабушкой участвуют в мероприятии. Родители тоже с удовольствием делятся семейными историями, национальными рецептами, показывают костюмы. В такие моменты в детском саду появляется особая атмосфера тепла, доверия и дружбы. Я уверена, что этот опыт останется в памяти ребёнка на всю жизнь и поможет ему быть более добрым и терпимым к другим».

Заключение:

Уважение и доброжелательное отношение к другим людям начинают формироваться с раннего возраста. Культурные мероприятия и совместные проекты с семьей и старшими позволяют детям не только узнать традиции, но и учат дружбе, пониманию и взаимопомощи. Это укрепляет связь поколений и помогает строить гармоничное общество.

Список использованных литератур

1. Абдуллина О.А. Педагогика дошкольного детства. – Москва: Академия, 2020.
2. Алимova Р.К. Толерантность как педагогическая категория. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.
3. Жұмабекова Ф.Н. Этнокультурное воспитание дошкольников. – Астана: Фолиант, 2019.
4. Слaстёнин В.А., Исаев И.Ф. Общая педагогика. – Москва: Просвещение, 2017.
5. UNESCO. Guidelines on Intercultural Education. – Paris: UNESCO Publishing, 2006.

ОЗЫҚ ТӘЖІРИБЕ ПЕРЕДОВОЙ ОПЫТ

**«Мектепке дейінгі ұйымның үздік педагогы»
республикалық байқауының қорытындысы**

БАС ЖҮЛДЕ

**Өтепберген
Әйгерім Тілеубайқызы**

Қызылорда облысы, Қазалы ауданы
№11 «Балапан» бөбекжай-балабақшасының
педагогі

I орын

**Партабекова
Индира Канаткызы**

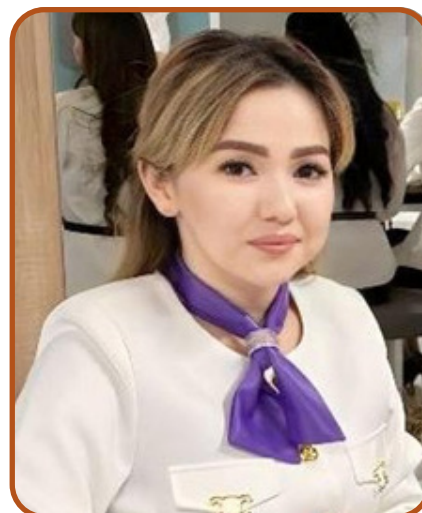
Жамбыл облысы, Тараз қаласы,
№26 «Нұрай» бөбекжай-бақшасының
педагогі

I орын

**Теміртасова
Наргиз Талапбергенқызы**

Атырау облысы, Атырау қаласы білім
бөлімінің №30 «Жұмбақ» бөбекжай-
бақшасының педагогі

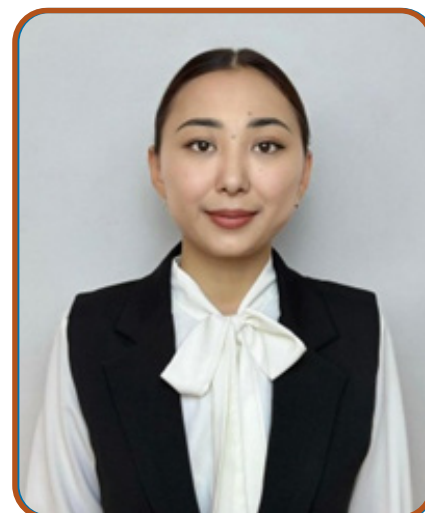
II орын
Юсупова
Айсулу Смаиловна

Алматы қаласы, № 14 бөбекжай-
балабақшасы педагогі

II орын
Сырымбетова
Назира Өмірзаққызы

Ақтөбе облысы, Хромтау ауданы,
№6 «Ақкөгершін» бөбекжай-
балабақшасының педагогі

II орын
Копишева
Жамила
Мейрамбековна

Павлодар облысы, Екібастұз қаласы
білім беру бөлімінің №28 сәбилер
бақшасының педагогі

III орын

**Тастан
Асылбек Болатұлы**

Алматы облысы, Қарасай ауданы,
«Ақ көгершін» балабақшасының
педагогі

III орын

**Тлеулина
Галия Жамалетдиновна**

Ақмола облысы, Ақкөл қаласы,
«Ақбота» бөбекжайының
педагогі

III орын

**Дингуатова
Альфия Ильдусовна**

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы
№3 «Зерде» бөбекжайының педагогі

**«Шебер педагог»
номинация иегері**

**Қалдыбекова
Нуржамал Мейрхановна**

Түркістан облысы, Түлкібас ауданы білім бөлімінің
«Таңшолпан» бөбекжай-бақшасының педагогі

**«Шебер педагог»
номинация иегері**

**Байжуманова
Асель Тельмухаметовна**

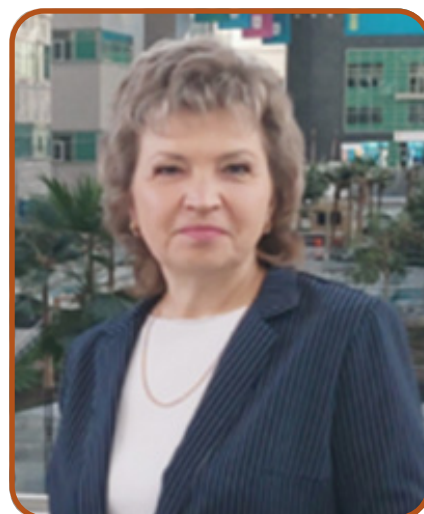
Қарағанды облысы, Шахтинск қаласы, «Березка»
бөбекжай-бақшасының педагогі

**«Шебер педагог»
номинация иегері**

**Мунгалова
Татьяна Викторовна**

Қостанай облысы, Қостанай қаласы,
№44 бөбекжай-бақшасының педагогі

«Креативті педагог» номинация иегері

**Омарова
Жазира Нурахметовна**

Абай облысы, «Erudit kids»
ЖШС балабақшасының педагогі

«Креативті педагог» номинация иегері

**Ляшова
Акерке Ермековна**

Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы,
«Балауса-Балғын» бөбекжайының педагогі

«Кретивті педагог» номинация иегері

**Родь
Ирина Ивановна**

Солтүстік Қазақстан облысы, Қызылжар ауданы,
«Мирас» бөбекжайының педагогі

**«Өнерлі педагог»
номинация иегері**

**Кунапиянова
Асель Кайргалиевна**

Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы,
«Ақбота» бөбекжайының педагогі

**«Өнерлі педагог»
номинация иегері**

**Абдукаримова
Акмарал Саттаровна**

Астана қаласы,
№58 «Өркен» балабақшасының педагогі

**«Жаңашыл педагог»
номинация иегері**

**Абильдина
Саягуль Нургалиевна**

Ұлытау облысы, Жаңаарқа ауданы,
«Ақерке» бөбекжайының педагогі

**«Жаңашыл педагог»
номинация иегері**

**Нурмухамбетова
Жазира Жайлауовна**

Жетісу облысы, Панфилов ауданы
«Балдырған» балабақшасының педагогі

ЖЕҢІМПАЗДАРДЫ ҚҰТТЫҚТАЙМЫЗ!

www.irrd.kz
«Балаларды ерте дамыту институты» РММ
Астана қаласы, Түркістан 8/2
e-mail: rcdd_info@mail.ru